

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Rozvodové situace rodin s dětmi školního věku, z pohledu odborníků,
zabývajících se rozvodovou problematikou.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: Radka Mikulová

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Šulěřová

Datum odevzdání práce: 24. 5. 2010

Abstract

The number of divorced families has been continually increasing and the Czech society accepts such families with dependent children tolerantly. Nowadays we know that a family with both parents but full of violence is much worse for children than living with a single parent. Psychosocial development of children growing in incomplete families thus does not have to be marked negatively. Despite that, in most cases a breakdown of a marriage with children is perceived as a hard and frustrating situation. And all the involved parties need to cope, particularly with the failure and loss in their lives.

The objective of the thesis was to map attitudes of workers of the department of social and legal protection of children, marriage and family counselors, crisis and emergency centers and other professionals to the divorce situation of families with children in school age. Partial objectives of the thesis included mapping of opinions of the workers about the shared custody, experience of professionals with family mediation and determination whether the professionals are offered possibilities of further education. The views of the professionals were collected by means of a questionnaire survey conducted in January, February and March. 415 questionnaires were distributed at random. The research group consisted of 99 returned questionnaires.

The individual categories of professionals did not demonstrate any significant differences in their attitudes to the shared custody. Divorce mediation was viewed as a suitable method for resolution of family disputes. The research has also shown that the professional community is offered sufficient opportunities of further education. According to the responding professionals, incomplete (divorced) families are capable of ensuring successful development of the children. The professionals concurred particularly on the opinion that each divorce situation needs to be approached individually.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 24. 5. 2010

.....

Radka Mikulová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala zejména své vedoucí práce Mgr. Kateřině Šulěřové za odborné vedení při psaní diplomové práce, za její cenné připomínky, věnovaný čas a trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat všem osloveným odborníkům, kteří mi vyšli vstříc a díky nimž jsem mohla výzkum realizovat. Na závěr bych chtěla poděkovat svým rodičům, kteří mi umožnili plně se věnovat této práci.

Obsah

Úvod.....	8
1. Současný stav.....	10
1.1 Rodina.....	10
1.1.1 Nukleární rodina	10
1.1.2 Význam rodiny pro dítě	11
1.1.3 Historie a budoucnost rodiny	12
1.1.3.1 Rodina nového tisíciletí	12
1.1.4 Poruchy rodiny.....	14
1.2 Rozvod.....	15
1.2.1 Rozvodovost – aktuální informace	15
1.2.1.1 Mezinárodní srovnání	16
1.2.2 Rozvod a děti	17
1.2.3 Opatrovnické řízení.....	18
1.2.4 Kritéria pro posuzování kvality výchovných schopností rodičů	19
1.2.5 Úprava poměrů k nezletilým dětem.....	23
1.2.5.1 Svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů.....	25
1.2.5.2 Svěření dítěte do společné výchovy.....	26
1.2.5.3 Svěření dítěte do střídavé výchovy	26
1.2.5.3.1 Výhody a nevýhody střídavé výchovy.....	27
1.2.6 Syndrom zavrženého rodiče.....	29
1.2.6.1 Projevy SZR.....	30
1.2.6.2 Techniky programování	31
1.2.6.3 Důsledky syndromu zavrženého rodiče u dítěte	32
1.2.6.4 Typy syndromu zavrženého rodiče	32
1.2.6.5 Prevence syndromu zavrženého rodiče.....	33
1.2.7 Nová rodina.....	33
1.2.7.1 Sourozenecké vztahy rozvedených rodin	34
1.3 Sociální práce s rodinou.....	34
1.3.1 Poradenská pracoviště.....	35

1.3.2 Rodinná, párová terapie a rozvodové poradenství.....	38
1.3.2.1 Rodinná terapie	39
1.3.3 Psychologické poradenství	40
1.3.4 Úloha orgánu sociálně-právní ochrany dětí v rozvodových konfliktech...	40
1.4 Sanace rodiny.....	42
1.4.1 Základní znaky sanace rodiny.....	42
1.4.2 Cíl sanace rodiny	43
1.4.3 Právní rámec sanace rodiny	43
1.5 Rodinná mediace.....	45
1.5.1 Předmět rodinné mediace.....	45
1.5.2 Cíl rodinné mediace	46
1.5.3 Využití rodinné mediace v praxi.....	46
1.5.4 Výhody mediace	47
1.5.5 Typy sporů vhodných pro mediaci	47
1.5.6 Případy nevhodné pro mediaci	48
1.6 Současná legislativa související s rozvodovou problematikou.....	49
1.6.1 Listina základních práv a svobod.....	49
1.6.2 Úmluva o právech dítěte	49
1.6.3 Evropská úmluva o výkonu práv dítěte	50
1.6.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	50
1.6.5 Zákon o rodině	51
1.6.6 Občanský soudní řád.....	53
1.6.7 Trestní zákoník	53
1.6.8 Správní řád	54
1.6.9 Zákon o probační a mediační službě.....	54
2. Cíl práce a hypotézy	56
2.1 Cíl práce.....	56
2.2 Dílčí cíle.....	56
2.3 Hypotézy.....	56
3. Metodika.....	58

3.1 Metoda sběru dat.....	58
3.2 Zpracování dat	59
3.2.1 Použité statistické metody	60
3.3 Výběr a charakteristika výzkumného souboru.....	60
4. Výsledky.....	62
5. Diskuse.....	110
6. Závěr.....	118
7. Seznam použité literatury	120
8. Klíčová slova.....	128
9. Přílohy.....	129

Úvod

Rozvod je v dnešní postmoderní době často bagatelizován. S rostoucím počtem neúplných rodin se zvyšuje riziko, že děti vyrůstající v neúplné (rozvedené) rodině, mohou později tento model rodinného uspořádání ve svém dospělém životě opakovat. Konflikty spojené s rozchodem rodičovského páru mohou děti v některých případech nezvratně poznamenat. Mnozí rodiče si totiž neuvědomují, že jejich synové a dcery mohou jejich rozchodem psychicky strádat. Jedním z hlavních problémů souvisejících s rozpadem manželství je pak následná péče o nezletilé děti. V ideálním případě by i po rozvodu měli být dítěti zachováni oba rodiče, kteří by se tak mohli i nadále podílet na výchově.

Diplomová práce navazuje na bakalářskou práci s názvem „Krise současné rodiny – psychosociální aspekty“, ve které byly mapovány důsledky rozvodu rodičů na dětský vývoj. Svou diplomovou práci jsem zaměřila na rozvodovou problematiku z pohledu odborné veřejnosti, která se při výkonu své činnosti může setkat s rozvedenými či rozvádějícími se rodiči a jejich dětmi. Rozvodová problematika je velmi široké téma a proto jsem pro svoji práci zvolila především oblast střídavé výchovy, rodinné mediace a také jsem se pokusila zjistit, zda jsou odborné veřejnosti nabízeny dostatečné možnosti rozšiřujícího vzdělávání.

Toto téma jsem zvolila především proto, že mě zajímal pohled odborníků na danou problematiku. A také proto, že je do střídavé výchovy stále svěřováno málo dětí. Jejich počet se ale postupně zvyšuje. O střídavou výchovu dítěte usiluje stále více českých otců. K dispozici ale není mnoho informací o její vhodnosti a výhodách či nevýhodách.

V teoretické části jsem se zabývala rodinou, její historií a předpokládanou budoucností. Dále jsem se zaměřila na sociálně-právní problematiku související s rozvodem. A především na sociální práci s rodinou a rodinnou mediaci. V poslední kapitole se pak zmiňuji o současné legislativě související s daným tématem.

Jako cíl diplomové práce jsem si pak stanovila zmapování názorů pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a dalších odborníků na problematiku střídavé výchovy, dále

zmapování zkušeností odborné veřejnosti s rodinnou mediací a také jsem se zaměřila na to, zda oslovení odborníci považují možnosti dalšího vzdělávání v oboru za dostatečné a dostupné.

1. Současný stav

1.1 Rodina

Rodina je nedílnou součástí společnosti a dá se říci, že vždy tvořila základ společnosti. Jejím úkolem bylo a je vychovat děti tedy další generaci do věku, kdy jsou schopné se ve společnosti pohybovat samostatně. Rodina prošla i v evropské společnosti mnoha změnami. Z široké, několika generační rodiny je nyní spíše rodina užší tedy nukleární, kterou tvoří rodiče a děti. Větší důraz je dnes kladen na výchovu dítěte a jeho potřeby, patriarchální rodina se dnes více demokratizuje (72).

Rodina je tedy považována za základní stavební jednotku společnosti, v níž dochází k přípravě lidského jedince na život v širším společenském celku a k uskutečňování většiny základních potřeb člověka. Ve výkonu svých přirozených funkcí není role rodiny plně nahraditelná žádným jiným subjektem (35).

Rodina je tedy prostorem, ve kterém dochází k formování osobnosti jedince. Prostorem pro výchovu a růst budoucích generací. Je základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti. Na její prosperitě závisí rozvoj naší společnosti, především rozvoj kulturní, sociální ale i ekonomický (33).

1.1.1 Nukleární rodina

Na světě existuje mnoho forem manželství a ve většině z nich tvoří jádro soužití muž a žena, kteří společně se svými budoucími dětmi následně utvoří novou rodinnou jednotku. Taková seskupení jsou pak nazývána nukleární či orientační rodinou (37).

Orientační rodina, do níž se dítě narodí, mu poskytuje základní sociální zkušenosti. Dítě se v rodině učí poznávat, zda je svět spíše dobrý, nebo zlý. V orientační rodině dítě získává potřebný pocit základní důvěry. Rodina pro něj představuje zjednodušený model světa (55).

Členové nukleární rodiny většinou žijí v jedné domácnosti. Někdy se o ni mohou dělit s dalšími nukleárními rodinami. Ať už rodina bydlí v jakýchkoli životních

podmínkách, je všude na světě považována za základní jednotku solidarity a vzájemné zodpovědnosti (37).

Zkušenosti které získáme v původní, orientační rodině se pak přenášejí i do rodiny, kterou vytváříme jako dospělí, do tzv. prokreační rodiny. V dospělosti pak máme tendenci opakovat totéž, co dělali naši rodiče. Rodina tedy přispívá i v dospělosti k uspokojení mnoha psychických potřeb (55).

Partneři vyrostli v odlišných „orientačních rodinách“. A nyní vytváří svou vlastní prokreační rodinu. Přitom nejen že vytvářejí novou nukleární rodinu, ale také spojují dvě další. A z tohoto spojení dvou lidí z různých orientačních rodin děti získávají celou řadu příbuzných (37).

1.1.2 Význam rodiny pro dítě

Rodina je z hlediska rozvoje dětské osobnosti nejvýznamnější sociální skupinou. Dítě zde prostřednictvím určitého dospělého, obvykle matky, získává první informace o okolním světě. Celá rodina je pro dítě zdrojem jistoty a bezpečí. Rodina dítě vychovává a tím je stimuluje. Rozvíjí jeho schopnosti, dovednosti a předává mu určitý hodnotový systém. Dítě všechny tyto informace nekriticky přijímá, protože rodiče pro něj představují významnou autoritu. Akceptuje tedy jejich výklad světa i jejich názory a hodnocení. Jednotliví členové rodiny a vztahy mezi nimi mu slouží jako model, který napodobuje. Pokud jsou však vztahy mezi rodiči disharmonické, zkreslují jeho představu o realitě. Pro dítě je rodina důležitým zdrojem informací. Očekává tedy, že se stejným způsobem budou chovat všichni lidé (55).

Naplnění potřeb dítěte především v jeho raném věku je podstatné pro vývoj osobnosti a schopnosti vytvářet v pozdějším průběhu života kvalitní mezilidské vztahy. Šťastné dětství se tak někdy považuje za prevenci rozvodovosti. Dítě se učí vyjednat si hranice, podmínky a porozumět filosofii druhých. Rodina má rozhodující význam pro vývoj osobnosti, v oblasti tělesné, duševní i sociální. V rodině si osvojuje základní návyky, dovednosti a základní vzorce chování, které později uplatňuje v dalších interpersonálních vztazích (72).

Podle Vágnerové (2008) rodina dítěti poskytuje mnoho podnětů, které mohou působit pozitivně i negativně. Všechny jsou ale velmi důležité, protože vytvářejí primární zkušenost, na níž závisí interpretace i prožívání všech dalších sociálních podnětů. Proto může mít rodina největší význam i z hlediska rozvoje různých psychických poruch. Rodinné zázemí pak ovlivňuje psychickou pohodu i v dospělosti. Pokud by rodina chyběla nebo by vztahy v této skupině byly nějak narušeny, stala by se rizikovým faktorem, přispívajícím ke vzniku psychických potíží (55).

Mezi životem v rodině a tím, jací lidé z jejich dětí vyrostou, je podle Satirové úzká spojitost. Společnost se skládá z jednotlivců, je tedy velmi důležité, aby z těch, které vychováváme, byli co nejsilnější jedinci s co nejvíce kongruentním chováním. A to vše má svůj počátek v rodině (47).

1.1.3 Historie a budoucnost rodiny

V naší Euro-americké kultuře dříve existovaly velké rozdíly mezi světy mužů a žen. Svět mužů se pokládal za nadřazený a pro ženy nedosažitelný. Role mužů a žen byly podle Satirové (1994) jasně definovány, aby mohly jejich světy zůstat oddělené. Svět žen byl kolem roku 1900 převážně světem jemnosti, rození dětí, jejich výchovy a služby manželům. Ženy musely být dobrými kuchařkami a hospodyňkami. Očekávalo se od nich, že svůj svět zaplní domovem, manželem a dětmi. Při pohledu na rodinu roku 1900 můžeme vidět, že muži byli v dominantním postavení, ženy byly naopak podřízené, závislé a jednalo se s nimi jako s podřadnými lidmi. Což se považovalo za správné. Úlohy mužů a žen se od té doby hodně změnily ve smyslu rovnosti moci a hodnoty. Stereotypy dominantních mužů a poddajných žen se postupně nahrazují rovnocennějším vztahem (47).

1.1.3.1 Rodina nového tisíciletí

V tomto novém tisíciletí prochází velkou změnou představa, že tradiční rodina je jediným společenstvím, které je vhodné pro výchovu dětí. Mnohé děti jsou dnes

úspěšně vychovávány jen jedním rodičem, nebo spokojeně vyrůstají v rodinách smíšených či v péči nevlastních rodičů nebo pěstounů. Ukazuje se také, že šťastné děti mohou vyrůstat i u partnerů stejného pohlaví. Významnou úlohu hraje v některých komunitách a kulturách také širší rodina (19).

Rodina je však také vystavena řadě zátěží, jejichž vlivy se navzájem sčítají. V souvislosti s demografickými změnami i s vyšší vzdělaností žen se rozpadá tradiční patriarchální model rodiny. Muž přichází o své dříve výsadní postavení a vzdělanější žena se chce uplatnit i ve své profesi. V posledních letech ale došlo také k pozitivním změnám. Výrazně stoupá průměrný věk snoubenců, odpadly formální tlaky na manželství, klesá potratovost, zároveň ovšem i počet dětí v rodinách. Na druhou stranu však rychle přibývá i neformálních vztahů a soužití bez sňatků. Podle některých odborníků jsou mnohem labilnější než tradiční formy soužití. Chybí jim totiž tzv. rozvodová bariéra. Takový vztah se pak může rozpadnout i ze zcela malicherných příčin, ukvapeně a v afektu. Také se značně zredukoval čas, který rodiny tráví pospolu (53).

Průměrný věk ženy při narození prvního dítěte se postupně zvyšuje již od roku 1992 a je možné očekávat jeho další nárůst. Změna v plánování a časování rodičovství bývá také zkoumána ve spojitosti s fenomény singles, bezdětností a odkládaným mateřstvím. Genderový rozměr zřetelně vystupuje do popředí při rozhodování o dítěti. Nemožnost najít vhodného partnera a otce dítěte nebo neshody ve vztahu byly výrazným důvodem, proč odsunovat mateřství do pozdějšího věku. Podle Bartošové roste s postupujícím věkem a singlovským způsobem života nezávislost, sebevědomí, autonomie, a naopak klesá schopnost se jednoduše zamilovat a rozhodnout se pro vážný vztah (7).

Postmoderní rodiny tak nejsou zakládány proto, aby reprodukovaly populaci. Rodiny postmoderní doby jsou zakládány kvůli uspokojování citových potřeb partnerů, nikoli dětí. Doba, kdy se partnerům narodí děti, i počet dětí jsou v současnosti uváženu volbou jednotlivců. Protože dítě je v současnosti především citovou investicí. Z čistě ekonomického hlediska je to také investice velká a nevratná. Proto je pečlivě zvažována a v rozvinutých zemích se rodí stále méně dětí. V dobách, kdy o staré a nemocné

nepečoval sociální stát, byly rodiny s mnoha dětmi nutností. Dnes je však rodina s mnoha dětmi anomálií (30).

Počet neúplných rodin se stále zvyšuje. Česká společnost tyto rodiny s nezaopatřenými dětmi tolerantně přijímá. V naprosté většině případů jsou živiteli neúplných rodin ženy/matky. I s ohledem na vyšší míru nezaměstnanosti samoživitelek čelí právě tyto neúplné rodiny většímu riziku chudoby a sociálnímu vyloučení. Finanční zatížení neúplných rodin je vysoké a děti v těchto rodinách zažívají působení méně stabilního rodinného prostředí, ve kterém mohou být více ohroženy patologickými jevy apod. Nelze ale s obecnou platností konstatovat, že je psychosociální vývoj dětí vyrůstajících v neúplné rodině těmito skutečnostmi negativně poznamenán (33).

1.1.4 Poruchy rodiny

K posouzení funkčnosti rodiny byl Jiřím Dunovským vypracován dotazník (DFR), který se řídí osmi kritérii: složení rodiny, stabilita rodiny, sociálněekonomická situace vycházející z věku, rodinného stavu, vzdělání, zaměstnání rodičů, bydlení a příjmu rodiny. Další oblasti, které dotazník hodnotí jsou osobnost rodičů, jejich psychický a celkově zdravotní stav, úroveň společenské adaptace, osobnost sourozence, osobnost dítěte, zájem o dítě a péče o dítě. V současné době se dotazník používá nejen pro výzkumné účely, ale i v praxi, jako pomocný nástroj psychologů a diagnostický nástroj dětských lékařů. Výsledné skóre Dotazníku funkčnosti rodiny umožňuje definovat čtyři typy rodin. Prvním typem je funkční rodina. Ve které jsou plně zajištěny podmínky pro dobrý vývoj dítěte. Následuje problémová rodina, ve které se vyskytují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí, které ale ještě neznamenají vážnější ohrožení vývoje dítěte. Rodina je schopna problémy zvládat vlastními silami, případně využívá krátkodobé pomoci zvenčí (72).

Dalším typem je pak rodina dysfunkční. V této rodině jsou některé důležité potřeby lidí neuspokojeny, a rodina se tak stává spíše zdrojem zátěže. Ne všichni lidé mají předpoklady k plnění rodičovské role. Určité vlastnosti rodičů zvyšují riziko špatného zacházení s dítětem. Patří k nim např. problémy v mezilidských vztazích, omezená

schopnost empatie, problematické sebehodnocení, rizikové chování a nebo špatná zkušenost z vlastního dětství (zhruba 70% lidí, s nimiž v dětství rodiče nezacházeli přiměřeným způsobem, má sklon chovat se podobně) (55).

Dysfunkční rodina tak ohrožuje nebo poškozují vývoj a prospěch dítěte. Rodina již není schopna situaci sama zvládnout a využívá tedy služeb a opatření zaměřených na sanaci rodiny. Posledním typem rodin je rodina afunkční, která již zcela selhává v plnění svého poslání a dítěti tak závažně škodí. Jediné možné řešení je zde odebrání dítěte z původní rodiny a umístění do rodiny náhradní nebo do jiné péče. Sanace původní rodiny tak zde již není možná (72).

1.2 Rozvod

1.2.1 Rozvodovost – aktuální informace

Podle evropského statistického úřadu má Česká republika jednu z nejvyšších rozvodovostí v EU, rozpadá se tu 48 % manželství. Podle statistiky za 1. pololetí roku 2009 dosáhl počet rozvedených manželství 14,9 tisíce. Pětinu rozvodů tvořily rozvody manželství, která netrvala ani 5 let, čtvrtinu naopak rozvody po více než dvaceti letech uplynulých od sňatku (20).

Rozvodovost se na rozdíl od sňatečnosti či porodnosti v 90. letech zvyšovala. Pokračovat tak vzestupný trend, který započal již za 2. světové války. K hlavním příčinám rozvodu manželství patří především rozdílnost povah, názorů a zájmů to tvoří přes 40%. Na straně muže pak jde často o nevěru a alkoholismus. Na straně ženy je dalším důvodem rozvodu také nevěra (4%) a neuvážený sňatek (2%). Důsledkem rozvodu je pak vznik neúplné rodiny. V 90. letech přišlo rozvodem o jednoho rodiče více než 340 tisíc dětí. Při sčítání obyvatelstva v roce 2001 bylo zaznamenáno 343 tisíc neúplných rodin, což bylo přibližně o 90 tisíc více než v roce 1991. V neúplné rodině tak žilo každé páté závislé dítě (35).

Od 90. let 20. století se podstatně změnila struktura rozvodů podle délky trvání manželství. Ve srovnání s předchozím obdobím se v roce 2008 mírně zvýšil podíl

rozvodů krátce po uzavření manželství. 5 % rozvodů nastalo hned v prvním či druhém roce manželství, do 5 let se pak rozvedlo 19% manželství. V roce 2008 bylo schváleno celkem 31 300 návrhů na rozvod, z nichž 65 % iniciovaly ženy. V roce 2008 tedy dosáhla úhrnná rozvodovost 49,6 %, čímž překonala prozatím nejvyšší hodnotu 49,3 % z roku 2004 (viz příloha č 2) **(13)**.

V roce 2009 pak bylo rozvedeno 29,1 tisíce manželství, což bylo o 2,2 tisíce méně než v roce 2008. Nejvyšší míra rozvodovosti se v roce 2009 vyskytovala po 2 až 4 letech od uzavření manželství. Podle předběžné statistické bilance měla Česká republika k 31. prosinci loňského roku 10 506 813 obyvatel. Celkový počet obyvatel se tak v roce 2009 zvýšil o 39,3 tisíce osob. Ubylo rozvodů (o 2,2 tisíce), ale výrazně se snížil počet sňatků (o 4,6 tisíce). V loňském roce bylo tedy uzavřeno celkem 47,9 tisíce sňatků, což bylo o 4,6 tisíce méně než v roce předchozím. A jde o nejnižší počet uzavřených manželství od roku 1918. Zhruba o půl roku se také zvýšil průměrný věk při prvním sňatku (na 31,9 let pro muže a 29,2 let pro ženy). Ve srovnání s rokem 2008 byla loni nižší i sňatečnost rozvedených. Další manželství by podle předběžných údajů nyní uzavřelo 40 % rozvedených mužů a 39 % rozvedených žen **(12)**.

1.2.1.1 Mezinárodní srovnání

Z mezinárodního pohledu patří ČR mezi státy s nízkou úrovní sňatečnosti. Řadí se tak ke státům bývalého socialistického bloku (mezi Maďarsko, Slovensko, Slovinsko, pobaltské republiky, Bulharsko). Ze západních zemí je úroveň sňatečnosti v České republice možné přirovnat například k Rakousku, Belgii, Norsku a Švédsku. I přes nízkou sňatečnost vykazují nejvyšší rozvodovost skandinávské země, dále pak Velká Británie, Rakousko, pobaltské republiky či Bělorusko. ČR se tak řadí mezi tyto státy s nejvyšším podílem manželství zanikajících rozvodem. Nejnižší úroveň rozvodovosti mají naopak země se silnou katolickou tradicí jako je Polsko, Itálie, Španělsko, Portugalsko, Řecko **(35)**.

1.2.2 Rozvod a děti

Rodiny s jedním rodičem, často nazývané neúplnými, dnes vznikají několika způsoby, mezi jeden z nečastějších způsobů patří rozvod. Negativní způsob, jakým společnost vnímá a odsuzuje tyto rodiny, se pomalu mění. Dnes již víme, že rodina se dvěma rodiči plná násilí je pro dítě mnohem horší, než kdyby žilo pouze s jedním rodičem. Rodina s jedním rodičem je životaschopná struktura, kde z dětí mohou vyrůst zodpovědní, samostatní a soucitní lidé (10).

Rozpad manželství, ve kterém jsou přítomny děti ale stále chápeme jako zátěžovou a frustrující situaci. U dětí je tak ohrožována zejména potřeba bezpečí a jistoty. Všichni zúčastnění se pak musí vyrovnat především se selháním a s významnou životní ztrátou. Důsledky tohoto dlouhodobého procesu a náročné životní situace mohou být pro děti reversibilní, ale i ireversibilní. Záleží na průběhu, ale především na délce trvání rozvodových procesů a zejména na jednání a chování rozvádějících se rodičů (40).

Podle Warshaka (1995) však děti rozvodem hodně ztrácejí. Kromě ztráty denního kontaktu se svým nerezidenčním rodičem, obvykle otcem vidí méně i svého rezidenčního rodiče, ve většině případů matku, která věnuje více času výdělků. Někdy dochází k úplnému přerušení styku také s některými příbuznými například prarodiči ze strany otce. Děti ale mohou přijít také o své důvěrně známé domovy a místa kolem, o školy, přátele nebo domácí zvířata. Rozvod ale může znamenat také pozitivní změny. Zhruba pro 50 – 70% dětí, tak neznamena rozvod žádné viditelné trvalé jizvy na psychickém vývoji (60).

Děti však o rozvodu nerozhodují a nemají tedy žádnou kontrolu nad tím, co se s nimi děje během něj a po něm. Často nemohou ovlivnit, jak často se budou s rodiči vídat. Děti spoléhají na určitou stabilitu domova a ta je nyní narušena stěhováním, změnou zaměstnání rodičů či finančními problémy. Žádné dva rozvody ale nejsou stejné. Jak velký dopad bude rozvod na děti mít, závisí na vyspělosti, zdravém rozumu a dobré vůli rodičů. Také ale záleží na věku, emocionální či psychické vyspělosti a pohlaví dítěte (10).

Se separací rodičů nastupují především změny ve finanční situaci a nezřídka i změna domova nebo školy. V důsledku rozbití předchozího rodičovského systému a emočních vazeb se může zhoršit také rodičovská péče o dítě. Častým a smutným důsledkem rozchodu rodičů jsou jejich pokračující neshody. Manželské spory trvající i dlouho po rozvodu jsou však pro dítě škodlivější než rozchod rodičů sám o sobě (17).

1.2.3 Opatrovnické řízení

Opatrovnické řízení je označeno jako řízení o úpravě výchovy a výživy nezletilého či nezletilých dětí. Může být zahájeno tzv. bez návrhu, a to tehdy, jestliže rodiče dítěte nežijí spolu a nedohodnou se o úpravě výchovy a výživy dítěte. Takové řízení pak může zahájit soud na podnět orgánu sociálně-právní ochrany dítěte (dále OSPOD). Ve většině případů je však řízení zahájeno na návrh jednoho z rodičů. Rodič dá svým písemným podáním u soudu podnět k zahájení opatrovnického řízení. Vedle rodičů nezletilého dítěte v tomto řízení vždy vystupuje také tzv. kolizní opatrovník, pracovník OSPOD, který zastupuje nezletilé dítě. Kolizní opatrovník si předvolá ještě před soudním jednáním oba rodiče, je-li to třeba, i nezletilé dítě na pohovor. Na základě provedeného pohovoru, případně šetření v místě bydliště, pak vypracuje zprávu, kterou vždy předkládá opatrovnickému soudu jako vyjádření k řízení zahájenému na návrh některého nebo obou rodičů (42).

Má-li však soud pochybnosti o některých údajích v soudním spisu, nebo o tom, co mu znalci nebo sociální pracovníci sdělili, může k výsledku předvolat i nezletilé dítě. Soudci to obvykle nedělají rádi a nerealizují to příliš často (5).

Je ale třeba brát ohled na věk dítěte a stupeň jeho rozumové a volní vyspělosti. Je velmi užitečné znát názor dítěte a pokud možno dosáhnout jakési „trojdohody“ o úpravě poměrů, se kterou souhlasí otec, matka i dítě (53).

Za vhodnou věkovou hranici dítěte je považován věk od devíti let výše, tedy v druhé polovině dětského života. V tomto věku již mohou výpovědi dětí napomoci vhodnému rozhodnutí o výchově a o rodičovských programech. Mezi odborníky však stále existují rozdílné názory na to, jak děti do rozhodování zapojit (5).

V některých případech tak může mít přání dítěte velký vliv na konečný výsledek řízení. Obecně platí čím starší dítě, tím užitečnější je taková informace pro rodiče. Je však nevhodné, aby se rodič dítěte ptal, se kterým z nich by žilo raději (60).

Při výslechu nezletilého dítěte před soudem je také nutno mít na paměti, že dítě je nezralé citově, rozumově a morálně, dále závislé na rodičích, může být také korumpováno, citově vydíráno či dokonce programováno. Proto se ho neptáme přímo, spíše ho necháme vylíčit jeho představy o budoucnosti. Kontrolně se zeptáme, kolik času s ním oba rodiče tráví. Zeptáme se ho, zda někdo z rodičů na dítě naléhal, přemlouval ho apod. také se zeptáme, který z rodičů by se asi více trápil, kdyby mu soud se svěřením do výchovy dítěte nevyhověl (5).

Soud pak svým rozhodnutím upraví práva a povinnosti k dítěti na dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a určí výši výživného, kterým mají rodiče přispívat na výživu dítěte. Rozhodování o poměrech nezletilých dětí na dobu po rozvodu je pro rodiče rozhodnutím zásadním a často velmi bolestivým. Právě v tomto řízení se nejčastěji projevují negativní emoce a následky rozvratu manželství (16).

1.2.4 Kritéria pro posuzování kvality výchovných schopností rodičů

Kritéria pro posuzování kvality výchovných schopností rodičů vytvořili autoři z pracovní skupiny vedené psychologem E. Bakalářem pro příslušníky všech profesí zasahujících do rozvodového rozhodování o dětech. Jejich text byl publikován jako metodický materiál Ministerstva práce a sociálních věcí roku 1993 pod názvem „Nové pohledy na rozvodovou problematiku“. Tato kritéria je pak nutno hodnotit komplexně. Teprve ze všech shromážděných údajů lze vyvodit výchovnou preferenci (38).

Kritéria kvality výchovných předpokladů jsou v zákoně o rodině (§ 26, odst. 4 a 5) pouze vyjmenována. Z tohoto výčtu není patrné, které kritérium je důležité a které je pouze doplňující. Pravděpodobnost, že jeden z rodičů bude splňovat všechna uvedená kritéria velmi dobře, zatímco druhý všechny špatně, je mizivá. Obvykle se soudce setká s rodiči, kteří budou některá kritéria splňovat lépe a jiná hůře. Aby soudce mohl co

nejlépe rozhodnout, měl by znát váhu jednotlivých kritérií, a to zhodnocenou soudními znalci v oboru psychologie či psychiatrie (6).

Jeden z nejčastějších úkolů pro psychology – soudní znalce a též pro pracovníky OSPOD, je posoudit a vyjádřit se k tomu, u kterého z rozcházejících se rodičů bude dítě lépe prospívat. Podmínky, ve kterých bude dítě po rozvodu rodičů žít, zkoumá soud jednotlivě a konkrétně, i když je v závěru samozřejmě shrne. Soudní znalec z oboru zdravotnictví, zpravidla klinický psycholog nebo psychiatr, zkoumá tyto schopnosti z hlediska svého oboru dosti podrobně (4).

Kritéria byla původně vypracována pro znalce – psychology. Avšak to, co zpracují znalci, musí ještě posoudit soudce a kolizní opatrovník, který při soudním jednání vznesne argumenty, co je pro dítě lepší a co horší (6).

Osobnost rodiče

Ke zdravému vývoji osobnosti dítě nezbytně potřebuje správný vzor, výchovu má určovat psychicky zdravější rodič (4). Do tohoto kritéria jsou proto zařazeny pojmy jako: dobře fungující osobnost, citová zralost, psychosociální zralost a produktivní orientace (6). Naopak záporně lze hodnotit emoční labilitu, nízkou odolnost proti stresu a narušenou osobnost (38). Platí obecná zásada, čím více psychopatologie v osobnosti rodiče, tím méně je rodič vhodný k výchově dítěte (6).

Vztah rodiče k dítěti

Pozitivní vztah k dítěti, jinak řečeno láska k němu, je podmínkou pro jeho další normální vývoj. Zkušený pozorovatel je poměrně dobře vybaven k tomu, aby rozpoznal lásku zdravou, zaměřenou na rozvoj a štěstí dítěte, a lásku sobeckou, zaměřenou převážně na uspokojení vlastních potřeb (6). Posuzovatel by se měl zaměřit zejména na: znalost vnitřního světa dítěte, schopnost rodiče vidět klady a zápory dítěte realisticky, účast rodiče na základních aktivitách péče o dítě, schopnost rodiče projevit vůči dítěti emoční vřelost, tedy dát mu svou lásku jasně najevo svými chování, nejen slovy (4).

Charakter, morálka, struktura mravních norem rodičů

Podobně jako u ostatních kritérií, rodiče budou sami sebe prezentovat v co nejlepším světle a poukazovat na nedostatky toho druhého (6). Při hodnocení charakteru či úrovně mravních norem vycházíme zejména: ze studia objektivních materiálů, rozvodového spisu, ale i jiných dokladů, dále z daného rozvodového chování rodiče, ze způsobu, jak řeší konflikty, jak bojuje. Z bližší analýzy toho, jak rodič respektuje práva dalších zúčastněných osob a v neposlední řadě z výsledků psychologických testů (4).

Respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem

Zpřetrhání citového pouta dítěte k rodiči vede k narušení základní životní jistoty dítěte, popouzení pak k dalším poruchám a vypěstovaný syndrom zavrženého rodiče k poškození psychického vývoje dítěte (6). Dospěje-li posuzovatel k přesvědčení, že jeden rodič plánuje přerušit styk dítěte s druhým rodičem, pak jde o velmi závažný faktor, snižující kvality takto smýšlejícího rodiče (11). Psychopatologie je tu zřejmá: osobní pomsta, prožitek moci při příležitosti pokořování druhého rodiče a ubližování mu je důležitější než zájem dítěte (6).

Vztah dítěte k rodiči

Ke svému normálnímu vývoji dítě potřebuje trvalou přítomnost dospělé osoby, ke které si vytváří pevný a trvalý vztah (4). Jde o kvalitu a intenzitu tohoto vztahu i skutečnosti, jak rodič umí uspokojovat dětské potřeby (38).

Zkušený pozorovatel je dobře vybaven k tomu, aby zjistil koho má dítě rádo, koho více akceptuje apod. Měl by též umět zjistit, jak rodič umí uspokojovat dětské potřeby. Zjistí-li posuzovatel, že oba rodiče mají výchovné předpoklady zhruba stejné kvality, pak by měl zvážit možnost návrhu děti mezi rodiče rozdělit. Při tradičním řešení bývá mocenské postavení asymetrické a další spolupráce je obvykle malá. Potíže s asymetrií byl patrně i jeden z důvodů k zavedení institutu střídavé či společné výchovy (6).

Vzor pro vytvoření sociální, zejména sexuální role, identity

K uspokojivému osvojení role musí mít dítě vhodný vzor. Výzkumy ukázaly, že děti žijící s jedním rodičem se přizpůsobují situaci lépe, pokud jde o rodiče stejného pohlaví (38).

Úroveň vzdělání a inteligence rodiče

Rodič, který má výrazně vyšší vzdělání a inteligenci, bude dítě více stimulovat v jeho rozumovém rozvoji, předá mu také více zkušeností a poznatků (38). Vyšší dosaženého vzdělání vypovídá nejen o nadání a hlubším zájmu o obor, ale i o cenných povahových vlastnostech jako je cílevědomost, houževnatost, vytrvalost (11). Do tohoto kritéria patří samozřejmě i významnější účast rodiče v některé z oblastí lidských činností, jako je literární tvorba, výtvarné či hudební umění či vědecká činnost. Zvláště je třeba respektovat, projevuje-li dítě o takovou činnost hlubší zájem nebo je-li v tomto směru nadáno (6).

Šíře rodinného zázemí

Širší rodinné zázemí je pro všestranný rozvoj dítěte a jeho pocit životní jistoty příznivější. Za širší rodinné zázemí se považují zejména prarodiče, strýcové, tety a jejich děti (11). Důležité je také, jak daleko od sebe tito příbuzní bydlí, jak často se s dítětem vídávají a zejména jaká je kvalita tohoto příbuzenského zázemí z hlediska interpersonálních vztahů a ochoty příbuzných pomoci (6).

Kontinuita prostředí pro dítě

Dítě by pokud možno nemělo zpřetrhávat svazky s dalšími důležitými osobami a s prostředím, na které si zvyklo. Kromě příbuzných sem patří kamarádi, učitelé, dobří sousedé, ale také domácí zvířátka (11). Toto důvěrně známé prostředí by dítěti nemělo zmizet. Někdy tomu tak chce osud i bez rozvodové situace. Dítě se pak zadaptuje i na nové prostředí, a není to pro něj velká tragédie, nemělo by to však být často. Má-li dítě na současné prostředí vzpomínky traumatické, pak je změna prostředí naopak faktorem pozitivním (6).

Socioekonomický status rodiče

Má-li rodič více finančních prostředků, může zajistit dítěti lepší životní podmínky. Toto kritérium je méně důležité, neznamená to však, že je zanedbatelné. Při posuzování výchovných předpokladů rodičů mu soud přisuzuje větší váhu, čím je dítě mladší (11).

Tímto kritériem máme na mysli dostupnost finančních prostředků, které má rodič k dispozici na základě: způsobilosti k vyšším příjmům, dané vzděláním, kvalifikací, schopnostmi, potřebnými styky, podnikavostí, pracovitostí apod. Rodič, který disponuje většími finančními prostředky, může dítěti zajistit: lepší hygienu bydlení, hodnotnější stravu, lepší lékařskou, zdravotní či poradenskou péči, lepší přístup ke vzdělání, větší spektrum podnětů pro rozvoj dovedností, schopností, zájmů, lepší podmínky pro rozvoj nadání, talentu apod. (6).

1.2.5 Úprava poměrů k nezletilým dětem

Děti jsou ve většině případů svěřovány do výhradní péče matky a ztrácejí tak stálý kontakt se svým otcem. Otcové obecně pomáhají dětem k velice důležitému přesunu z původní rodiny do vnějšího světa. Pokud jsou otcové delší dobu nepřítomní, jejich chlapci jsou pak u spolužáků méně oblíbeni. V době nástupu do základní školy mohou být také méně asertivní a více závislí na spolužácích. Otcův podíl na sociálním vývoji dcery je nejvíce patrný v adolescenci, jejich vliv může být pozitivní ale i negativní. Děvčata, která mají se svým otcem vřelý vztah, pociťují větší míru sebedůvěry ve vztazích k příslušníkům opačného pohlaví. Některá manželství dívek vychovávaných pouze jejich rozvedenými matkami tak mohou se zvýšenou pravděpodobností končit také rozvodem. Pouhá přítomnost otce v rodině však nezaručuje, že jde o vhodného otce nebo že jeho vliv bude pozitivní. Někteří otcové jsou vůči duševnímu zdraví svých dcer tak destruktivní, že děti by na tom byly lépe, kdyby vyrůstaly bez takových otců. Z domovů, v nichž otec chyběl také pochází velké množství delikventů. Warshak uvádí, že existuje silná závislost mezi nepřítomností otce a mužskou delikvencí, ale také mezi mírou recidivity. Otec tedy může mít podstatný pozitivní či negativní vliv jak u vývoje rozumových schopností a sociability, tak na morální vývoj dítěte (60).

Zákon o rodině zná několik možností rozhodnutí o výchově v souvislosti s rozvedením manželství. Jde o svěřeni dítěte do výchovy jednoho z rodičů, svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů a svěřeni dítěte do společné výchovy. V praxi se nejčastěji můžeme setkat s případy, kdy je dítě svěřeno do výchovy jednoho z rodičů. Svěřeni do střídavé, případně společné výchovy je v zákoně o rodině upraveno až od srpna roku 1998. Oba způsoby výchovy však předpokládají dobrou výchovnou způsobilost obou rodičů a jejich zájem o výchovu dítěte. Zásadní podmínkou je také zájem dítěte a posouzení otázky, zda takovou formou výchovy budou zajištěny lépe potřeby dítěte **(38)**.

Někteří odborníci kritizují převažující tendenci soudů svěřovat děti výlučně do péče matce bez ohledu na osobnostní vlastnosti rodičů a kvalitu péče, kterou mohou dětem zajistit. Některé výzkumy uvádějí, že mnozí otcové jsou dostatečně kompetentní k tomu, aby se o děti starali. A že pro chlapce znamená život s otcem výhody pro identifikaci s mužskou rolí a utváření sebevědomí **(25)**.

Nejčastější variantou úpravy poměrů dítěte po rozvodu je tak i nadále svěřeni do výlučné péče jednoho nebo druhého rodiče. Řadu let přetrvává rozdělení 9:1, což znamená na devět dětí svěřených do péče matky připadá jedno dítě svěřené do péče otce. Šest otců z deseti ovšem dítě do své výhradní péče nechce. Obvykle uvádějí, že potomkovi nechtějí brát matku. Jsou samozřejmě i otcové, kteří přecení své síly. A najdou se i osoby skutečně disharmonické, kterým dítě svěřit nejde **(38)**.

Skutečnost, že přes 90% dětí je stále svěřováno po rozvodu do péče matky, někteří soudci zdůvodňují tím, že okolo 80% otců již dopředu rezignuje na možnost žádat svěřeni dítěte do své péče a smíří se s tím, že dítě má být svěřeno do výchovy matce. V české společnosti je také stále vrcholně neakceptovatelné, aby dítě do své výhradní péče dostal otec. Jestliže dítě není svěřeno matce, okolí matky na ní začíná hledět jako na sociálně patologickou osobu. Ani vysvětlování matky, že se s otcem dítěte dohodli nebývá okolím akceptováno. V případě, že jsou děti svěřeny do péče otcům, matky často změni zaměstnání, bydliště či obojí, aby se vyhnuly společenským tlakům **(57)**.

Otců, kteří o střídavou péči stojí, je v ČR čím dál více. A někteří odborníci tuto variantu doporučují, protože děti, kterým otec po rozvodu zůstane, podle některých

výzkumů lépe snášejí stres, dobře vycházejí se svými vrstevníky a mívají i lepší prospěch ve škole. Za zmínku také stojí fakt, že 90 procent otců se společnou péčí nemá problém s placením alimentů. Problém však nastává, pokud matka trvá na svěření dítěte do vlastní péče, pak nemá otec prakticky šanci uspět. Může si vybrat, jestli se s ní bude léta soudit, nebo to vzdá. V Česku tak ve střídavé péči vyrůstají zatím jen pouhá dvě procenta dětí (41).

1.2.5.1 Svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů

Jde o nejčastější způsob výchovy nezletilého dítěte v době po rozvodu manželství. Dítě se s druhým rodičem bude stýkat v rozsahu dohodnutém mimosoudně, případně dohodnutém před soudem. To ovšem neznamená, že by rodič, který dítě nemá ve výhradní péči, ztrácel rodičovská práva a povinnosti (42).

Rizika výhradní péče matky

U chlapce, který nemá častý kontakt se svým otcem, je zvýšená pravděpodobnost, že bude nejistý ve své maskulinitě. Bude tedy jednat méně mužsky než chlapec, jehož rodiče se nerozvedli. Více si také bude hrát s děvčaty a mladšími dětmi. Přednost bude dávat hrám a činnostem, které se líbí spíše dívkám. Naopak dívky ve výhradní péči matky prospívají do doby adolescence mnohem lépe. Chlapci jsou více zranitelní, je zde také větší pravděpodobnost, že budou nešťastní, depresivní a stažení do sebe. Hůře pak vycházejí se svými rodiči, učiteli či vrstevníky (60).

Rizika výhradní péče otce

Otcové s výhradní péčí o děti se bohužel na svých pracovištích setkávají s málo vstřícnými postoji svých nadřízených a spolupracovníků. Zaměstnavatelé i nadále očekávají, že pro muže bude prvořadou záležitostí jeho zaměstnání. Mají tedy málo pochopení pro otce, který musí zvládat jak svou práci, tak závazky spojené s péčí o dítě. Otcové také musí převzít odpovědnost za domácnost, což znamená méně času a pozornosti pro děti. Někteří psychologové to nazývají nadmíra úkolů. Otcové

s výhradní péčí ale často nemají takové finanční potíže, jako matky v obdobné situaci. Dle některých výzkumů děti ve výhradní péči rodiče opačného pohlaví vykazují více poruch chování, více úzkosti a nižší míru sebeúcty než děti v péči rodiče shodného pohlaví (60).

1.2.5.2 Svěření dítěte do společné výchovy

Rozhodnutí o svěření do společné výchovy není v praxi příliš obvyklé. Připadalo by v úvahu tehdy, kdy by rodiče i nadále žili společně v jednom domě či bytě a i nadále by zachovali určitý model společného hospodaření, alespoň ve vztahu k nezletilým dětem (38).

Svěření dítěte do společné výchovy obou rodičů tedy znamená, že není konkrétně rozhodnuto o svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů. Toto rozhodnutí je spíše výjimečné a vychází především z dohody rodičů. V úvahu připadá např. za situace, kdy je dítě již na pokraji zletilosti, bydlí nebo studuje mimo místo svého bydliště apod. (53).

1.2.5.3 Svěření dítěte do střídavé výchovy

Toto uspořádání poměrů k nezletilým dětem je jedním z nejméně diskutovaných nových prvků zavedených novelou zákona o rodině do právního řádu. Jde o takovou úpravu výchovy, v rámci které se rodiče střídají. Oba tak musí být způsobilí dítě vychovávat a mít o výchovu dítěte zájem (42).

Je zastáván názor, že o střídavé výchově by se rodiče měli především dohodnout. Tato dohoda či rozhodnutí bude ale připadat v úvahu především v těch případech, kdy rodiče i po rozvodu žijí nadále v jednom místě, např. ve stejném městě. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že jako optimální intervaly střídavé výchovy se jeví týden až 14 dní u dítěte předškolního věku a měsíc u dítěte školního věku (53).

Pokud jde o intenzitu střídání u nás, český zákon vysloveně žádné intervaly neuvádí. Nejčastěji se tak můžeme v praxi setkat se střídáním v intervalu týden nebo čtrnáct dnů. Vyloučeno není ani střídání v intervalech delších. Ani v případě střídavé

výchovy není ten z rodičů, u kterého právě dítě není ve výchově, jakkoli omezen ve svých rodičovských právech a povinnostech (38).

Další podmínkou je, že bydliště obou rodičů by od sebe neměla být příliš vzdálena, dítě by mělo mít zhruba stejně daleko od školy. Mělo by mít možnost být stále v okruhu svých kamarádů a v dosahu míst, kde tráví svůj volný čas. Dítě by také mělo mít vybudované své vlastní zázemí u obou rodičů, aby nedocházelo ke stálému stěhování (42).

Řada studií dokázala, že děti a adolescenti ve střídavé výchově rodičů byli daleko spokojenější ve svém porozvodovém uspořádání. Prožívali uspokojení z bližšího vztahu se svým otcem, pocit ztráty v důsledku rozvodu rodičů nebyl tak intenzivní a po otci se jim stýskalo méně než dětem ve výhradní výchově matky. Tyto postoje však nemusejí být reprezentativní pro všechny děti. Studie dále uvádějí, že děti vyrůstající v tomto porozvodovém uspořádání byly výrazně lépe adaptovány, bylo u nich prokázáno méně antisociálního a impulzivního chování, než tomu bylo u dětí z výhradní výchovy (5).

Možnost svěřit děti do střídavé péče tak podporuje zachování vztahu s oběma rodiči. Toto uspořádání, ale není vždy reálné. Vyžaduje totiž, aby si rozvedení rodiče poměrně dobře rozuměli, aby žili relativně blízko od sebe. A pokud už jeden z partnerů založil novou rodinu, aby pochopení vyjádřili i členové této nové rodiny (48).

1.2.5.3.1 Výhody a nevýhody střídavé výchovy

Nevýhodou pro takové uspořádání je pokud jeden z rodičů druhému nedůvěřuje, nebo chce mít dítě stále pod kontrolou. Dále je poukazováno na nejednotnost výchovného působení. Také na to, že dítě bude vlastně malý bezdomovec, protože sotva si někde zvykne, už zase půjde jinam. Může tak být situací neurotizováno. Nebude vědět, čím je ani kam patří (38).

Střídavá péče také není vhodná zejména ve fázi raného dětství, kdy dítě potřebuje fixaci na blízkou osobu poskytující důvěru, jistotu bezpečí a ochranu. Takový vztah má dítě především s matkou. Pocit základní životní jistoty nesmí scházet, neboť je primární podmínkou vyvinutí základního pocitu důvěry (9).

Názory psychologů na střídavou výchovu se velice různí. Například v USA není tak neobvyklé, že dítě žije půl roku s matkou v Chicagu a na další půl rok se stěhuje za tatínkem na Aljašku. Někteří psychologové se tak „radují“, že se tím dítě učí přizpůsobovat různým společenským situacím, způsobu života apod. Jiní nad tím naopak kroutí hlavou a zdůrazňují zájem dítěte na stabilním výchovném prostředí. Základem fungující střídavé výchovy jsou přiměřené osobnostní rysy účastníků. U rodičů je také nezbytná normální, ne tedy disharmonická struktura osobnosti a nenarušená schopnost komunikace s druhým rodičem. Je třeba si ale uvědomit, že střídavá výchova nemusí být vhodná pro každé dítě. Jsou děti zvýšeně úzkostlivé, neurotické, kde střídavá výchova může napáchat velké škody na jejich psychice (22).

Podle Matějčka (2000) není časté střídání životního prostředí pro dítě a vzájemné vztahy s rodiči příliš výhodné. Je jistě žádoucí, aby i po rozvodu byli dítěti zachováni oba rodiče. Dále je důležité, aby dítě mělo místo, kterému se dá říkat domov, se vším co k tomu patří. Proto by Matějček dával přednost spíše takovému řešení, kdy je dítě převážně v péči jednoho z rodičů. Ale ten druhý má dítě u sebe a stará se o něj vždy určitou delší dobu vcelku (29).

Je také jasné, že při stěhování mezi maminkou a tatínkem dítě nemůže měnit školu. Obdobně je třeba dbát na nepřerušování sportovních či jiných aktivit. Srovnatelný by měl být také bytový standard a dítě by mělo mít vhodné místo pro přípravu do školy. Rodiče by se měli dopředu dohodnout, jak se bude dítě stěhovat, tj. zda se každý měsíc bude stěhovat s velkým kufrem nebo jenom se žákovskou knížkou a zejména, v jakém stavu se bude vracet. Je třeba se přesně dohodnout na tom, v jakém stavu budou při předávání dítěte jeho šaty a další předměty. Časem by tyto zdánlivé maličkosti mohly vyvolat obtížně řešitelný problém (22).

V případě svěřením dítěte do výchovy jednoho z rodičů si pak ten druhý s dítětem o víkendech převážně „užívají“ jeden druhého. Jdou tam, kde je jim dobře a kam si dítě většinou přeje. Otec tak většinou nedělá s dítětem úkoly a neřeší kázeňská provinění. Koloběh jeho víkendových setkání je většinou naprosto odlišný od přirozených dnů běžného týdne (54).

Pro střídavou péči mluví také skutečnost, že naprostá většina dětí chce být s oběma rodiči a nechtějí nic měnit. Výjimku tvoří případy, kdy jsou děti významně zataženy do konfliktu mezi rodiči (9).

Hrušková (2001) uvádí, že v zemích s tradicí střídavé výchovy znají i takový způsob, že se dítě nestěhuje nikam. Ale naopak se stěhují rodiče, tak že například jeden měsíc s dítětem bydlí maminka a druhý měsíc tatínek. V našich podmínkách je zatím takové řešení nereálné. Mělo by být také jasné, kdo z rodičů co bude platit. Rodiče musí být schopni domluvy na tom, kdo bude nakupovat náročnější předměty dlouhodobé spotřeby, kdo bude platit celoroční školné, kroužky atd., případně jak se na těchto výdajích budou podílet (22).

Největší výhodou střídavé péče ale je, že dovoluje otcům udržet s dětmi intenzivní hodnotný vztah. Čas, který s dětmi stráví jim dává možnost skutečně děti vychovávat. Pro děti pak střídavá výchova znamená udržení si obou rodičů. Oba jsou stále přítomni v jejich životě a na oba se mohou kdykoli obrátit. A především oba jsou jim k dispozici při zdolávání těch životních úkolů, se kterými jim může pomoci pouze rodič určitého pohlaví (11).

1.2.6 Syndrom zavrženého rodiče

Syndrom zavrženého rodiče „the parental alienation syndrome“ (dále SZR) popsal v 80. letech minulého století jako první Richard Gardner, který pod tento pojem zahrnuje popouzení dítěte jedním rodičem proti druhému (56).

Gardner (1996) užívá přímo pojmu programování dítěte. Jde podle něj o proces, kdy je dítěti vůči druhému rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné a nebo přehnané. Programující rodič přispívá k odcizení dítěte nejenom vědomě, ale i podvědomě. Navíc se na rozvoji syndromu podílí i samo dítě, nezávisle na rodiči. Významnou úlohu zde hraje také prostředí a rodina, v níž dítě žije (18).

Tzv. popouzení dítěte je přímé nebo nepřímé, vědomé nebo nevědomé ovlivňování proti tomu z rodičů, v jehož péči není. Dítě může být popouzeno proti jednomu z rodičů, ale také vzájemně, kdy ho otec popouzí proti matce a matka proti otci. Dítě je

velice sugestibilní, zejména ve vztahu k osobám, jimž věří. To, co je mu řečeno, vnímá, aniž by vše podrobilo kritickému zvážení. Popouzený rodič tak manipuluje se sebevědomím dítěte. Jeho možnosti obrany proti takovému působení jsou minimální **(38)**.

Pokud ale jeden z rodičů, který má dítě svěřeno do výchovy, brání druhému ve styku s dítětem, mohou mu být soudem ukládány pokuty. Může dokonce dojít k trestnímu stíhání tohoto rodiče. Jestliže by rodič opakovaně bezdůvodně ve styku bránil, bude takový stav řešen změnou poměrů a důsledkem může být nové rozhodnutí o výchovném prostředí. Stejně tak nedodrží-li oprávněný rodič termíny styku s dítětem, může dojít ke změně úpravy styku v jeho neprospěch **(23)**.

Odborníci odhadují, že se rozvinutý SRZ objevuje přibližně u 25% dětí svěřených do výchovy jednomu z rodičů. Každoročně jde tedy zhruba o 7600 dětí. Ale i u ostatních dětí se objevují mírnější projevy tohoto syndromu. Zcela bezproblémové vztahy k druhému rodiči jsou u nás po rozvodu spíše výjimkou a týkají se zhruba 15% uvedené dětské populace **(4)**.

Gardner (1996) dále uvádí, že k syndromu zavrženého rodiče mnohem častěji přispívají matky než otcové. Jen asi v 10% případech bývá primárním programátorem otec dítěte. V těchto případech je pravděpodobné, že byl tedy primárním pečovatelem v nejranějším období života dítěte. A dítě si k němu vytvořilo intenzivní citová pouta. Někdy se však otec může stát preferovaným rodičem i přesto, že primárním pečovatelem o dítě byla matka **(18)**.

1.2.6.1 Projevy SZR

Programování dítěte zvládají i rodiče s podprůměrným intelektem. Nejčastěji k programování dochází při rozvodových sporech o dítě a výsledkem je trvalé poznamenání jeho vývoje. SRZ lze diagnostikovat podle následujících kritérií. Jedním z nich je kampaň degradující jednoho rodiče. Bude-li takové dítě před soudem sdělovat, kterému rodiči dá přednost, lze říci předem téměř se stoprocentní jistotou, jak se dítě vyjádří. Vystoupení těchto dětí bývá emocionální a velice přesvědčivé **(5)**.

Dalším kritériem je neopodstatněná nenávisť. Tyto děti obvykle používají iracionální vysvětlení pro své nepřátelství vůči nenáviděnému rodiči. Dalším symptomem SRZ je nedostatek ambivalence. Tyto děti vidí vše jen černobíle, podle nich je nenáviděný rodič zcela špatný, naopak milovaný rodič zcela dobrý. Je tomu tak i v případech kdy se nyní nenáviděný rodič dříve zodpovědně věnoval výchově dítěte. Mnoho postižených dětí také hrdě tvrdí, že rozhodnutí zavrhnout otce či matku je jejich vlastní. Popírají jakékoli přispění ze strany druhého rodiče. Pokud je dítě vyšetřováno pohromadě s milovaných i nenáviděným rodičem, často zastává názor pouze rodiče milovaného. Nenávisť dítěte se však nevztahuje jen na rodiče samotného, ale i na celou jeho rodinu. Například dříve milovaní prarodiče jsou nyní zavrhováni. Při posledním symptomu, kterým je programování (brainwashing) dítěte zahajuje milovaný rodič nesmiřitelnou kampaň shazování, která může trvat i roky. Kritika na stranu zavrženého rodiče někdy může být vymyšlená, ale dítě je vedeno k tomu, aby obvinění zcela uvěřilo **(18)**.

1.2.6.2 Techniky programování

Programující rodič obvykle opakuje nepravdivé myšlenky tak dlouho, dokud si je dítě nevštlípí do paměti. Negativní vlastnosti zavrhovaného rodiče často zveličuje nebo vytrhuje z kontextu. Programující rodič také brání návštěvám zavrhovaného rodiče, odmítá sdělit druhému rodiči školní výsledky, zakazuje škole dávat informace o dítěti, odmítá spoluúčast druhého rodiče na třídních schůzkách apod. **(4)**.

Existují dokonce matky, které z domácnosti odstraní každý objekt, který by přímo nebo nepřímo mohl připomínat otce. Snaží se vyvolat dojem, jakoby nikdy neexistoval. Proto také o otci nikdy nemluví. Děti jsou z toho zmatené, ale brzy jim dojde, že jakákoli zmínka o otci vyvolá u matky projevy odporu a nepřátelství. Aby tomu předešly, dají si dobrý pozor, aby o otci nikdy nemluvily **(18)**.

1.2.6.3 Důsledky syndromu zavrženého rodiče u dítěte

Podle Bakaláře dítě ztrácí téměř vše, co s druhým rodičem souvisí. Jsou to hmotné statky, výchovné a vzdělávací působení nebo třeba praktická pomoc v různých životních situacích (6). Dítě je programováno k potlačení původně pozitivních emocí k nyní zavrhovanému rodiči. Rozvíjí se tak u něj značná psychopatologie. Dojde tak k deformaci emocionálního vývoje a podstatným způsobem se mu také naruší sebedůvěra (4).

U dítěte se také zabrzdí a zdeformuje psychosociální vývoj. Je mu totiž odebrán vhodný, model sexuální identity a role. Programuje-li matka, chlapci jsou pak poškozováni v identifikaci s přirozeným mužským vzorem, tedy otcem, a dívkám je ztěžována volba budoucího partnera, který je rovněž vybírán podle otcovského vzoru (6).

Čím je dítě mladší, tím je u něho silnější manipulovatelnost a možnost vytvoření syndromu zavrženého rodiče. Mladší dítě, tak bude více závislé na rodiči, který o něj primárně pečoval, a tím větší tedy bude možnost, že začne ke vzniku syndromu samotného přispívat (18).

1.2.6.4 Typy syndromu zavrženého rodiče

U SRZ rozlišuje Gardner (1996) 3 typy. Prvním typem jsou těžké případy syndromu zavrženého rodiče. Matky těchto dětí jsou obvykle fanatické. Použijí všechny možné prostředky, které mají, aby zabránily návštěvám otce. Druhým typem jsou středně těžké případy SRZ. Zde hraje hlavní roli zlost odmítnuté ženy. Tyto matky jsou schopny do jisté míry rozlišit nesmyslná obvinění od těch, která by mohla být reálná. Pořád se tu však vyskytuje kampaň shazování. Otcí se mstí tím, že se snaží, aby ho děti viděly co nejméně. Posledním typem je mírný stupeň SRZ. Matky z této kategorie mají obvykle k dětem zdravý psychický vztah a nakonec se tedy s podílem otcovy výchovy smíří. Přesto se u těchto matek můžeme setkat s náznaky programování, kterými se snaží upevnit svou pozici (18).

1.2.6.5 Prevence syndromu zavrženého rodiče

Nejdůležitější je podle Warshaka (2003) faktor prostředí a styl, jakým k pomluvám a programování dochází. Důležité je, aby dítě i nadále zůstávalo v kontaktu s nenáviděným rodičem. Velkou roli hraje také předcházející vztah rodiče s dítětem. Dítě, které se jednoho z rodičů bojí, se může stát jeho spojencem, aby se vyhnulo jeho hněvu. Podstatné jsou dále povahové vlastnosti dítěte. Čím lepší je jeho psychický vývoj, tím snáze bude schopné udržovat láskyplný vztah s oběma rodiči. Děti, které jsou na jednom rodiči závislé, snáze podlehnou jeho negativním postojům. Rozhodující úlohu může mít také reakce pomlouvaného rodiče. Udržování stálého kontaktu s nerezidenčním rodičem je tedy jediný způsob, jak odcizení neutralizovat **(61)**.

1.2.7 Nová rodina

Nová rodina vznikne v okamžiku, kdy si jeden z partnerů přivede do nového partnerství děti z partnerství předchozího. V nové rodině je však stále cítit bolest, kterou partneri prožili při rozpadu předchozího svazku. Základní charakteristikou nové rodiny je také nestálost vazeb. Nové rodiny potřebují prožívat každodenní společné zážitky a vytvářet si společnou rodinnou historii. Podle některých odborníků je zapotřebí nejméně dvou let, aby nevlastní děti nového rodiče skutečně přijaly. V průběhu tohoto období žije nová rodina svůj každodenní život, tráví společně prázdniny, prožívá svátky a oslavy. Je to doba, kdy se všichni mohou vzájemně poznávat, setkávat a začít si vážit jeden druhého. Jen tak si mohou mezi sebou vybudovat vzájemnou úctu a navázat skutečný vztah **(48)**.

Dítě hodnotí hlavně způsob chování nového partnera k vlastnímu rodiči. Pokud je chování laskavé a pozorné, pokud působí na dítě uklidňujícím dojmem, vzbuzuje to v dítěti pocit bezpečí a jistoty. Vše ale nezáleží na chování nového partnera. Nový partner rodiče musí tedy udělat všechno, aby ho dítě přijalo, nesmí však určovat pravidla s lhostejností nebo zatrpklostí **(1)**.

Další věc, kterou děti musí přijmout je oslovování nevlastního rodiče. Děti by si měly zvolit pro svého nevlastního rodiče oslovení, které jim bude vyhovovat. Musí ale vyhovovat také dotyčnému rodiči. Je důležité, aby rodiče dítě ujistili, že je v pořádku, když vyzkouší více alternativ. Nevlastní rodiče by ovšem neměli vyžadovat oslovení máma a táta (10).

1.2.7.1 Sourozenecké vztahy rozvedených rodin

Příchod nového vychovatele do rodiny, znamená zásah do rodinného systému. Tvoří se systém nový, v němž si nový člen hledá své místo. Následkem toho dochází ke zrušení starých společenství a koalic a utvářejí se koalice nové. Například koalice sourozenců proti cizímu „vetřelci“ (28). Společenství mezi dětmi je tak významným subsystémem rodiny. Dítě se v něm učí solidaritě na vrstevnické úrovni, formuje také roli partnera, kterou bude později zastávat vůči spolužákům, kolegům, přátelům, vůči partnerovi v lásce, případně i vůči manželskému partnerovi (32).

Když se ale rodiče rozvedou, bratři a sestry mohou začít komunikovat jinak. Někteří sourozenci k sobě pak mají blíže, jiní se naopak navzájem vzdálí. Některé děti si vzájemně mohou poskytovat podporu. Protože sourozenci mají mnoho podobných zkušeností. Mají také podobné emoce, které jim umožní vzájemně pochopit jejich pocity a obavy (27).

Velice častá je však intelektuální rivalita dětí jako jedna z příčin konfliktů uvnitř nového manželské páru. Existují totiž značné rozdíly mezi dětmi. Některé z dětí se snadněji učí, jiné má větší vnímavost ke kultuře a další má potíže s učením. Proto je třeba brát ohledy na studijní tempo dětí a zároveň pomoci partnerovu dítěti najít způsob učení, který mu bude vyhovovat (1).

1.3 Sociální práce s rodinou

Před rokem 1989 byla sociální práce s rodinou doménou pouze obvodních a okresních úřadů a konkrétně pak oddělení péče o rodinu a dítě. Sociální pracovníce

byly školeny v metodách práce s rodinou, které byly postaveny na autoritativním a direktivním vztahu mezi pracovníkem a klientem. Důsledkem pak byla stále se zvyšující společenská potřeba stavět další velkokapacitní zařízení pro výkon ústavní výchovy, protože stávající kapacita těchto zařízení nedostačovala (8).

V současnosti je sociální práce s rodinou prvotní odpovědností sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí. Jejich hlavním úkolem je vyhledávat ohrožené rodiny a spolupracovat s těmi, které se dostaly do krizové situace. Na přímou pomoc rodině jsou pak zaměřeny především manželské a rodinné poradny, občanské poradny, či pedagogicko-psychologické poradny. Odborné poradenství poskytují převážně psychologové a sociální pracovníci, příp. též právníci či lékaři (sexuologové, psychiatři a další). Vedle těchto služeb existují také nestátní organizace, které poskytují přímou podporu rodinám. Jsou to různá občanská sdružení, centra pro rodinu, mateřská centra atd. (31).

1.3.1 Poradenská pracoviště

V síti nabídek specializované pomoci u nás bohužel stále nedostačuje rozvodové poradenství. Potenciál poraden pro manželství a mezilidské vztahy je limitován tím, že značná část rozvádějících se rodin z nejrůznějších důvodů jejich pomoc nevyhledá. Práce s rozvádějícími se rodiči tak stále zůstává především na sociálních pracovnících (21).

Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy

V těchto poradnách je poskytována pomoc lidem osamělým, rodinám s handicapovaným členem, rodinám zasaženým nezaměstnaností či některou z forem závislosti. Působí téměř ve všech okresních městech. Jejich poradenské služby jsou bezplatné a klientům je zaručena anonymita (53).

Tyto poradny se komplexně zaměřují na problematiku partnerských vztahů. Pracovníci pomáhají klientům zvládat komunikační problémy, problémy pramenící

z patologického chování a jednání, řeší problematiku rozvodů a úpravu vztahů rozvedených rodičů a jejich dětí (72).

Pracovníci poraden jsou odborní manželští a rodinní poradci, většinou psychologové a sociální pracovnice, někdy jako externisté právníci, psychiatři, sexuologové, kteří poskytují konzultace klientům, kteří mají problémy v osobních, partnerských a mezilidských vztazích nebo žijí osaměle (58).

Klienti se do poradny mohou dostat několika cestami. Služba jim může být doporučena pracovníci OSPOD, které zpravidla vyhledání poradny navrhují těm rodičovským párům, ve kterých jeden z rodičů nemá dostatek prostoru pro styk se svými dětmi. Dále může klientům využití služeb poradny doporučit soud. Zde se jedná zpravidla o rodiče, kteří dlouhodobě řeší svůj spor o děti soudní cestou (31).

Občanské poradny

Občanské poradny jsou jednou z nejnovější institucionalizovaných forem pomoci. Zaměřují se především na poskytování základních informací o tom, kde je možno získat specializovanou odbornou pomoc, kam se obracet se žádostmi o sociální dávky, apod. (53). Tyto poradny nabízejí bezplatnou, nezávislou, důvěrnou a nestrannou pomoc a poradenství klientům při řešení jejich obtížných životních situací. Konkrétní problémy se mohou týkat bydlení, rodinných a mezilidských vztahů, sociální problematiky, pracovněprávních vztahů, nezaměstnanosti, práv a povinností občanů, legislativy a dalších (58).

Intervenční centra pro osoby ohrožené domácím násilím

V souvislosti s novou legislativní úpravou problematiky domácího násilí jsou v současné době zřizována intervenční centra. Která poskytují pomoc především osobám ohroženým násilím. Zároveň je zde možné pracovat i s osobami násilnými, zatím většinou ve spolupráci s poradnami pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy (53).

Krizová centra (KC)

Jsou zaměřena na psychosociální pomoc lidem v tíživé životní situaci. Jde o zařízení primární péče, která jsou plně dostupná bez objednání a určena dospělým, mládeži nebo dětem. Je zde poskytována primární psychiatricko-psychologická intervence v osobním kontaktu s krizovým pracovníkem, také je možný telefonický kontakt prostřednictvím krizového telefonu nebo linky důvěry. Některá centra poskytují také krátkodobou hospitalizaci na krizovém lůžku (58).

V těchto centrech jde o služby krátkodobé, vyžadují rychlé a kvalitní hodnocení rodinné situace profesionálem. Nejedná se pouze o individuální psychoterapeutický zásah, ale o zásah na úrovni rodiny, o sociální intervenci a v nutných případech také o intervenci psychofarmakologickou, příp. spojenou s krátkodobou hospitalizací. Na řešení situací klientů se často podílí více odborníků – kromě psychologů a psychiatrů to bývají sociální pracovníci, lékaři, pedagogové. Někdy je zapotřebí i právní konzultace (30).

Pedagogicko-psychologické poradny

Jsou zařízení zaměřena na problematiku výchovy a vzdělávání dětí a mládeže. Poradna se nejčastěji zabývá problematikou školní zralosti. Dále se zaměřuje na poradenství při volbě povolání. Zabývá se také vzděláváním a integrací dětí se speciálními potřebami. Diagnostikování, vzděláváním a prací s dětmi se specifickými vývojovými poruchami učení, poruchami vývoje osobnosti, chování, komunikace, řeší i problematiku vztahů rodičů s dětmi apod. (72).

Speciálně pedagogická centra

Jsou zařízení, která se specializují na určitý typ zdravotního postižení. Zprostředkovávají pak rodičům informace i konkrétní pomoc, jak pečovat, vychovávat a vzdělávat dítě s určitým druhem postižení (72).

Výchovní poradci ve školách

Na ně se mohou obracet nejen žáci a rodiče, ale i učitelé. Výchovní poradci řeší především prospěchové, kázeňské a vztahové problémy. Zprostředkovávají další odbornou pomoc a pomáhají při rozhodování o dalším studiu a budoucím povolání (72).

Střediska výchovné péče pro děti a mládež

Tato střediska poskytují ambulantní a internátní výchovnou péči. Dále poskytují poradenskou pomoc a péči dětem a jejich rodičům, učitelům a vychovatelům. Snaží se o odstranění nežádoucích vlivů prostředí a následných možných poruch chování (72).

Rodinná mediace

Neustále se zvětšující počet manželství končících rozvodem vedl k zavádění různých prostředků k řešení konfliktů. Ne všechny z nich můžeme označit jako „rodinnou mediaci“, i když jejich záměry a cíle mohou být podobné. Účastníky rodinné mediace jsou podle Holé klienti a mediátor. Ke klientům zde patří rodinní příslušníci, v případě rozvodové mediace manželé či bývalí manželé a všichni, kteří jsou rozvodem dotčeni, především jejich děti. Velké opatrnosti je třeba při plánování účasti dětí na mediaci. Děti by měly být účastny na konfliktech rodičů pouze minimálně a neměly by být vtaženy do hledání řešení a rozhodování, ke komu budou patřit a jak se s rodiči budou stýkat. Možná je také individuální práce mediátora s dítětem formou oddělených sezení. Konflikty o porozvodové uspořádání života dětí by měl řešit odborník se znalostmi dětské psychologie. Mediátor by měl mít také zkušenosti v psychologickém posuzování a v psychoterapii (21).

1.3.2 Rodinná, párová terapie a rozvodové poradenství

V případě rozvodového poradenství pomáhá odborník rozvádějícím se manželům, aby dokázali zvládnout svoje emoce a vyřešili konkrétní problémy spojené s rozvodem kooperativně a především s maximálním ohledem na děti (25).

U rodinné terapie nestojí ve středu pozornosti pouze jedinec, ale vždy celá rodina. Naopak u párové terapie jsou to pouze partneři. V rodinné terapii je tedy pacientem celá rodinná skupina se všemi svými členy. Předpokládá se totiž, že individuální poruchy dítěte nebo jiného člena rodiny úzce souvisejí se skupinovou dynamikou celé rodiny (26).

Optimální variantou je zde společná práce s oběma manželi. Důležité tedy je aby oba manželé přišli společně. Oba partneři by měli mít stejný prostor pro své vyjádření a nic se neděje tzv. za jejich zády (52).

1.3.2.1 Rodinná terapie

Rodinná terapie se musí soustředit na partnery v jejich manželské a také partnerské roli. Příčinou jejich selhání v rodičovské roli jsou totiž často partnerské problémy. Partneři, kteří spolu nejsou šťastní, pak nemohou dát dítěti pocit bezpečného domova. Nemohou dětem zprostředkovat model příjemného, uspokojivého a funkčního vztahu muže a ženy (46).

Rodinná terapie je obecně indikována tehdy, když rodina dostatečně neplní některou ze svých pro své členy životně důležitých funkcí. Rodinná terapie je nejčastěji krátkodobě orientována. Obvyklý průběh terapie zahrnuje škálu od jednorázové intervence v 1-5 setkáních po terapeutickou spolupráci zpravidla ne delší než 1-2 roky. Členové rodiny se scházejí s terapeutem většinou jednou za 1-2 týdny (26).

Nepříjemné chování dítěte má výrazný vliv na ostatní členy rodiny. Velmi často za takové chování mohou právě rodinné problémy. Protože rodiče a rodina silně emočně ovlivňují život dítěte. Z toho vyplývá, že poskytneme-li dítěti individuální terapii, bývá užitečné do procesu začlenit i rodinu (19).

Cílem této terapeutické pomoci je pak vrátit narušeným rodinám schopnost vznikající problémy včas a správně vnímat. Úspěšné se s nimi vyrovnávat takovými prostředky a přizpůsobivými změnami, které podporují přirozený a zdravý vývoj a soužití všech jejích členů (44).

1.3.3 Psychologické poradenství

U psychologického poradenství jde o krátkodobou pomoc. Zpravidla se jedná o několik intenzivních rozhovorů s dítětem a s jemu nejbližšími dospělými. Obtíže, které lze zvládnout poradenskou pomocí, jsou např. poruchy usínání, vyměšování, jídla a školních výkonů u mladších dětí. Dále lze takto obvykle zvládnout reakce dětí na akutní tělesné, duševní nebo sociální přetížení. To se může projevovat poruchami v citovém prožívání nebo v obvyklém chování (26).

Psycholog je tedy nezávislou osobou, která je neutrální a může tak při rozvodu dobře spolupracovat také s dětmi. Hraje zde důležitou a klíčovou roli. Zaměřuje se především na potřeby dětí. Při práci s dětmi odborník zjišťuje jaké obavy děti mají. Pokud si získá jejich důvěru, mohou být pak děti otevřené a upřímné. Což odborníkovi poskytne další informace o rodinné situaci. Nezávislý odborník také pomáhá rodičům při odpovědích na dotazy dětí. Například rodiče si mnohdy nejsou jisti, jak mají s dětmi o rozvodu mluvit. I s těmito problémy jim může odborník pomoci (49).

Psycholog může být v opatrovnických sporech dítěti velice užitečný. Dítěti může nabídnout prostor pro přijetí reality rozchodu rodičů. Ve vysoce konfliktních a dlouhodobých opatrovnických sporech je pro dítě nejdůležitější, že psycholog může vycházet s oběma rodiči i přes jejich vzájemné rozpory. Může tak ukázat dítěti, že komunikace mezi rodiči je stále možná (45).

1.3.4 Úloha orgánu sociálně-právní ochrany dětí v rozvodových konfliktech

Sociální práce s rodinou realizovaná pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) obsahuje řadu činností, které upravuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Pracovníci OSPOD musí podle zákona chránit zájmy, život a zdraví nezletilých dětí. Proto mohou jako jediní pracovníci pomáhajících profesí bez souhlasu rodičů a dítěte provádět sociální šetření v místě bydliště rodiny, dotazovat se na dítě a na péči rodičů například v MŠ a ZŠ, u dětského lékaře, nebo u zaměstnavatele rodičů (8).

Pracovníci OSPOD mají především hájit zájmy nezletilých dětí, soud pak rozhoduje ve sporných případech. Rodiče pak mohou vnímat OSPOD a soud jako dalšího spojence, případně soupeře v „rozvodové bitvě“, v některých případech jako rozhodčího **(31)**.

Sociální pracovník se tedy snaží společně s rodiči nalézt případný problém, pojmenovat ho a navrhnout možnosti jeho řešení. Cílem je obnovení komunikace mezi rodiči, která je nutná pro výkon rodičovské role. Využívány jsou především metody individuální sociální práce, případová práce, krizová intervence a poradenství **(34)**.

Kromě sociálně-právního poradenství má OSPOD povinnost zasahovat v případech, kdy hrozí dětem nebezpečí újmy. Jsou povinni i na základě anonymního udání provést objektivní šetření poměrů dítěte. Na základě získaných informací pak mohou podat soudu návrh na zahájení soudního řízení. Soud pak po přezkoumání důkazů může rozhodnout například o zbavení či omezení rodičovských práv **(58)**.

Rodiče mají ze zákona povinnost spolupracovat s OSPOD při ochraně zájmů a práv dítěte a na výzvu příslušného OSPOD se dostavovat k osobnímu jednání. OSPOD vede spisovou dokumentaci o dítěti. Nahlížet do této dokumentace mohou rodiče, kterým náleží rodičovská zodpovědnost nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte nebo jejich zástupce na základě písemně udělené plné moci **(34)**.

O úpravě poměrů nezletilých dětí rozhoduje výhradně soud. Sociální pracovníci mají za úkol sledovat situaci ohroženého dítěte. K napravení situace mohou využít několika kroků a opatření. Nejčastěji jde o pohovor s rodiči, který směřuje k dodržování dohod mezi nimi. Konkrétní pracovník úřadu pak prochází celým případem nezletilého dítěte. Což znamená, že je neustále v kontaktu s rodiči, provádí potřebná šetření a účastní se také jako zástupce nezletilého všech soudních jednání. Tento pracovník tak může přispět k urovnání případných konfliktů mezi rodiči, ale především přispět k tomu, aby v rámci řízení před soudem bylo zohledněno vše, co je v zájmu nezletilého dítěte třeba zohlednit **(38)**.

1.4 Sanace rodiny

Sanace rodiny nebo-li podpora rodiny jsou postupy podporující fungování rodiny. V současnosti v západních zemích převažuje názor, který se začíná promítat i do české praxe sociální práce, že sanace rodiny by měla být metodou první volby u většiny případů, kdy je sociální služba kontaktována. Práce s rodinou může mít formu podpory od zaškoleného dobrovolníka, terapie poskytované profesionálem celé rodině nebo někomu z rodiny v domácím či jiném prostředí. Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině (8).

V posledních desetiletích je v západním světě zřetelný odklon od intervenčních zásahů chránících dítě, příp. dospělého před neblahým působením jiného člena rodiny. Naopak je možné pozorovat příklon k opatřením, která ve všech případech, kdy je to možné, posilují schopnost rodiny problém řešit a chrání neporušenost rodinných vazeb. Dalším viditelným trendem je upřednostňování služeb, které jsou rodinám poskytovány v domácím prostředí před poskytováním služeb v institucích, kam za nimi rodiny musejí docházet (30).

1.4.1 Základní znaky sanace rodiny

Nejdříve je sestaven multidisciplinární tým sanace rodiny, který má jasného koordinátora. Členem multidisciplinárního týmu je vždy pracovník OSPOD, pracovník centra pro sanaci rodiny (CSR), pracovník zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo pro děti vyžadující okamžitou pomoc a další odborníci pracující s dítětem nebo celou rodinou např. psycholog, učitel, speciální pedagog, dětský lékař nebo soudce. Role a úkoly každého člena týmu jsou známy všem zúčastněným a tým pracuje podle předem domluvených pravidel (8).

1.4.2 Cíl sanace rodiny

Klientem sanace rodiny je celá rodina jako systém ohrožený špatnou sociální situací, izolovaností, zvýšenou mírou stresu, frustrací rodičů a jejich výchovnou nezkušeností, která má přímý dopad na prospívání dítěte. Cílem sanace rodiny je předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku (8).

1.4.3 Právní rámec sanace rodiny

Téma sanace rodiny je v legislativních úpravách sociální práce novinkou. Je upraveno novelou zákona č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí (8).

Zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí

K sanaci rodiny se vztahují následující změny:

Obecní úřad obce s rozšířenou působností může rodičům uložit povinnost, aby využili pomoci odborného poradenského zařízení, pokud nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, i když dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a tamní úřad takovou pomoc předtím nedoporučil. Nebo nejsou-li rodiče schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci (67).

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen poskytnout rodiči pomoc po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy, nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Měl by jim tedy pomoci uspořádat rodinné poměry, které by umožnily návrat dítěte do rodiny, dále by mělo jít o pomoc při řešení životní a sociální situace, včetně hmotné úrovně rodiny, pomoc při spolupráci s orgány sociálního zabezpečení, úřady práce a dalšími státními a jinými orgány, a za tím účelem také obecní úřad zprostředkuje rodiči pomoc poradenského zařízení (67).

Zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, obsažené v zákoně O sociálních službách jsou nedílnou součástí služeb sanace rodiny. Jsou zařazené mezi služby sociální prevence, které pomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou ohroženy z důvodu krizové sociální situace, životními návyky a způsobem života vedoucím ke konfliktu se společností **(8)**.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobé krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi obsahují tyto základní činnosti: výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí **(68)**.

Při pomoci s uplatňováním práv a oprávněnými zájmy jde konkrétně o pomoc rodičům s dítětem v obtížné sociální situaci k tomu, aby mohli fakticky využít své možnosti a práva, na které mají nárok. Především aby pochopili, co všechno je třeba k využití nároku doložit, aby se jim postupně práva a nároky propojovaly se zodpovědností za sebe samy i život ostatních členů rodiny a aby nebyli sami sobě překážkou k jejich využití. Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti – rodiče si v rámci těchto činností prohlubují dovednosti ve výchově dítěte, v nácviku rodičovského a partnerského chování, ve vedení domácnosti atp. Zároveň jsou rodiče motivováni k hledání či udržení přiměřeného zaměstnání. Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím – jedná se o činnost, kterou lze například matkám na mateřské dovolené zprostředkovat podporu v návštěvách mateřských center, přehled o rekvalifikačních kurzech atd. Sociálně terapeutické činnosti – v rámci těchto činností lze v případě zájmu a ochoty rodičů využít služeb psychoterapeuta. Nejčastěji rodiče žádají o zprostředkování rodinné, párové či individuální psychoterapie **(8)**.

1.5 Rodinná mediace

Mediace v rodinných konfliktech je spolu s mediací v justici nejrozšířenější oblastí využívání mediace. Tuto mediaci lze ještě rozlišit na mediaci rodinnou a mediaci rozvodovou. Rodinná mediace se zabývá konflikty členů rodiny (rodičů, dětí, prarodičů atd.). A rozvodová mediace je metodou řešení konfliktů v rámci rozvodového řízení manželů (21).

U rozvodové mediace jde o domluvu, hledání přijatelného kompromisu pro obě strany a o řešení problému. Jde o řízený způsob domluvy usnadněný nezaujatým prostředníkem, tedy mediátorem. Ten neusiluje o prospěch výlučně jedné, nebo naopak druhé strany, ale pomáhá hledat kompromisní dohodu (42).

Mediace je prováděna v několika společných sezeních, mediátor může být jeden nebo pracují ve dvojici. Rodiče si za pomoci nestranného mediátora ujasní své představy o potřebách dětí i svých a získají také přehled o právních náležitostech rodinných vztahů. Poté se mohou dohodnout na konkrétním řešení úpravy poměrů, které by vzájemnou dohodou respektovali v dalším soužití, nebo by se stalo podkladem pro dohodu schvalovanou soudem v rozvodovém řízení (4).

Mediace přispívá nejen k vyřešení samotného problému, ale také zlepšuje vzájemnou komunikaci stran a jejich další spolupráci. Umožní stranám, aby si vyjasnily problémové okruhy a měly vlastní podíl na vyřešení problému. Společná odpovědnost za rozhodnutí umožní předcházení možnému vystupňování dalších konfliktů mezi partnery. Rodinná mediace má pozitiva nejen pro samotné účastníky sporu, ale zároveň respektuje zájem dětí, aby případný vleklý soudní spor neměl negativní vliv na jejich budoucí vývoj (51).

1.5.1 Předmět rodinné mediace

Mediace při manželské odluce a rozvodu zpravidla řeší otázky svěřením dítěte do péče a formy jeho výchovy, dále řeší budoucí kontakt s dítětem, a finanční či majetkové

uspořádání. Během mediace však lze prodiskutovat i další otázky, např. úpravu samotné výchovy dětí, zajištění jejich zdraví nebo kontakty se širším příbuzenstvem (21).

Mediátor v opatrovnických záležitostech je neutrální osoba, která se snaží pomoci rodičům řešit jejich spor mírotvorným a kooperativním způsobem. Proces mediace zdůrazňuje odpovědnost rodičů za rozhodnutí, která ovlivní jejich děti. Většina mediátorů působí v opatrovnických sporech jako obhájci dětí. Udržují zájem dětí v centru úvah tím, že poučí rodiče o psychologickém vývoji dětí. A vyjasní chybné představy o tom, co děti z rozvedených rodin potřebují (60).

1.5.2 Cíl rodinné mediace

Cílem rodinné mediace je stabilizace poměrů rodičů a dětí. Děti jsou pak vystaveny menšímu množství konfliktů mezi rodiči a rodiče se vyhnou psychickým problémům. Velice důležitým faktorem pro dobrou adaptaci dětí po rozvodu je nízká míra konfliktů mezi rodiči. Mediační služby při rozvodových sporech mohou snížit porozvodové napětí a komplikace. V konečném důsledku jde také o prevenci některých negativních sociálních jevů, které rodinné krize provázejí (21).

Dalším pozitivním aspektem mediace je, že rodiče jsou ušetřeni finančních výdajů za soud. Společnost má z mediace také užitek – odlehčí se přetíženým soudům, což povede k významným úsporám v rozpočtu na veřejné výdaje (60).

1.5.3 Využití rodinné mediace v praxi

Klíčovou úlohu při zavádění mediace do praxe mohou sehrát Oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Někteří rodiče se na tyto orgány obrací se žádostí o pomoc při řešení rodinných krizí. Sociální pracovníci jsou tedy v rámci své pracovní činnosti s rodiči běžně ve styku a mohou je tak efektivně a cíleně informovat o možnosti využití mediační služby. Každá sociální pracovníce může tedy svým klientům doporučovat nejen návštěvu manželské poradny, psychologa či psychoterapeuta, případně advokátní kanceláře, ale také využití mediace (4).

1.5.4 Výhody mediace

Oproti soudnímu řízení má mediace několik nesporných výhod (viz příloha č. 5 – Mediace versus soudní pře). Mediace stranám umožňuje dobrovolnou účast stran, dále zaručuje soukromí a záruku uchování důvěrných informací. Strany mají kontrolu nad procesem řešení sporu a jeho výsledkem, mají možnost pochopit druhou stranu a samy být pochopeny ve vnímání a prožívání dané situace, ujasní si potřeby, očekávání a zájmy svoje i druhé strany, sníží se tak napětí a zlepší vzájemné vztahy. Díky mediaci se také zkvalitní prostor pro případnou budoucí spolupráci **(3)**.

Nespornou předností mediace je také dobrovolnost. Podmínkou úspěšného průběhu je, že se strany rozhodnou k mediaci dobrovolně. Tím přebírají spoluzodpovědnost za výsledek jednání. K dalším přednostem patří rovnoprávnost, vstřícnost, rychlost a důvěrnost, kdy je mediátor vázán mlčenlivostí, a nesmí bez souhlasu klienta poskytovat jakékoli zprávy o průběhu mediace. V neposlední řadě jsou předností také nízké finanční náklady. Mediační služby nepředstavují pro klienty tak vysoké náklady, jako u soudních výdajů a dalších právních služeb. Často jsou totiž soudní případy řešeny s časovou prodlevou, náklady na právní úkony jsou vysoké, klienti jsou opakovaně zváni ke svědectví u soudu a hradí tak soudní poplatky a právní služby. Klienti se v zájmu zachování vyváženosti o finanční náklady mediace společně dělí **(21)**.

Zkušenosti ukazují, že mediační proces také umožňuje stranám přicházet s více efektivními a kreativními řešeními dané situace. V 70-80% mediovaných případů je dosaženo výsledné, pro všechny zúčastněné strany, přijatelné dohody. Protože na dohodě pracovaly obě strany za pomoci vyškoleného odborníka tedy mediátora, je dohoda reálná, věcná, perspektivní a odráží tak možnosti a přání obou stran **(3)**.

1.5.5 Typy sporů vhodných pro mediaci

Mediace jako možnost smluvního uspořádání předpokládá, že jsou si partnery rovni. Mediace je tedy vhodná pro takové jedince, kteří jsou i nadále schopni spolupracovat.

Pro mediaci jsou vhodné ty spory, kde by odkládání řešení prohlubovalo negativní důsledky konfliktu. Mediace je totiž možno provést relativně brzy po vzniku konfliktní situace (21).

Strany, které jsou ve vzájemném vztahu, jsou závislé na vyřešení sporu, protože obě přispěly svým chováním a konáním k vytvoření konfliktu. Obě strany mají tedy jistý pocit zodpovědnosti za konflikt, ke kterému mezi nimi došlo. Mediace je vhodná pokud jsou strany spolu schopny komunikovat, alespoň na minimální úrovni tak, aby byla možná výměna nových informací. Strany ani jejich případní právní zástupci by neměli zastávat názor, že ve sporu musí nutně jedna strana vyhrát a druhá být poražená. Obě strany by měly s účastí na mediaci souhlasit (3).

Mediace v rodinné oblasti je vhodná především pro obnovení komunikace mezi vzájemně odcizenými manželi, dále pro dosažení dohody o výchově nezletilých dětí, pro dosažení dohody o styku rodičů s nezletilým dítětem. Také pro dosažení dohody o výši výživného na nezletilé dítě, případně pro další řešení sporů v rodině (při rozvodu a po něm) (51).

1.5.6 Případy nevhodné pro mediaci

Mediace by se neměla používat u trestných činů, dále u organizované zločinnosti a ekonomické kriminality. Mediace by dále neměla být aplikovaná na řešení dlouhodobých hlubokých emocionálních vztahových krizí. Ty spadají spíše do oblasti zájmu psychoterapie. Pro mediaci dále nejsou vhodné konflikty, ve kterých jde o základní občanská nebo ústavní práva. Z mediace by také měly být vyloučeny případy spojené se závislostí na alkoholu a drogách, dále případy, kdy jedna ze stran nechce poskytovat veškeré informace druhé straně. Dále pokud neexistuje rovnost mezi oběma stranami a jedna strana je tak znevýhodněna. Je tedy považována za slabší, což ji nutí ke smlouvání. Problémy nerovnosti stran jsou aktuální zvláště v rozvodové mediaci. K mediaci také nejsou vhodné případy spojené s násilím. Mediace není doporučována zejména v situacích, kdy násilné jednání trvalo delší dobu a jeden klient má před druhým silné obavy (21).

1.6 Současná legislativa související s rozvodovou problematikou

1.6.1 Listina základních práv a svobod

Společně vychovávat děti, pečovat o ně a plnit vyživovací povinnost je morální povinností obou rodičů. Z hlediska práva najdeme právní úpravu zejména v Listině základních práv a svobod (**34**).

Podle čl. 10 odst. 2 má každý právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Pod ochranou zákona jsou především rodina a rodičovství. Zvláštní ochrana je zaručena dětem a mladistvým. Odstavec 4 dále upravuje právo rodičů na výchovu a péči o děti. Tato práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona (**63**).

1.6.2 Úmluva o právech dítěte

Podle Úmluvy o právech dítěte čl. 12 je nutno zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, aby tyto názory mohlo svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se ho dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce, anebo příslušného orgánu. Zájem dítěte musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti, týkající se dětí. Úmluva dále deklaruje právo dítěte na pravidelné, osobní kontakty s oběma rodiči. Omezení by přicházelo v úvahu, kdyby jeden z rodičů dítě ohrožovat fyzicky nebo prokazatelně ohrožoval jeho psychosociální vývoj. Článek 9 dále zajišťuje, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli (**71**).

1.6.3 Evropská úmluva o výkonu práv dítěte

Podle článku 3 této úmluvy má dítě právo na informace a na vyjádření názoru v řízení. Dítě, které má schopnost dostatečně chápat situaci, bude mít v soudním řízení, které se jej týká, zaručeno právo na příslušné informace, možnost vyjádřit svůj názor a být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a o důsledcích jakéhokoli rozhodnutí (62).

1.6.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Sociálně právní ochrana chrání zejména práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, dále chrání oprávněné zájmy dítěte, včetně ochrany jeho jmění, a působí na obnovení narušených funkcí rodiny. Úkolem sociálně právní ochrany je zejména působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti. Projednávat s rodiči i dítětem odstraňování nedostatků ve výchově a chování dítěte. Zamezovat dítěti přístupu do prostředí, které je z hlediska jeho vývoje ohrožující. Poskytovat rodičům na jejich žádost poradenství; sledovat nepříznivé vlivy na vývoj dítěte a činit opatření na jejich odstranění. Výkon činnosti dle tohoto zákona vykonávají krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřad, MPSV ČR a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (67).

Odstavec 2 §8 upravuje právo dítěte, na formulaci vlastních názorů. Dítě má právo tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu. Vyjádření dítěte se věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje (67).

1.6.5 Zákon o rodině

Jestliže jsou rodiče dítěte manželé a chtějí se rozvést, soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést za podmínky, že je tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství podle § 24 odstavce 2 rozvedeno, pokud by to bylo v rozporu se zájmem těchto dětí **(66)**.

Manželství tedy nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Proto před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, musí soud podle § 26 odstavce 1 upravit práva a povinnosti rodičů k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určit, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výchovu **(66)**.

V rámci rozhodování o výchově a výživě pro dobu po rozvodu může také soud rozhodnout o společné nebo střídané výchově. A to za předpokladu, že oba rodiče jsou způsobilí dítě vychovávat, mají o výchovu dítěte zájem a taková forma výchovy je v zájmu dítěte. A potřeby dítěte budou takto lépe zajištěny. Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti může být nahrazeno dohodou rodičů, která však ke své platnosti potřebuje schválení soudu **(66)**.

Při rozhodování o svěřením dítěte do výchovy rodičů soud podle § 26 odst. 4 sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména jeho vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, a to se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud také přihlédne k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů. Soud také vždy vezme v úvahu, kdo dosud kromě řádné péče o dítě dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní **(66)**.

Rodiče mají právo se se svými dětmi stýkat. Proto zákon o rodině upravuje v § 27 zásadu, že dohoda o styku rodičů s dítětem nepotřebuje schválení soudu. Současně však soud ukládá povinnost styk dítěte s rodiči upravit, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově a poměry v rodině. Bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné, se považuje za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí. Jestliže je to však nutné v zájmu dítěte, soud styk dítěte s rodičem omezí nebo jej i zakáže **(66)**.

Soud tedy může určit rozsah styku dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do péče. Měl by postupovat individuálně a volit nejvhodnější úpravu styku ve shodě se zájmem dítěte. Při posuzování rozsahu styku přihlíží soud ke skutečnostem týkajícím se dětí i rodičů. Jde zejména o věk dítěte, jeho zdravotní stav, časový rozvrh a citový vztah k rodiči. U rodiče se zkoumají osobní poměry, časové a hospodářské možnosti **(11)**.

Český zákon o rodině v § 31 odstavci 3 jasně vymezuje právo nezletilého dítěte obdržet potřebné informace a právo svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů, týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a právo být vyslyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje **(66)**.

Je tedy jistě správné a rozumné, aby dítě byl zapojeno do jednání rodičů, která se týkají jeho budoucí výchovy, nejde-li o dítě natolik malé, že by nebylo schopno smysl takového jednání chápat **(50)**.

Jasná věková hranice, která je rozhodující pro uplatnění práv dítěte však není stanovena. Uvedená práva má každé dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících. V praxi se za takové dítě považuje dítě ve věku okolo 10 roku věku. Uplatnění těchto práv je v praxi nejčastěji realizováno pohovorem pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí s dítětem ještě před konáním soudního řízení **(38)**.

Vzhledem k tomu, že se rodiče nezletilého jako zákonní zástupci dítěte dostávají v rozvodovém řízení do vzájemné kolize, nemůže po dobu řízení ani jeden z nich zastupovat zájmy nezletilého dítěte, které se tak ocitlo pomyslně na půli cesty mezi oběma rodiči. V takovém případě musí být podle § 37 nezletilému dítěti pro dané soudní řízení ustanoven soudem opatrovník. Důvodem jeho ustanovení je kolize rodičů,

proto bývá takový opatrovník označován jako „kolizní opatrovník“. Tímto opatrovníkem je zpravidla orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí (66).

Jestliže rodiče dítěte spolu nežijí a nedohodnou se o úpravě výchovy a výživy dítěte může soud o úpravě výchovy a výživy rozhodnout i bez návrhu komu má být dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výchovu. Podle § 85 trvá vyživovací povinnost rodičů k dětem do té doby, pokud se děti nejsou schopny samy žít. Oba rodiče pak přispívají na výživu dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Soud také přihlíží k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje (66).

1.6.6 Občanský soudní řád

Výslech nezletilého dítěte je upraven v § 100, v řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Přitom názor nezletilého dítěte soud zjišťuje buď prostřednictvím jeho zástupce (rodiče nebo kolizního opatrovníka), anebo přímo výslechem dítěte, který lze provést i bez přítomnosti ostatních účastníků řízení (včetně rodičů). Podle citovaného ustanovení soud přihlíží k názoru dítěte s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti (64).

1.6.7 Trestní zákoník

Trestného činu zanedbání povinné výživy se podle § 196 dopouští ten, kdo neplní byť z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Dále bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta ten, kdo se úmyslně vyhýbá plnění zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce (70).

Kdo podle § 337 poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření v občanském soudním řízení, směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem

schválené dohody o výchově nezletilých dětí, včetně úpravy styku s dítětem, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody, nebo kdo se dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci týkajícího se výchovy nezletilých dětí, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok (70).

1.6.8 Správní řád

Správní řád v § 29 říká, že v řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, postupuje správní orgán tak, aby byl zjištěn názor nezletilého dítěte ve věci. Za tím účelem je dítěti poskytnuta možnost, aby bylo vyslyšeno buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Vyžaduje-li to zájem dítěte, lze jeho názor zjistit i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob zodpovědných za výchovu dítěte. V takovém případě správní orgán k úkonu přibere jinou vhodnou dospělou osobu. K názoru dítěte správní orgán přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti (69).

1.6.9 Zákon o probační a mediační službě

Stát se zasloužil o větší využívání mediace tím, že od 1.1.2001 zřídil zákonem č. 257/2000 Sb. Probační a mediační službu ČR jako složku sociální práce v trestní justici. Ta využívá mediaci jako jednu ze dvou základních oblastí působení (probace a mediace), k řešení konfliktů prozatím pouze mezi pachateli a poškozenými (21).

Podle §2 se mediací rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Dále jde o činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávanou v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného (65).

V našem právním systému je od října 2008 využívání mediace v rodinné oblasti zatím upraveno novelizovaným občanským soudním řádem. Ten umožňuje opatrovnickým soudům, v rozvodových kauzách, kde jsou nezletilé děti, přerušit soudní

jednání na dobu 3 měsíců a poslat účastníky soudního jednání k mediaci nebo rodinné terapii **(2)**.

Návrh zákona o mediaci v netrestních věcech zavádí do české právní úpravy institut registrovaného mediátora, který by měl pomáhat lidem řešit jejich spory jinou než soudní cestou. Cílem navrhovaného zákona je odlehčit soudům a přispět k rychlejšímu a kultivovanějšímu ukončení konfliktů. Mediací může být podle tohoto návrhu zákona řešen jakýkoli spor, u něhož není vyloučeno řešení smírem či dohodou. Pokud strany za pomoci registrovaného mediátora tedy uzavřou mediační dohodu, měly by ji nechat schválit soudem nebo ji sepsat jako notářský či exekutorský zápis. V rodinných sporech by však soud mohl v rámci řízení nařídit účastníkům účast na první schůzce s mediátorem **(36)**.

Zkušenosti ze zemí, kde má mediace delší tradici, ukazují, že bývá úspěšná. Lidé tak díky mediaci dokázali najít řešení únosné pro obě strany. Soudy ji však v ČR zatím nemohou rozhádaným párům přikázat. Návrh zákona, který předpokládal povinnou mediaci párům, které se nemohly dohodnout třeba na podobě další péče o děti, Sněmovnou minulý rok neprošel. Nová verze zákona o mediaci, navrhuje, aby si lidé platili mediaci sami, ale stát by musel v případě, že by byla povinná, zajistit dostupnost této služby a vést s ní související agendu **(59)**.

2. Cíl práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce bylo zmapovat postoje pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a dalších odborníků, k rozvodové situaci rodin s dětmi školního věku.

2.2 Dílčí cíle

Prvním dílčím cílem výzkumu bylo zmapovat názory pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a dalších odborníků na problematiku střídavé výchovy a jejich odpovědi následně porovnat.

Druhým dílčím cílem bylo zjistit, zda jsou odborné veřejnosti nabízeny možnosti rozšiřujícího vzdělávání, zda je považují za dostatečné a dostupné.

Třetím dílčím cílem bylo zjistit názory a zkušenosti odborníků s rodinnou mediací.

2.3 Hypotézy

V práci byly stanoveny následující hypotézy:

Hypotéza 1:

Existují rozdíly v postojích pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a pracovníků z ostatních organizací k problematice střídavé výchovy.

Hypotéza 2:

Nadpoloviční většina odborníků, zabývajících se rozvodovou problematikou, by uvítala další vzdělávání v oblasti sociálně-právní problematiky.

Hypotéza 3:

Nadpoloviční většina odborné veřejnosti považuje rozvodovou mediaci za vhodný způsob řešení rodinných sporů.

Hypotéza 4:

Nadpoloviční většina odborné veřejnosti se domnívá, že neúplné rodiny jsou schopny zabezpečit zdárný vývoj dítěte.

3. Metodika

3.1 Metoda sběru dat

Diplomová práce navazuje na bakalářskou práci s názvem „Krise současné rodiny – psychosociální aspekty“, ve které byly mapovány důsledky rozvodu rodičů na dětský vývoj.

Pro tuto práci jsem zvolila kvantitativní výzkum. Jako metoda sběru dat byla použita metoda dotazování, technika dotazníku.

Dotazník je v sociálních výzkumech velice rozšířenou a vysoce efektivní technikou, která umožňuje oslovit velký počet jedinců při relativně malých nákladech. Výhodou dotazníku je také anonymita respondentů. Dotazník však klade nároky na ochotu dotazovaného. Nevýhodou je, že respondent vyplňuje dotazník sám a nemusí tak na některou z otázek odpovědět. Největší nevýhodou je pak velmi nízká návratnost (15).

V rámci kvantitativního šetření je nejčastěji využíván dotazník standardizovaný, který představuje soubor převážně uzavřených, několika polouzavřených a pouze výjimečně několika málo otevřených otázek. Které respondent vyplňuje dle uvedených instrukcí. Uzavřené otázky vedou respondenta k odpovědi formou výběru z nabízených variant. Polouzavřené otázky představují soubor nabízených odpovědí a kromě toho ještě možnost odpovědět vlastní variantou. A otevřené otázky pak nechávají respondentovi volný prostor pro jeho vyjádření (43).

Dotazníky byly určeny odborné veřejnosti. Konkrétně šlo o zaměstnance organizací, kteří se při výkonu své činnosti mohou setkat s rozvedenými či rozvádějícími se rodiči a jejich dětmi. Dotazníky byly sestaveny tak, aby naplňovaly cíle práce a testovaly stanovené hypotézy.

Dotazník obsahoval 27 otázek, 5 z nich bylo uzavřených, 7 bylo polouzavřených, zde měli respondenti možnost zvolit z uvedených odpovědí, nebo vyjádřit svůj názor. Otevřených otázek bylo 7. V 8 případech byla použita hodnotící škála, kde bylo po respondentovi požadováno, aby vyjádřil stupeň svého souhlasu případně nesouhlasu s daným tvrzením na hodnotící škále.

Hlavičku dotazníku tvořil název diplomové práce, dále žádost a instrukce k vyplnění a v neposlední řadě informace o zajištění anonymity. V samotném začátku dotazníku pak bylo několik identifikačních otázek. Šlo především o specifikaci profese, pohlaví či věku. Dále organizace, ve které respondent pracuje a délku jeho praxe.

Otázky 6, 7, 8 a 9 byly zaměřeny na možnosti dalšího vzdělávání. Následujících 8 otázek obsahovalo výroky, se kterými odborná veřejnost vyjadřovala míru svého souhlasu na hodnotící škále. Tyto otázky mapovaly názory na rodinnou rozvodovou situaci, rodinnou mediaci, či střídavou výchovu.

Otázky číslo 18 a 19 mapovaly zkušenosti odborníků se syndromem zavrženého rodiče. Následovaly 4 otázky zaměřené na střídavou výchovu. Otázky číslo 20 a 21 se dotazovaly na zkušenost oslovených odborníků se svěřením dítěte do střídavé výchovy a na vhodnost tohoto uspořádání. Otázky číslo 22 a 23 mapovaly výhody a nevýhody střídavé výchovy z pohledu odborné veřejnosti.

V otázkách číslo 24, 25, 26 a 27 byly odborníci dotazováni na rodinnou mediaci a její poskytování. Odborná veřejnost byla dotazována na případy, ve kterých je rodinná mediace vhodná a ve kterých nevhodná. Dále bylo mapováno kolik z oslovených organizací rodinnou mediaci klientům přímo poskytuje, případně zprostředkuje.

3.2 Zpracování dat

Zpracování výsledků dotazníků bylo provedeno v tabulkovém procesoru Microsoft Office Excel 2003. Získaná data byla zaznamenána ve formě předem definovaných kódů. Jednotlivým položkám a odpovědím na ně byly přiděleny číselné symboly. Následně byla data statisticky zpracována v programu SPSS Modul Base 16.0.

Výstupy zpracování v programu SPSS jsou tabulky, které jsou z části v anglickém a z části v českém jazyce. Program je totiž v anglickém jazyce, názvy statistických operací jsou tedy v angličtině. Definovat názvy proměnných lze ovšem v českém jazyce již při tvorbě datové matice, proto jsou proměnné označeny v češtině. Pro přehlednost výsledků byly některé výsledky zpracovány programem Microsoft Office Excel také do grafů.

3.2.1 Použité statistické metody

Pro testování platnosti hypotézy číslo 1 byl použit Chí-kvadrát test nezávislosti. Test je založen na porovnávání pozorovaných četností s četnostmi očekávanými za předpokladu nezávislosti dvou proměnných. Testuje se nulová hypotéza, že dvě proměnné na sobě nezávisí proti alternativní hypotéze, že mezi nimi nějaký vztah existuje (24).

3.3 Výběr a charakteristika výzkumného souboru

Výzkum byl zaměřen na odbornou veřejnost. Výzkumný vzorek byl vybrán náhodně. Oslovení odborníci se do výzkumu zapojili na základně dobrovolnosti, bylo tedy na jejich rozhodnutí, zda se stanou respondenty výzkumu.

Během měsíce ledna, února a března byla nejdříve, z důvodu dostupnosti, oslovena odborná veřejnost v Jihočeském a Libereckém kraji. Do výzkumného souboru jsem se snažila zahrnout organizace, které se zabývají rozvodovou problematikou. Při výkonu své činnosti se tedy pracovníci mohou setkat s rozvedenými či právě se rozvádějícími rodiči a jejich dětmi. Byli tedy osloveni jednotliví pracovníci, kteří byli odborníky na danou problematiku.

Dotazníky jsem v případě Jihočeského a Libereckého kraje distribuovala osobně na základě předcházející telefonické domluvy. Osloveny tedy byly následující organizace: za Jihočeský kraj to bylo Oddělení sociálně-právní ochrany dětí v Českých Budějovicích, Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji a Středisko pro rodinu a mezilidské vztahy. Za Liberecký kraj to pak bylo také Oddělení sociálně-právní ochrany dětí v Liberci, Poradna pro rodinu a mezilidské vztahy, Středisko výchovné péče, soukromý rodinný poradce a Dětský diagnostický ústav.

Pro nízkou návratnost dotazníků, jsem nedostatek respondentů kompenzovala oslovením dalších odborníků sdružujících se v Asociaci mediátorů České republiky, Asociaci občanských poraden a Asociaci manželských a rodinných poradců ČR. Oslovena byla také Intervenční centra, různá Dětská krizová centra, Diagnostické

ústavy, další sociálně právní poradny či střediska pomoci dětem a rodinám. Dotazník byl respondentům distribuován fyzicky nebo e-mailovou formou.

Pro dosažení větší návratnosti dotazníků byl respondentům spolu s dotazníky distribuován též úvodní dopis, ve kterém jsem se respondentům krátce představila a seznámila je s probíhajícím výzkumem, byl jim také sdělen orientační čas nutný k vyplnění dotazníku. Celkem bylo náhodně rozdistribuováno 415 dotazníků. Vracených dotazníků, vhodných k dalšímu zpracování, bylo 99. Návratnost tedy činila přibližně 24%.

4. Výsledky

V této části diplomové práce jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo celkem 99 respondentů a respondentek z různých organizací.

Otázka č. 1: Pohlaví

Tabulka 1: Pohlaví

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid žena	83	83,8	83,8	83,8
muž	16	16,2	16,2	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu 99 respondentů se výzkumu zúčastnilo 83 (83,8%) žen a 16 (16%) mužů.

Tabulka 2: Descriptive Statistics

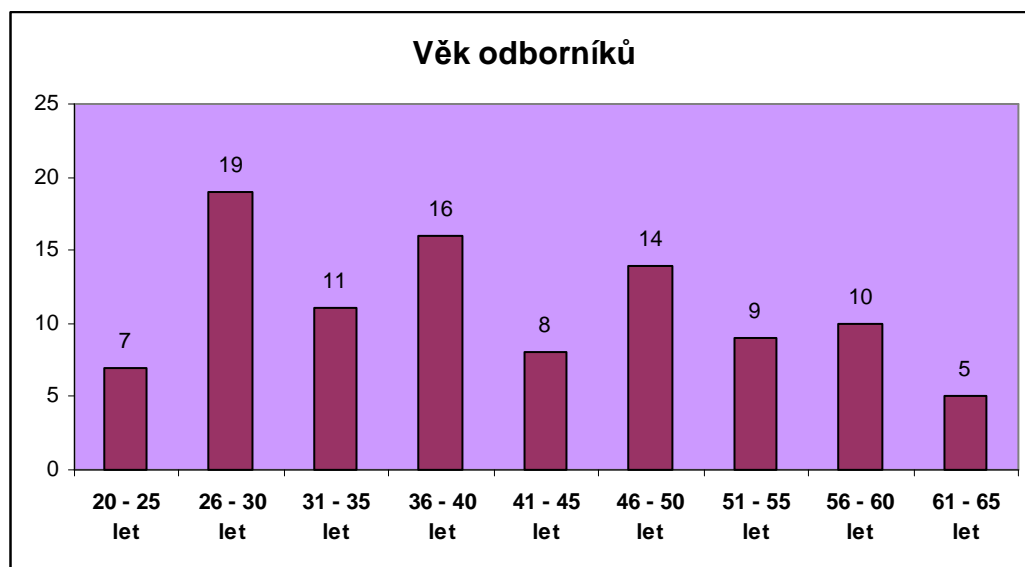
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Věk	99	23,00	65,00	41,02	11,67
Délka praxe	99	1,00	37,00	11,29	8,76
Valid N (listwise)	99				

Zdroj: vlastní výzkum

Průměrný věk dotazovaných respondentů byl 41 let. Nejmladšímu respondentovi bylo 23 let a nejstaršímu 65 let. Průměrná délka praxe byla 11 let. Nejkratší dobu praxe uváděli respondenti 1 rok. Nejdelší doba jejich praxe pak byla 37 let.

Otázka č. 2: Věk

Graf 1: Věkové zastoupení odborníků

Zdroj: vlastní výzkum

19 respondentů spadalo do věkového rozmezí 26 – 30 let. Druhý nejčastěji zastoupený věkový interval byl od 36 – 40 let, ve kterém se nacházelo celkem 16 respondentů. Dalších 14 respondentů bylo ve věkové kategorii 46 – 50 let. Následoval interval 31 – 35 let, ve kterém se nacházelo 11 respondentů. V intervalu 56 – 60 let bylo zastoupeno 10 respondentů. Dalších 9 respondentů spadalo do kategorie 51 – 55 let. 8 respondentů se nacházelo v intervalu 41 – 45 let. 7 respondentů bylo mladší než 25 let a 5 respondentů starší 61 let.

Otázka č. 3: Jaká je Vaše profese?

Tabulka 3: Profese odborníků

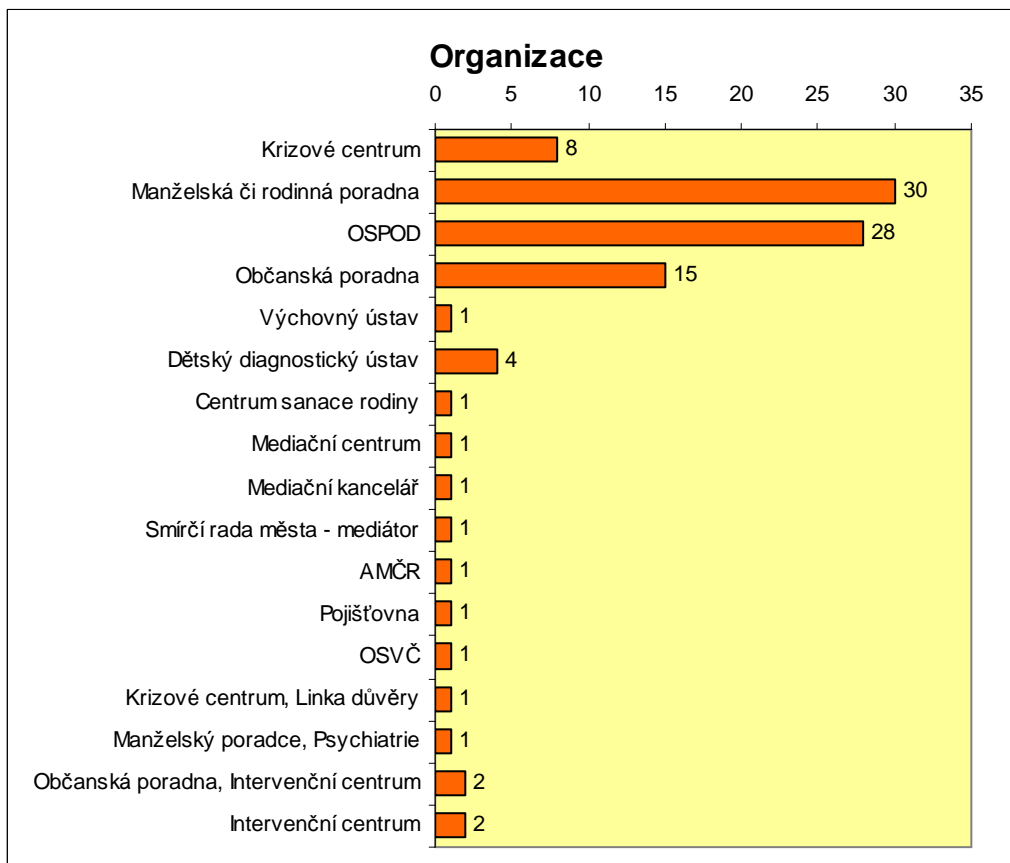
Profese	Četnost
Psycholog	15
Psychoterapeut	2
Sociální pracovník	50
Mediátor	2
Sociální pedagog	1
Odborný sociální poradce	5
Manželský poradce	2
Sociální pracovník, právník	2
Sociální pracovník, psychoterapeut	2
Sociální pracovník, pedagog	2
Sociální pracovník, sociální pedagog	1
Sociální pracovník, psycholog	1
Sociální pracovník, mediátor	1
Psycholog, psychoterapeut	9
Mediátor, facilitátor, lektor	1
Psycholog, psychoterapeut, právník	1
Sociální pracovník, právník, lektor	1
Psycholog, psychoterapeut, sociální pracovník, manželský a rodinný poradce	1
Celkem	99

Zdroj: vlastní výzkum

Největší zastoupení ve výzkumu tvořila profese sociálního pracovníka, která byla zastoupena v počtu 50 respondentů. Druhým nejčastějším povoláním byl psycholog (15 respondentů), dále to byl psycholog a psychoterapeut (9 respondentů) nebo odborný sociální poradce (5 respondentů). Po dvou respondentech bylo zastoupeno v profesích: psychoterapeut, mediátor, manželský poradce, sociální pracovník a právník, sociální pracovník a psychoterapeut nebo sociální pracovník a pedagog. 1 respondent byl: sociální pedagog; sociální pracovník, sociální pedagog; sociální pracovník, psycholog; sociální pracovník, mediátor; mediátor, facilitátor, lektor; psycholog, psychoterapeut, právník; sociální pracovník, právník, lektor; psycholog, psychoterapeut, sociální pracovník, manželský a rodinný poradce

Otázka č. 4: Pracujete v:

Graf 2: Organizace

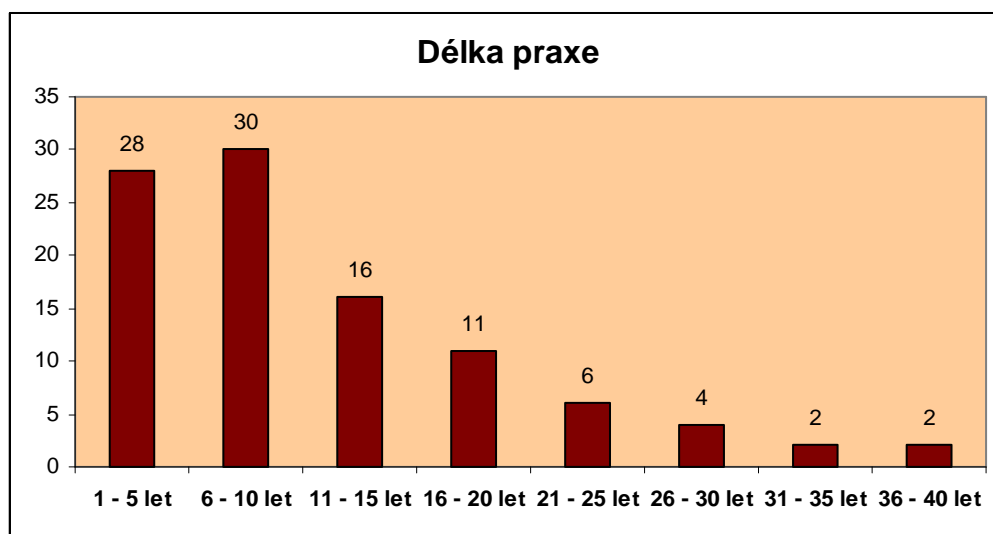
Zdroj: vlastní výzkum

Nejvíce respondentů pracovalo v manželské či rodinné poradně, to uvedlo celkem 30 odborníků. Druhou nejčastější organizaci tvořil OSPOD, kde pracovalo 28 respondentů. Dále to byla občanská poradna, kterou uvedlo 15 dotazovaných respondentů. 8 respondentů pracovalo v krizovém centru a 4 v dětském diagnostickém ústavu. 2 respondenti na tuto otázku odpověděli, že pracují v občanské poradně a současně v intervenčním centru. Přímou v intervenčním centru pak pracovali další 2 respondenti. V počtu jednoho respondenta byly zastoupeny tyto organizace: výchovný ústav, centrum sanace rodiny, mediační centrum, mediační kancelář nebo smírčí rada města – mediátor. Jeden respondent uvedl, že pracuje pod Asociací mediátorů ČR, další pro

pojišťovnu a jeden uvedl, že podniká jako osoba samostatně výdělečně činná. Jeden odborník pracoval současně v krizovém centru a na lince důvěry a jeden jako manželský poradce a současně na psychiatrii.

Otázka č. 5: **Jaká je délka Vaší praxe?**

Graf 3: Délka praxe uváděná odborníky

Zdroj: vlastní výzkum

Podle délky praxe spadalo nejvíce respondentů do kategorie 6 – 10 let. Dalších 28 respondentů se nacházelo v intervalu 1 – 5 let. Praxi v délce 11 – 15 let uvedlo 16 respondentů. 11 respondentů spadalo do kategorie 16 – 20 let. Praxi v intervalu 21 – 25 let mělo 6 respondentů. 4 respondenti patřili do kategorie 26 – 30 let. 2 oslovení respondenti uvedli praxi v délce 31 – 35 let a další 2 respondenti měli praxi delší než 36 let.

Otázka č. 6: Jsou Vám nabízeny možnosti dalšího vzdělávání?

Tabulka 4: Možnosti dalšího vzdělávání

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ano	98	99,0	99,0	99,0
ne	1	1,0	1,0	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

98 respondentů se domnívalo, že jim jsou v rámci profese nabízeny dostatečné možnosti dalšího vzdělávání. Pouze jeden respondent se k tomuto názoru nepřiklonil.

Tabulka 5: Kategorie profesí / Možnosti dalšího vzdělávání

Kategorie profesí	Možnosti dalšího vzdělávání		
	ano	ne	Total
Krizové či intervenční centrum	14	0	14
Manželská či rodinná poradna	31	0	31
OSPOD	28	0	28
Ostatní organizace	25	1	26
Total	98	1	99

Zdroj: vlastní výzkum

14 (100%) respondentů z krizových či intervenčních center, 31 (100%) respondentů z manželských či rodinných poraden a 28 (100%) respondentů z OSPOD se domnívalo, že jim jsou nabízeny dostatečné možnosti dalšího vzdělávání. Pouze v kategorii ostatních organizací s tímto názorem jeden respondent nesouhlasil. Ostatních 25 respondentů (96%) z této kategorie profesí se také přiklonilo k odpovědi ano.

Otázka č. 7: Pokud ano, domníváte se, že jsou dostatečné?

Tabulka 6: Dostatečné možnosti dalšího vzdělávání

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ano, možnosti jsou dostačující	72	72,7	72,7	72,7
ne, uvítala bych další možnosti	22	22,2	22,2	94,9
nedostatek financí	2	2,0	2,0	97,0
možnosti jsou dostatečné, ale nákladné	1	1,0	1,0	98,0
možnosti jsou nevhodně zvolené	1	1,0	1,0	99,0
Ano + ne	1	1,0	1,0	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky 72 respondentů odpovědělo, že možnosti dalšího vzdělávání považují za dostatečné. Dalších 22 respondentů by uvítalo další možnosti vzdělávání. A pouze 5 respondentů uvedlo jiný názor. Z toho 2 se domnívají, že možnosti dalšího vzdělávání nejsou dostatečné z finančních důvodů. Další respondent uvedl, že možnosti jsou sice dostatečné, ale nákladné. Jeden respondent považoval možnosti dalšího vzdělávání za nevhodně zvolené. A jeden respondent uvedl odpověď ano i ne.

Tabulka 7: Kategorie profesí / Dostatečné možnosti dalšího vzdělávání

Kategorie profesí	Dostatečné možnosti dalšího vzdělávání						
	ano, možnosti jsou dostačující	ne, uvítala bych další možnosti	nedostatek financí	možnosti jsou dostatečné, ale nákladné	možnosti jsou nevhodně zvolené	ano+ne	Total
Krizové či intervenční centrum	13	1	0	0	0	0	14
Manželská či rodinná poradna	18	9	2	1	0	1	31
OSPOD	20	7	0	0	1	0	28
Ostatní organizace	21	5	0	0	0	0	26
Total	72	22	2	1	1	1	99

Zdroj: vlastní výzkum

V kategorii pracovníků krizových či intervenčních center se celkem 13 z nich přiklonilo k názoru, že možnosti jsou dostačující. Pouze jeden respondent uvedl, že by uvítal další možnost vzdělávání. V další kategorii manželských či rodinných poraden uvedlo 18 respondentů, že možnosti vzdělání považují za dostatečné, 9 z nich by uvítalo další možnosti, 2 uvedli finanční důvody, jeden respondent uvedl, že možnosti jsou nákladné a jeden respondent označil odpověď ano i ne. Ve třetí kategorii pracovníků OSPOD 20 respondentů považovalo možnosti za dostačující, 7 by uvítalo další možnosti a pouze jeden respondent se domníval, že možnosti jsou nevhodně zvolené. Z ostatních organizací se 21 respondentů přiklání k názoru, že možnosti jsou dostatečné a 5 respondentů označilo možnost, že by uvítali další možnosti vzdělávání.

Otázka č. 8: Považujete možnosti dalšího vzdělávání za důležité?

Tabulka 8: Důležitost dalšího vzdělávání

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ano	96	97,0	97,0	97,0
ne	1	1,0	1,0	98,0
nevím	2	2,0	2,0	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

96 respondentů považovalo další vzdělávání za důležité. Pouze jeden respondent označil odpověď ne a dva se přiklonili k odpovědi nevím.

Tabulka 9: Kategorie profesí / Důležitost dalšího vzdělávání

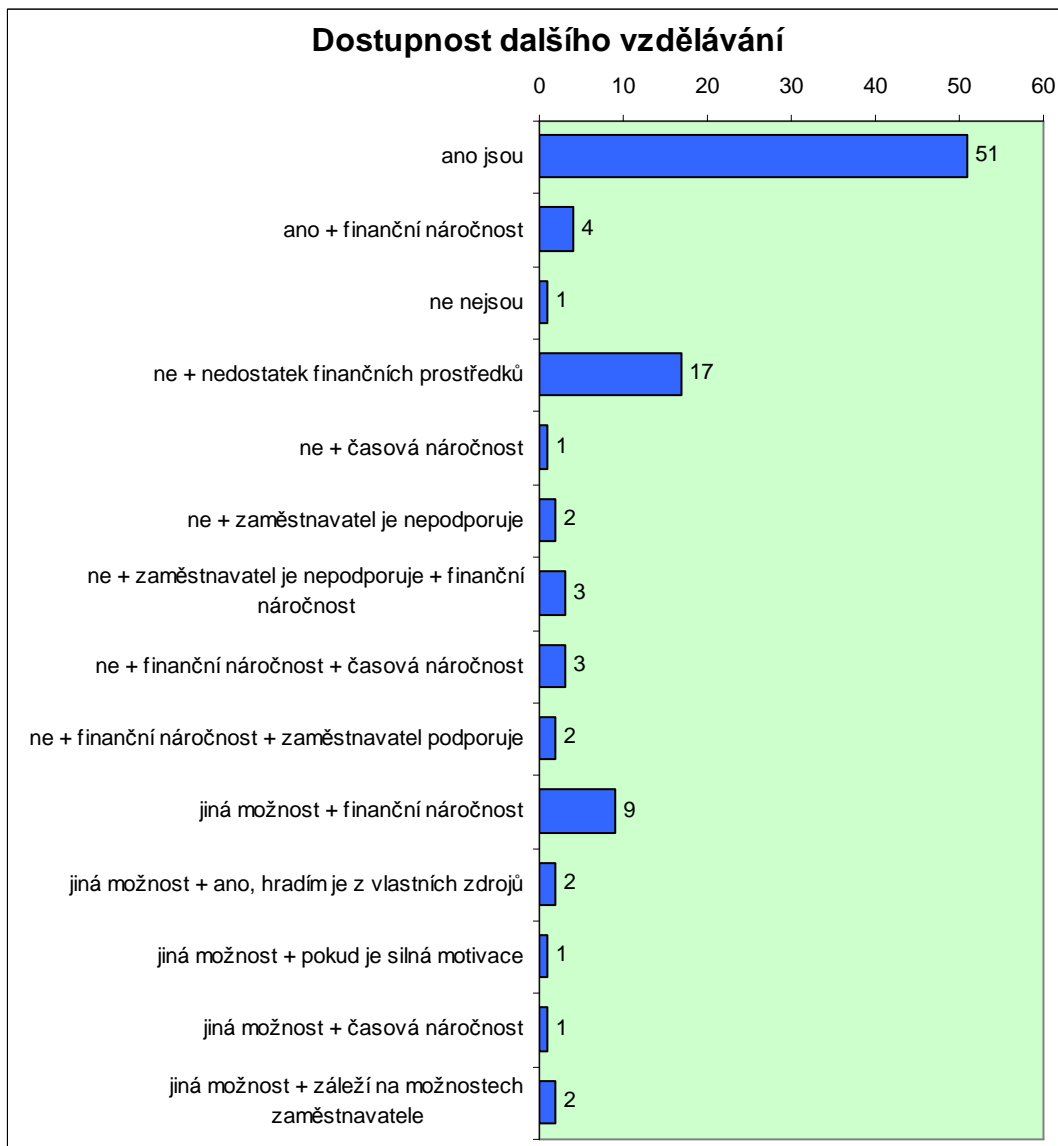
Kategorie profesí	Důležitost dalšího vzdělávání			
	ano	ne	nevím	Total
Krizová či intervenční centra	14	0	0	14
Manželská či rodinná poradna	31	0	0	31
OSPOD	27	0	1	28
Ostatní organizace	24	1	1	26
Total	96	1	2	99

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni respondenti z krizových či intervenčních center a manželských či rodinných poraden uvedli, že další vzdělávání považují za důležité. Z kategorie OSPOD uvedlo 27 respondentů, že je důležité a jeden respondent označil odpověď nevím. 24 pracovníků z ostatních organizací se domnívalo, že další vzdělání je důležité, jeden ho za důležité nepovažoval a jeden uvedl odpověď nevím.

Otázka č. 9: Jsou pro Vás možnosti dalšího vzdělávání dostupné?

Graf 4: Dostupnost dalšího vzdělávání

Zdroj: vlastní výzkum

51 respondentů u této otázky uvedlo, že jim je další vzdělávání dostupné a další 4 se domnívali, že sice dostupné je, ale uvedli také finanční náročnost. 29 respondentů označilo odpověď, že jim možnosti dalšího vzdělávání dostupné nejsou. Mezi důvody nejčastěji uváděli: nedostatek finančních prostředků, dále časovou náročnost a také že

vzdělávání zaměstnavatel nepodporuje. Dalších 15 respondentů uvedlo jako odpověď jinou možnost. I v těchto odpovědích se nejčastěji vyskytovaly důvody jako: finanční a časová náročnost, dále jeden respondent uvedl, že k dalšímu vzdělávání potřebuje silnou motivaci a dva respondenti se zmínili, že záleží na možnostech zaměstnavatele.

Otázka č. 10: Společné soužití v úplné rodině s trvalými hlubokými rozpory je pro dítě lepší než rozvod rodičů.

Tabulka 10: Názory na rozvod rodičů

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid určité souhlasím	1	1,0	1,0	1,0
spíše souhlasím	1	1,0	1,0	2,0
ani nesouhlasím ani souhlasím	12	12,1	12,1	14,1
spíše nesouhlasím	60	60,6	60,6	74,7
zcela nesouhlasím	25	25,3	25,3	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

S tímto tvrzením 60 respondentů spíše nesouhlasilo, 25 zcela nesouhlasilo, 12 označilo možnost odpovědi ani nesouhlasím ani souhlasím, 1 respondent s tvrzením spíše souhlasil a 1 určité souhlasil.

Tabulka 11: Kategorie profesí / Názory na rozvod rodičů

Kategorie profesí	Názory na rozvod rodičů					Total
	určitě souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím	
Krizová či intervenční centra	0	0	0	9	5	14
Manželská či rodinná poradna	0	0	3	19	9	31
OSPOD	0	1	4	18	5	28
Ostatní organizace	1	0	5	14	6	26
Total	1	1	12	60	25	99

Zdroj: vlastní výzkum

V jednotlivých kategoriích respondentů také převládal názor, že společné soužití v úplné rodině s trvalými hlubokými rozpory není pro dítě lepší než rozvod rodičů. K tomu se přiklonilo 9 respondentů z krizových či intervenčních center, 19 respondentů z manželských či rodinných poraden, 18 sociálních pracovníků OSPOD a 14 pracovníků z ostatních organizací.

Otázka č. 11: Neúplná (rozvedená) rodina je i nadále schopna plně zabezpečit potřeby pro zdárný vývoj dítěte.

Tabulka 12: Názory na schopnost neúplné rodiny zabezpečit zdárný vývoj dítěte

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid určité ano	14	14,1	14,1	14,1
spíše ano	53	53,5	53,5	67,7
ani ano ani ne	21	21,2	21,2	88,9
spíše ne	11	11,1	11,1	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

53 respondentů spíše souhlasilo s tím, že neúplná rodina je i nadále schopna plně zabezpečit potřeby pro zdárný vývoj dítěte, dalších 21 respondentů se přiklonilo k odpovědi ani ano ani ne. 14 respondentů s tímto tvrzením určitě souhlasilo a 11 respondentů spíše nesouhlasilo.

Tabulka 13: Kategorie profesí / Názory na schopnost neúplné rodiny zabezpečit zdárný vývoj dítěte

Kategorie profesí	Názory na neúplnou rodinu				Total
	určitě ano	spíše ano	ani ano ani ne	spíše ne	
Krizová či intervenční centra	5	6	3	0	14
Manželská či rodinná poradna	4	21	5	1	31
OSPOD	1	12	10	5	28
Ostatní organizace	4	14	3	5	26
Total	14	53	21	11	99

Zdroj: vlastní výzkum

V kategorii pracovníků krizových či intervenčních center se 6 respondentů přiklonilo k odpovědi spíše ano, dalších 5 uvedlo odpověď určitě ano a 3 respondenti odpověď ani ano ani ne. Respondenti z manželských či rodinných poraden uváděli ve 21 případech možnost spíše ano, v 5 ani ano ani ne, ve 4 určitě ano a pouze jeden respondent s tímto tvrzením spíše nesouhlasil. V další kategorii pracovníků OSPOD byla také nejčastěji uváděna odpověď spíše ano, tu zvolilo 12 respondentů. Dalších 10 respondentů uvedlo možnost ani ano ani ne, 5 respondentů spíše nesouhlasilo a jeden zcela souhlasil. U ostatních organizací byla také nejčastěji volena možnost odpovědi spíše ano, uvedlo ji celkem 14 respondentů. 5 respondentů spíše nesouhlasilo, 4 určitě souhlasili a 3 se nepřiklonili ani ke kladné ani k záporné odpovědi.

Otázka č. 12: Pokud jsou v rodině děti, měli by rodiče zůstat pohromadě, i když jsou mezi nimi velké spory.

Tabulka 14: Názory zda mají rodiče zůstat spolu i přes velké spory

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid spíše souhlasím	4	4,0	4,0	4,0
ani nesouhlasím ani souhlasím	14	14,1	14,1	18,2
spíše nesouhlasím	57	57,6	57,6	75,8
zcela nesouhlasím	24	24,2	24,2	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

S tímto tvrzením 57 respondentů spíše nesouhlasilo. Dalších 24 respondentů zcela nesouhlasilo, 14 ani nesouhlasilo ani souhlasilo a pouze 4 respondenti spíše souhlasili s tím, že by rodiče měli zůstat pohromadě i v případě, že jsou mezi nimi velké spory.

Tabulka 15: Kategorie profesí / Názory zda mají rodiče zůstat spolu i přes velké spory

Kategorie profesí	Názory na spory v rodině				Total
	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím	
Krizová či intervenční centra	1	0	7	6	14
Manželská či rodinná poradna	1	3	20	7	31
OSPOD	2	5	17	4	28
Ostatní organizace	0	6	13	7	26
Total	4	14	57	24	99

Zdroj: vlastní výzkum

Mezi respondenty z krizových či intervenčních center také převládal názor, že by rodiče neměli zůstat pohromadě jen kvůli dětem, pokud jsou mezi nimi velké spory. S tímto tvrzením spíše nesouhlasilo 7 respondentů a zcela nesouhlasilo 6 respondentů. Pouze jeden spíše souhlasil. Také ostatní respondenti v kategorii profesí manželských či rodinných poraden s tímto tvrzením ve 20 případech spíše nesouhlasili, 7 jich zcela nesouhlasilo, 3 respondenti se nepřiklonili k souhlasné ani odmítavé odpovědi a jeden respondent spíše souhlasil. Mezi respondenty z OSPOD byl nejčastěji volen názor spíše souhlasím, to uvádělo 17 respondentů, dalších 5 ani nesouhlasilo ani souhlasilo, 4 zcela nesouhlasili a 2 respondenti spíše souhlasili. 13 respondentů z ostatních organizací s tímto tvrzením spíše nesouhlasilo, 7 zcela nesouhlasilo a 6 se nepřiklání ani ke kladné ani k záporné možnosti odpovědi.

Otázka č. 13: **Po rozvodu může nadále dítě vychovávat jeden z rodičů aniž by tím trpěl zdravý vývoj dítěte.**

Tabulka 16: Názory na výchovu jednoho rodiče, aniž by tím trpěl zdravý vývoj dítěte

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid určité ano	16	16,2	16,2	16,2
spíše ano	38	38,4	38,4	54,5
ani ano ani ne	26	26,3	26,3	80,8
spíše ne	16	16,2	16,2	97,0
rozhodně ne	3	3,0	3,0	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

38 respondentů uvedlo na toto tvrzení odpověď spíše ano, dalších 26 respondentů ani ano ani ne, 16 určitě souhlasilo, 16 spíše nesouhlasilo a 3 respondenti rozhodně nesouhlasili.

Tabulka 17: Kategorie profesí / Názory na výchovu jednoho rodiče, aniž by tím trpěl zdravý vývoj dítěte

Kategorie profesí	Výchova jednoho rodiče					Total
	určitě ano	spíše ano	ani ano ani ne	spíše ne	rozhodně ne	
Krizová či intervenční centra	4	6	3	0	1	14
Manželská či rodinná poradna	7	11	9	4	0	31
OSPOD	2	8	10	6	2	28
Ostatní organizace	3	13	4	6	0	26
Total	16	38	26	16	3	99

Zdroj: vlastní výzkum

6 respondentů z krizových či intervenčních center se domnívalo, že může dítě vychovávat jeden z rodičů aniž by tím trpěl zdravý vývoj dítěte, další respondenti s tímto názorem určitě souhlasili. 3 respondenti se přiklonili k neutrální odpovědi a pouze jeden byl rozhodně proti tomuto tvrzení. V další kategorii pracovníků manželských či rodinných poraden byl nejčastěji volen kladný názor. 11 respondentů s tímto tvrzením spíše souhlasilo, 9 zvolilo odpověď ani ano ani ne, 7 určitě souhlasilo a 4 respondenti spíše nesouhlasili. U pracovníků OSPOD byl nejčastěji uváděn neutrální postoj, který zvolilo 10 respondentů, dalších 8 spíše souhlasilo, 6 spíše nesouhlasilo, 2 rozhodně nesouhlasili a 2 respondenti naopak určitě souhlasili. Z ostatních organizací 13 respondentů spíše souhlasilo, 6 spíše nesouhlasilo, 4 zvolili odpověď ani ano ani ne a 3 s tímto tvrzením zcela souhlasili.

Otázka č. 14: **Rozvod rodičů má negativní dopad na dětský vývoj.**

Tabulka 18: Názory na negativní dopad rozvodu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid určitě souhlasím	30	30,3	30,3	30,3
spíše souhlasím	32	32,3	32,3	62,6
ani nesouhlasím ani souhlasím	27	27,3	27,3	89,9
spíše nesouhlasím	9	9,1	9,1	99,0
zcela nesouhlasím	1	1,0	1,0	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

32 respondentů spíše souhlasilo s tvrzením, že má rozvod negativní dopad na dětský vývoj. Dalších 30 respondentů určitě souhlasilo, 27 se nepřiklonilo ke kladné ani k záporné odpovědi, 9 spíše souhlasilo a pouze jeden respondent uvedl, že s tímto výrokem zcela nesouhlasí.

Tabulka 19: Kategorie profesí / Názory na negativní dopad rozvodu

Kategorie profesí	Rozvod negativní dopad					Total
	určitě souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím	
Krizové či intervenční centrum	0	5	4	5	0	14
Manželská či rodinná poradna	5	12	11	3	0	31
OSPOD	15	9	4	0	0	28
Ostatní organizace	10	6	8	1	1	26
Total	30	32	27	9	1	99

Zdroj: vlastní výzkum

Pracovníci krizových či intervenčních center s tímto tvrzením v 5 případech spíše souhlasili, v 5 spíše nesouhlasili a 4 zvolili neutrální odpověď. Respondenti z manželských či rodinných poraden nejčastěji volili odpověď spíše souhlasím, tu zvolilo 12 z nich. 11 ani nesouhlasilo ani souhlasilo, 5 určitě souhlasilo a 3 respondenti spíše nesouhlasili. 15 sociálních pracovníků z OSPOD určitě souhlasilo, 9 spíše souhlasilo a 4 označili možnost ani nesouhlasím ani souhlasím. Pracovníci z ostatních organizací se v 10 případech přikláněli k odpovědi určitě souhlasím, 8 jich ani nesouhlasilo ani souhlasilo, 6 spíše souhlasilo, 1 spíše nesouhlasil a 1 zcela nesouhlasil.

Otázka č. 15: Matky nechtějí, aby bylo dítě po rozvodu svěřeno do střídavé péče?

Tabulka 20: Postoj matek ke střídavé péči

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid určité souhlasím	7	7,1	7,1	7,1
spíše souhlasím	50	50,5	50,5	57,6
ani nesouhlasím ani souhlasím	28	28,3	28,3	85,9
spíše nesouhlasím	13	13,1	13,1	99,0
zcela nesouhlasím	1	1,0	1,0	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

S tímto tvrzením většina respondentů souhlasila. Odpověď spíše souhlasím zvolilo 50 z nich. 28 jich označilo neutrální odpověď, 13 spíše nesouhlasilo, naopak 7 určitě souhlasilo a pouze jeden respondent zcela nesouhlasil.

Tabulka 21: Kategorie profesí / Postoj matek ke střídavé péči

Kategorie profesí	Matky a střídavá péče					Total
	určitě souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím	
Krizová či intervenční centra	0	8	3	3	0	14
Manželská či rodinná poradna	2	13	11	5	0	31
OSPOD	1	14	8	5	0	28
Ostatní organizace	4	15	6	0	1	26
Total	7	50	28	13	1	99

Zdroj: vlastní výzkum

8 respondentů z krizových či intervenčních center spíše souhlasilo, 3 nesouhlasili i souhlasili a 3 spíše nesouhlasili. Pracovníci manželských či rodinných poraden spíše souhlasili ve 13 případech, v 11 případech se přiklonili k neutrální odpovědi, 5 jich spíše nesouhlasilo a 2 zcela souhlasili. 14 respondentů z OSPOD spíše souhlasilo, 8 nesouhlasilo i souhlasilo, 5 spíše nesouhlasilo a pouze jeden s daným tvrzením určitě souhlasil. Pracovníci z ostatních organizací spíše souhlasili (15 respondentů), 6 jich nezvolilo ani kladnou ani zápornou možnost, 4 zcela souhlasili a jeden respondent zcela nesouhlasil.

Otázka č. 16: Otcové mají zájem o to, aby bylo dítě svěřeno do střídavé péče?

Tabulka 22: Postoj otců ke střídavé péči

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid určitě souhlasím	3	3,0	3,0	3,0
spíše souhlasím	28	28,3	28,3	31,3
ani nesouhlasím ani souhlasím	45	45,5	45,5	76,8
spíše nesouhlasím	23	23,2	23,2	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

45 respondentů souhlasilo i nesouhlasilo s tím, že otcové mají zájem o to, aby bylo dítě svěřeno do střídavé výchovy. Dalších 28 respondentů se přiklonilo k odpovědi spíše souhlasím. 23 respondentů s tímto tvrzením spíše nesouhlasilo a 3 respondenti zcela souhlasili.

Tabulka 23: Kategorie profesí / Postoj otců ke střídavé péči

Kategorie profesí	Otcové a střídavá péče				Total
	určitě souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	
Krizová či intervenční centra	1	3	6	4	14
Manželská či rodinná poradna	0	12	17	2	31
OSPOD	1	6	10	11	28
Ostatní organizace	1	7	12	6	26
Total	3	28	45	23	99

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky byla nejčastěji volena neutrální odpověď. Pracovníci krizových či intervenčních center jí uváděli v 6 případech, pracovníci manželských či rodinných poraden v 17 případech a pracovníci ostatních organizací ve 12 případech. Pouze respondenti z OSPOD uváděli častěji možnost spíše nesouhlasím, tu označilo 11 respondentů.

Otázka č. 17: **Rozvodová mediace je vhodný způsob řešení rodinných sporů.**

Tabulka 24: Vhodnost rozvodové mediace

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid určité ano	42	42,4	42,4	42,4
spíše ano	43	43,4	43,4	85,9
ani ano ani ne	10	10,1	10,1	96,0
spíše ne	2	2,0	2,0	98,0
rozhodně ne	2	2,0	2,0	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

43 respondentů spíše souhlasilo, že rodinná mediace je vhodný způsob řešení rodinných sporů. Dalších 42 respondentů určitě souhlasilo, 10 jich zvolilo neutrální odpověď a 4 respondenti s tímto tvrzením spíše nebo zcela nesouhlasili.

Tabulka 25: Kategorie profesí / Vhodnost rozvodové mediace

Kategorie profesí	Vhodnost rozvodové mediace					Total
	určitě ano	spíše ano	ani ano ani ne	spíše ne	rozhodně ne	
Krizová či intervenční centra	6	6	2	0	0	14
Manželská či rodinná poradna	14	12	4	1	0	31
OSPOD	9	15	3	1	0	28
Ostatní organizace	13	10	1	0	2	26
Total	42	43	10	2	2	99

Zdroj: vlastní výzkum

12 pracovníků krizových či intervenčních center s tímto tvrzením určitě či spíše souhlasilo, pouze 2 se rozhodli pro možnost odpovědi ani ano ani ne. Také pracovníci manželských či rodinných poraden se přikláněli spíše ke kladné odpovědi. 14 jich určitě souhlasilo a 12 spíše souhlasilo. 4 zvolili neutrální odpověď a pouze 1 respondent spíše nesouhlasil. 24 pracovníků OSPOD určitě či spíše souhlasilo, dále 3 zvolili odpověď ani ano ani ne a jeden spíše ne. Také pracovníci ostatních organizací nejčastěji volili kladnou odpověď. Určitě souhlasilo 13 respondentů, spíše souhlasilo 10 respondentů, 2 rozhodně nesouhlasili a 1 se nepřikláněl ani ke kladné ani k záporné odpovědi.

Otázka č. 18: **Setkal/a jste se během Vaší praxe se syndromem zavrženého rodiče?**

Tabulka 26: Zkušenost se syndromem zavrženého rodiče

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ano	79	79,8	79,8	79,8
ne	20	20,2	20,2	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

Zkušenost se syndromem zavrženého rodiče uvedlo celkem 79 respondentů, 20 jich uvedlo, že se tímto syndromem během své praxe neseťkalo.

Tabulka 27: Kategorie profesí / Zkušenost se syndromem zavrženého rodiče

Kategorie profesí	Zkušenost se syndromem zavrženého rodiče		
	ano	ne	Total
Krizová či intervenční centra	12	2	14
Manželská či rodinná poradna	29	2	31
OSPOD	20	8	28
Ostatní organizace	18	8	26
Total	79	20	99

Zdroj: vlastní výzkum

Zkušenost se syndromem zavrženého rodiče má tedy 12 pracovníků z krizových či intervenčních center, 29 pracovníků z manželských či rodinných poraden, 20 respondentů z OSPOD a 18 z ostatních organizací. Se syndromem zavrženého rodiče se neseťkali 2 respondenti z krizových či intervenčních center, 2 z manželských či rodinných poraden, 8 pracovníků z OSPOD a 8 odborníků z ostatních organizací.

Otázka č. 19: **Pokud ano, častějším programátorem dítěte byl/a:**

Tabulka 28: Častějši programátor dítěte

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid matka	64	64,6	64,6	64,6
otec	5	5,1	5,1	69,7
oba	6	6,1	6,1	75,8
nový partner	2	2,0	2,0	77,8
matka a babička	1	1,0	1,0	78,8
nelze jednoznačně říci	1	1,0	1,0	79,8
prázdná odpověď	20	20,2	20,2	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

Jako nejčastějšiho programátora dítěte označili oslovení odborníci matku, to uvedlo 64 odborníků. 20 jich na tuto otázku neodpovídalo, protože se během své praxe s tímto syndromem neseťkali. 6 respondentů uvedlo, že programátory dítěte jsou oba rodiče, 5 jich označilo jako programátora otce, 2 uvedli že může jít také o nového partnera některého z rodičů. Dále byla jako programátorka uváděna společně s matkou také babička dítěte. Tento názor vyslovil jeden respondent. A jeden uvedl názor, že častějšiho programátora nelze jednoznačně určit.

Tabulka 29: Kategorie profesí / Častější programátor dítěte

Kategorie profesí	Častější programátor dítěte							Total
	matka	otec	oba	nový partner	matka a babička	nelze jednoznačně říci	prázdná odpověď	
Krizové či intervenční centrum	10	0	2	0	0	0	2	14
Manželská či rodinná poradna	22	3	3	0	0	1	2	31
OSPOD	16	0	1	2	1	0	8	28
Ostatní organizace	16	2	0	0	0	0	8	26
Total	64	5	6	2	1	1	20	99

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastěji byla tedy za programátora označena matka, tu uvedlo 10 pracovníků krizových či intervenčních center, 22 odborníků z manželských či rodinných poraden, 16 respondentů OSPOD a 16 pracovníků z ostatních organizací. 2 respondenti z krizových či intervenčních center také uvedli, že by programátorem mohli být oba rodiče. V kategorii pracovníků manželských či rodinných poraden 3 respondenti označili za možného programátora také otce a další 3 uvedli, že to mohou být oba rodiče. Jeden respondent uvedl odpověď, že nelze jednoznačně říci, kdo je častějším programátorem. Sociální pracovníci OSPOD také ve dvou případech za programátora označili nového partnera rodiče, v jednom případě uvedli, že může jít také o babičku dítěte, nebo mohou být programátory oba rodiče. Což uvedl jeden respondent. Pracovníci z ostatních organizací kromě matky označili pouze ve dvou případech za možného programátora také otce.

Otázka č. 20: **Setkal/a jste se během Vaší praxe se svěřením dítěte do střídavé péče?**

Tabulka 30: Zkušenosti se střídavou péčí

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ano	92	92,9	92,9	92,9
ne	7	7,1	7,1	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

92 oslovených respondentů uvedlo zkušenost se střídavou péčí. Pouze 7 respondentů uvedlo, že se během své praxe se svěřením dítěte do střídavé péče nesešlo.

Tabulka 31: Kategorie profesí / Zkušenost se střídavou péčí

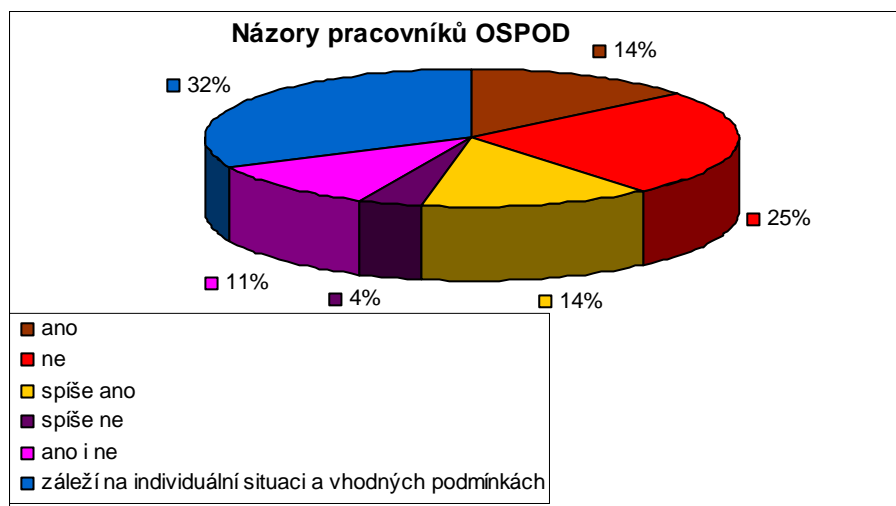
Kategorie profesí	Zkušenosti se střídavou péčí		
	ano	ne	Total
Krizová či intervenční centra	14	0	14
Manželská či rodinná poradna	29	2	31
OSPOD	27	1	28
Ostatní organizace	22	4	26
Total	92	7	99

Zdroj: vlastní výzkum

Se střídavou výchovou se tedy během své praxe setkala 29 respondentů z manželských či rodinných poraden, 27 pracovníků OSPOD, 22 respondentů z ostatních organizací a 14 respondentů z krizových či intervenčních center. Zkušenost se střídavou výchovou tedy nemají 4 respondenti z ostatních organizací, 2 respondenti z manželských či rodinných poraden a jeden pracovník OSPOD.

Otázka č. 21: Myslíte si, že je střídavá péče vhodným uspořádáním péče o děti po rozvodu?

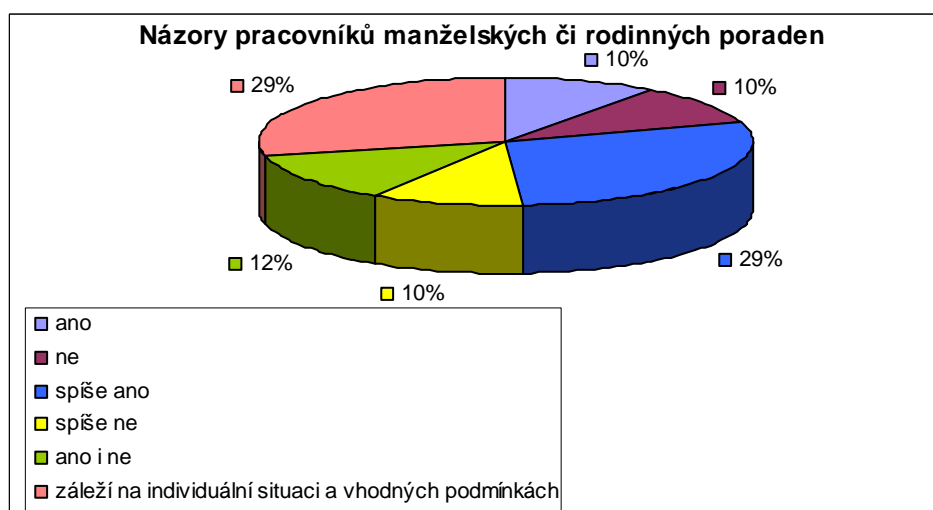
Graf 5: Vhodnost střídavé výchovy podle pracovníků OSPOD

Zdroj: vlastní výzkum

32% respondentů OSPOD uvedlo na tuto otázku odpověď, že záleží na individuální situaci a vhodných podmínkách. Další nejčastější odpovědí bylo, že střídavá výchova není vhodným uspořádáním péče o děti po rozvodu. Tuto odpověď označilo celkem 25% sociálních pracovníků. 14% respondentů pak uvedlo, že střídavá výchova je vhodným uspořádáním a dalších 14% se přiklonilo k odpovědi, spíše ano. 11% pak označilo neutrální odpověď a pouze 4% dotázaných respondentů uvedlo odpověď spíše ne.

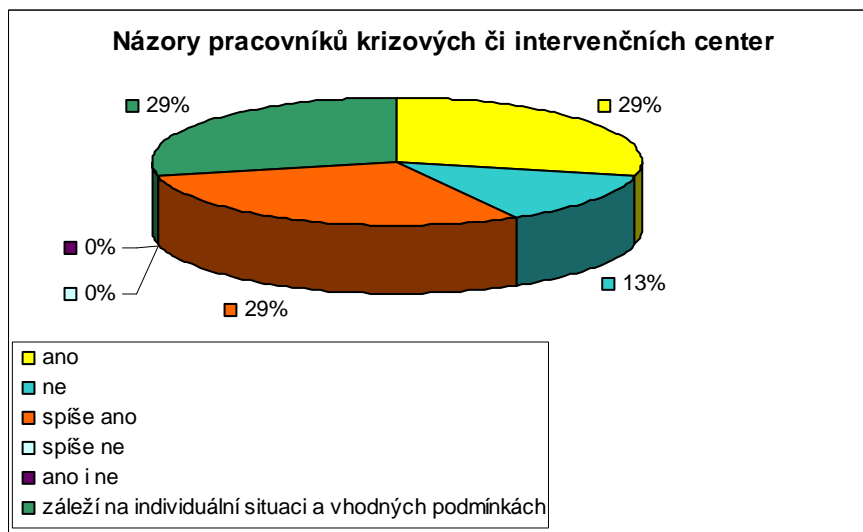
Graf 6: Vhodnost střídavé výchovy podle pracovníků manželských či rodinných poraden

Zdroj: vlastní výzkum

Mezi pracovníky z manželských či rodinných poraden také převládal názor, že záleží na individuální situaci a vhodných podmínkách. K tomu se přiklánělo 29% dotázaných respondentů, 29% jich také označilo možnost, že je střídavá výchova spíše vhodná. 12% respondentů uvedlo možnost ano i ne. Dalších 10% označilo možnost, že je vhodná. 10% že není vhodná a také 10%, že spíše není vhodná.

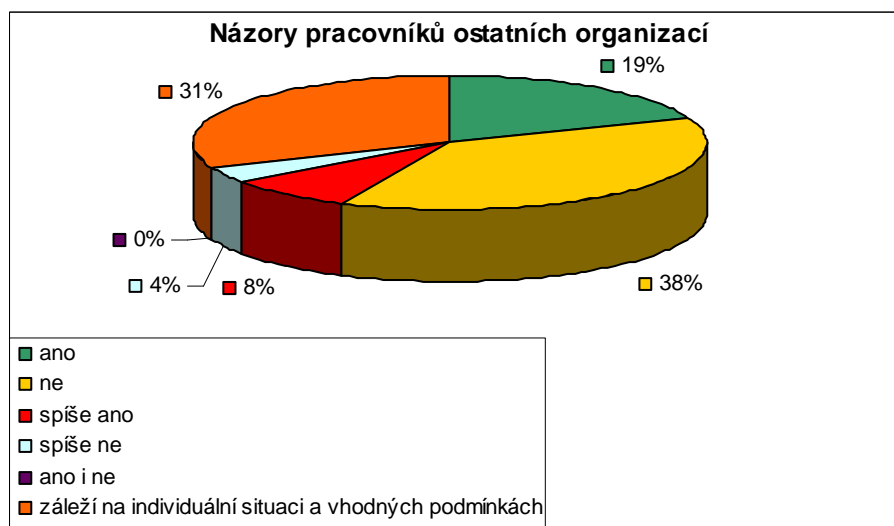
Graf 7: Vhodnost střídavé výchovy podle pracovníků krizových či intervenčních center

Zdroj: vlastní výzkum

29% respondentů z krizových či intervenčních center se domnívalo, že střídavá výchova je vhodná, dalších 29% že je spíše vhodná a také 29% uvedlo, že záleží na individuální situaci a vhodných podmínkách. Zbylých 13% se domnívalo, že vhodná není.

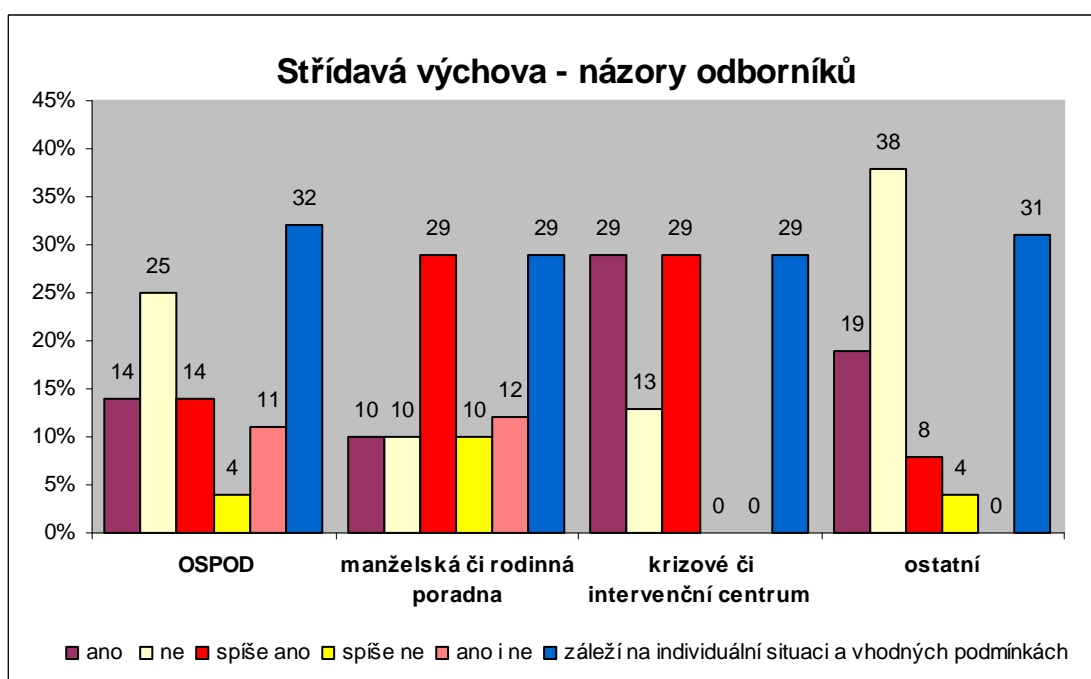
Graf 8: Vhodnost střídavé výchovy podle pracovníků ostatních organizací

Zdroj: vlastní výzkum

Odborníci z ostatních organizací nejčastěji uváděli názor, že střídavá výchova není vhodná. K tomuto názoru se přiklánělo 38% dotázaných respondentů. 31% také uvádělo, že záleží na individuální situaci a vhodných podmínkách. Dalších 19% pak zastávalo názor, že střídavá výchova vhodná naopak je. K tomu se přiklánělo také 8% respondentů, kteří označili odpověď spíše ano. 4% pak zvolili odpověď spíše ne.

Graf 9: Vhodnost střídavé výchovy – kategorie odborníků

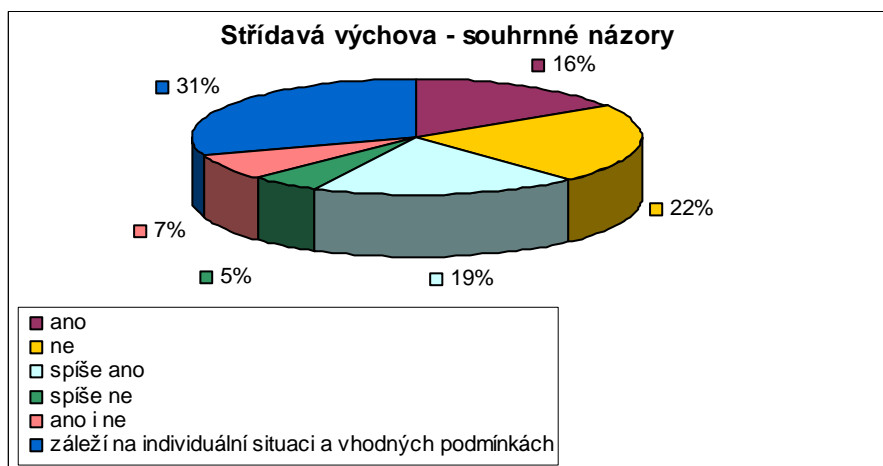

Zdroj: vlastní výzkum

Z porovnání názorů jednotlivých kategorií odborníků tedy vyplynulo, že respondenti z OSPOD uváděli celkem ve 29% případech, že střídavá výchova není vhodná. Ve 28% pak byl uváděn názor, že vhodná je. Naopak odborníci z manželských či rodinných poraden spíše zastávali názor, že střídavá výchova je vhodná. K těmto názorům se přiklánělo celkem 39% respondentů. Pro nevhodnost výchovy bylo 20% odborníků. Také v další kategorii respondentů krizových či intervenčních center byl častěji zastáván názor, že střídavá výchova je vhodná. Tyto názory uvádělo celkem 58% dotázaných. 26% respondentů s tímto názorem nesouhlasilo. Naopak v ostatních

organizacích převládá názor, že střídavá výchova vhodná není. Tuto možnost zvolilo 42% respondentů. Dalších 27% pak uvádělo, že střídavá výchova naopak vhodná je.

Graf 10: Vhodnost střídavé výchovy – souhrnné názory odborníků

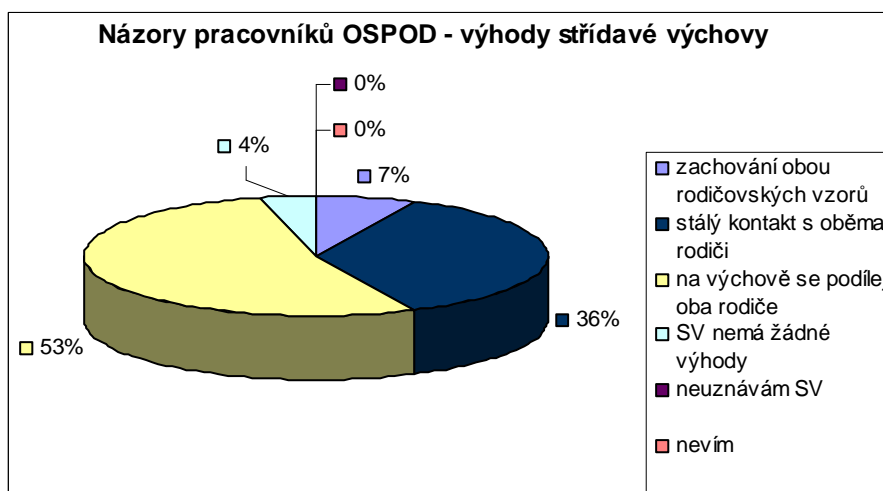

Zdroj: vlastní výzkum

Souhrnné názory všech odborníků ukázaly, že velmi záleží na individuálním posouzení dané situace a vhodných podmínkách, což uvádělo 31% všech dotázaných. Druhou nejčastější odpovědí pak byla možnost, že střídavá výchova vhodná není, tuto odpověď uvedlo 22% respondentů. 19% si myslelo, že je spíše vhodná, 16% že je vhodná, 7% uvedlo neutrální odpověď a zbylých 5% se domnívalo, že spíše vhodná není.

Otázka č. 22: Jaké má podle Vašeho názoru střídavá péče výhody?

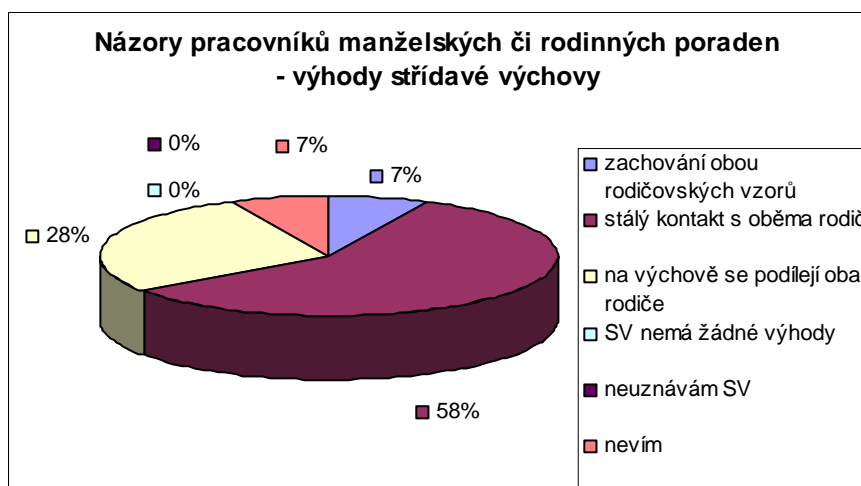
Graf 11: Výhody střídavé výchovy podle pracovníků OSPOD

Zdroj: vlastní výzkum

53% respondentů OSPOD nejčastěji jako výhodu uvádělo možnost obou rodičů podílet se na výchově dětí. Dále byl jako výhoda spatřován stálý kontakt s oběma rodiči, to uvádělo 36%. Dalších 7% uvedlo, že je výhodou zachování obou rodičovských vzorů. A podle 4% respondentů střídavá výchova výhody nemá.

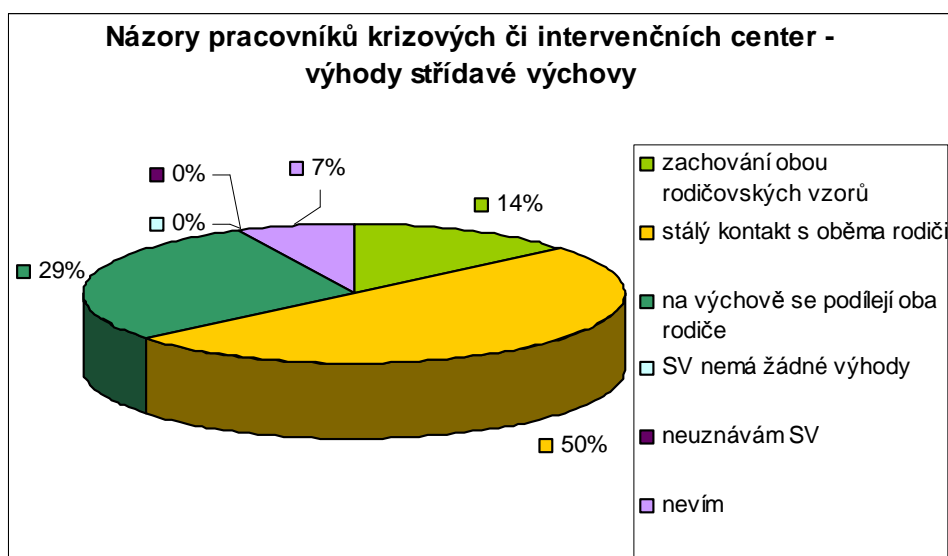
Graf 12: Výhody střídavé výchovy podle pracovníků manželských či rodinných poraden

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastěji byl, mezi pracovníky manželských či rodinných poraden, jako výhoda zmiňován stálý kontakt s oběma rodiči, to uvedlo 58% respondentů. Dalších 28% jako výhodu uvádělo možnost obou rodičů podílet se na výchově dítěte. 7% odpovídalo, že výhodou je zachování obou rodičovských vzorů a dalších 7% odpověděli nevíím.

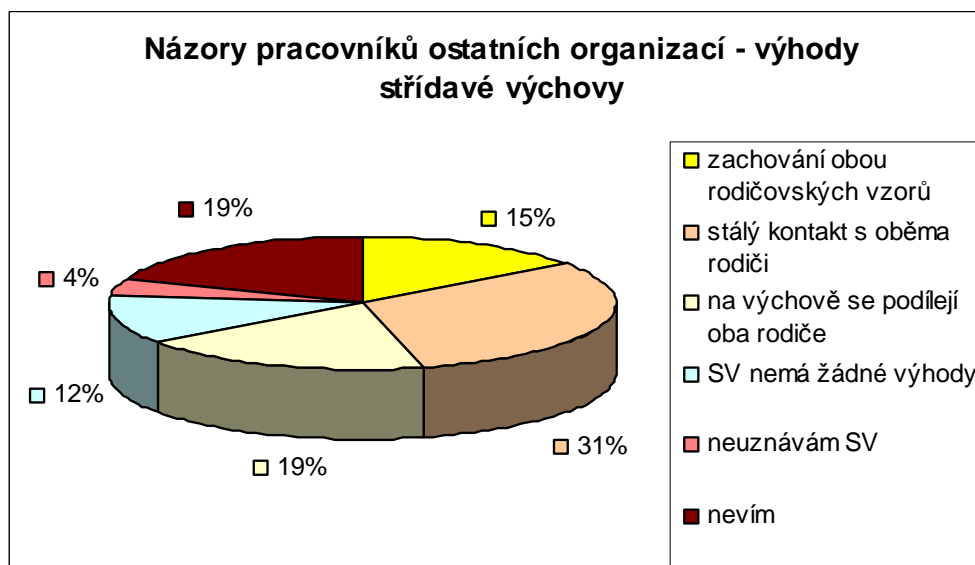
Graf 13: Výhody střídavé výchovy podle pracovníků krizových či intervenčních center

Zdroj: vlastní výzkum

50% respondentů z krizových či intervenčních center uvádělo jako výhodu stálý kontakt s oběma rodiči, dalších 29% vidělo výhodu střídavé výchovy v tom, že se na výchově podílejí oba rodiče. Pro 14% bylo výhodou zachování obou rodičovských vzorů a 7% výhodu nevědělo.

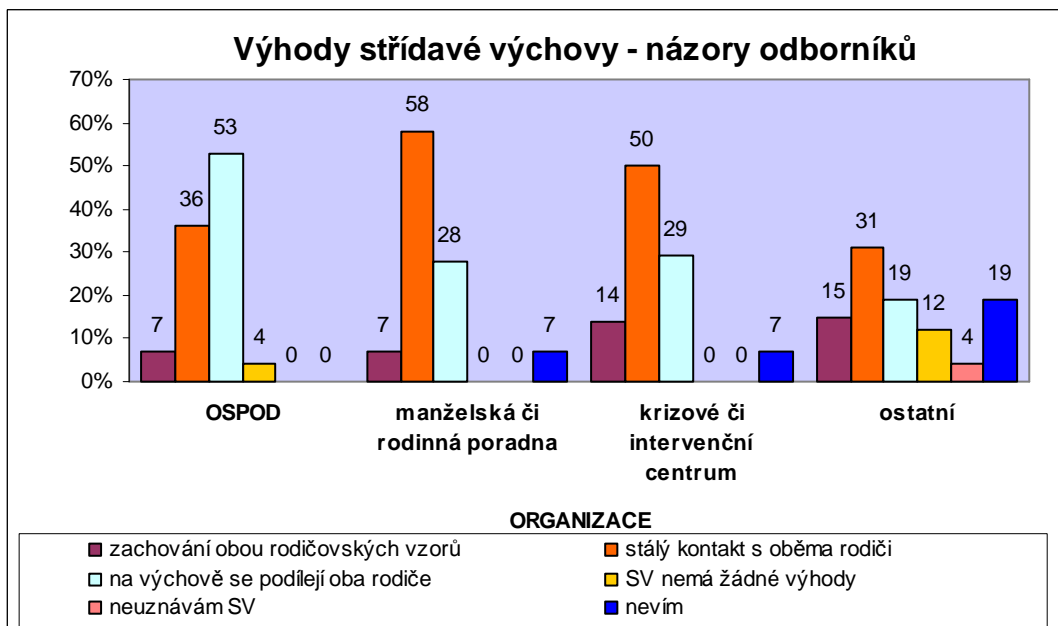
Graf 14: Výhody střídavé výchovy podle pracovníků ostatních organizací

Zdroj: vlastní výzkum

Odborná veřejnost z ostatních organizací nejčastěji uváděla výhodu stálého kontaktu s oběma rodiči. To uvedlo 31% respondentů. Dalších 19% odpověď nevědělo a pro 19% bylo výhodou, že se na výchově podílejí oba rodiče. 12% pak uvedlo, že střídavá výchova nemá žádné výhody a 4% respondentů uvedly, že střídavou výchovu neuznávají.

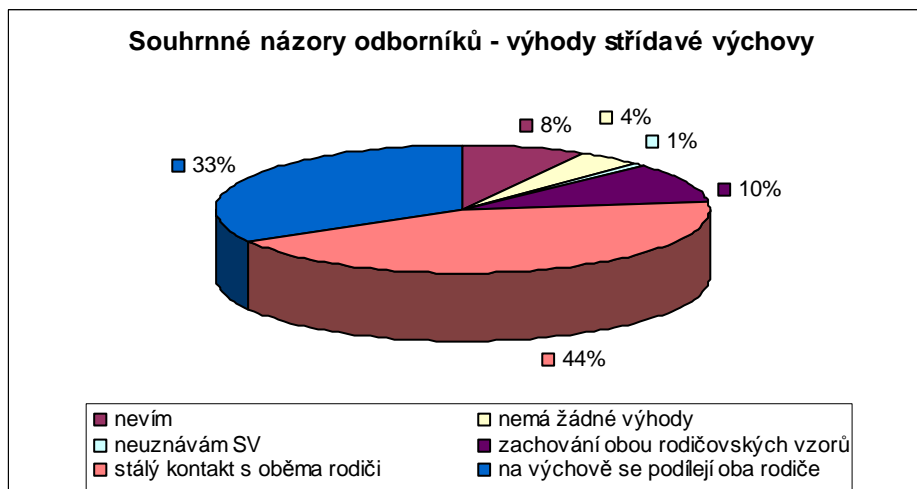
Graf 15: Výhody střídavé výchovy – kategorie odborníků

Zdroj: vlastní výzkum

Pracovníci manželských či rodinných poraden (58%), krizových či intervenčních center (50%) a pracovníci z ostatních organizací (31%) uváděli jako nejčastější výhodu střídavé výchovy možnost stálého kontaktu s oběma rodiči. Naopak respondenti z OSPOD spatřovali výhodu především v tom, že se na výchově podílejí oba rodiče, to uvádělo 53% respondentů. Výhodu střídavé výchovy nevědělo 7% respondentů z kategorie manželských či rodinných poraden, 7% pracovníků krizových či intervenčních center a 19% respondentů z ostatních organizací.

Graf 16: Výhody střídavé výchovy – souhrnné názory odborníků

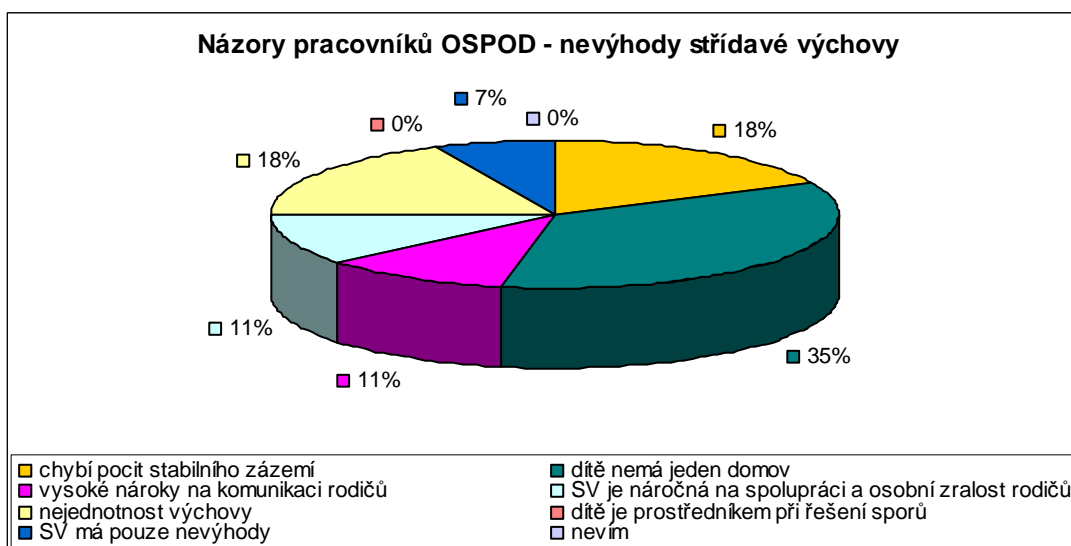

Zdroj: vlastní výzkum

Ze souhrnných názorů všech respondentů vyplynul jako nejčastější výhoda stálý kontakt s oběma rodiči (44%), dále že se oba rodiče mohou podílet na výchově (33%) a třetí nejčastější výhodou bylo zachování obou rodičovských vzorů (10%).

Otázka č. 23: Jaké má podle Vašeho názoru střídavá péče nevýhody?

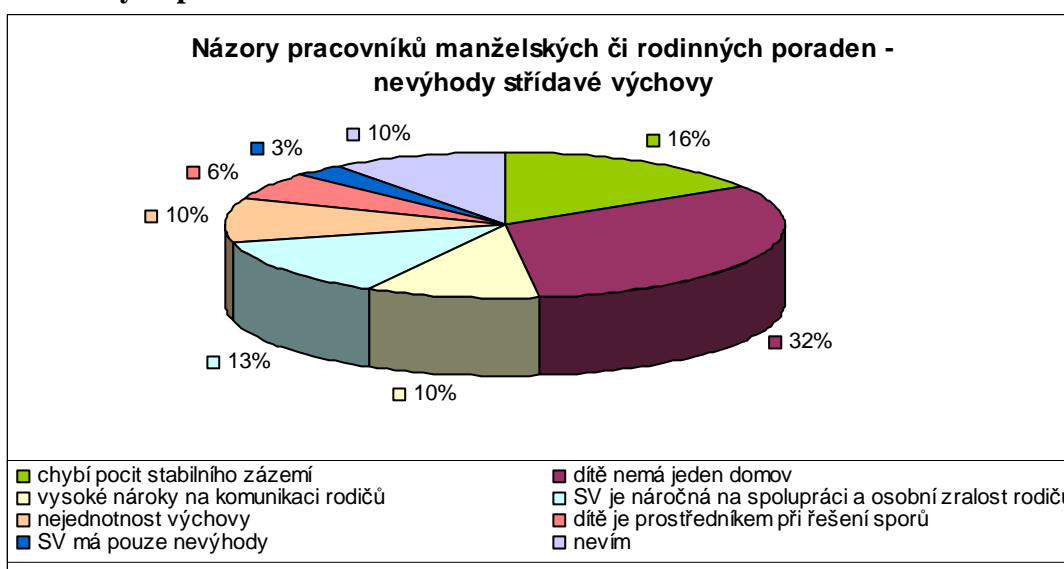
Graf 17: Nevýhody střídavé výchovy podle pracovníků OSPOD

Zdroj: vlastní výzkum

35% respondentů z OSPOD uvedlo jako nevýhodu střídavé výchovy to, že dítě nemá jeden domov, druhou nejčastěji zmiňovanou nevýhodou pak byl chybějící pocit stabilního zázemí (18%). Jako další nevýhodu v 18% případů uváděli respondenti nejednotnost výchovy, v 11% případů to pak byly vysoké nároky na komunikaci rodičů a v 11% byla nevýhoda spatřována v náročnosti na spolupráci a osobní zralost rodičů. Zbýlých 7% se domnívalo, že střídavá výchova má pouze nevýhody.

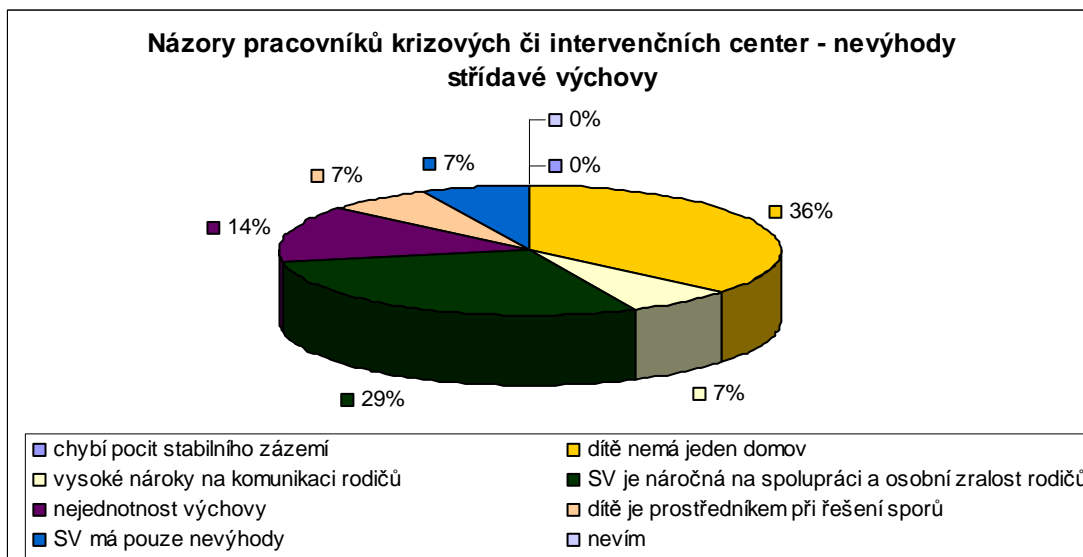
Graf 18: Nevýhody střídavé výchovy podle pracovníků manželských či rodinných poraden

Zdroj: vlastní výzkum

V této kategorii odborníků se 32% respondentů domnívalo, že největší nevýhodou střídavé výchovy je, že dítě nemá jeden domov. Dále byl jako nevýhoda uváděn chybějící pocit stabilního zázemí, to uvádělo 16%. 13% respondentů spatřovalo nevýhodu v tom, že je střídavá výchova náročná na spolupráci a osobnostní zralost rodičů. 10% nevýhodu střídavé výchovy nevědělo, dalších 10% uvádělo také vysoké nároky na komunikaci rodičů a 10% respondentů zmínilo nejednotnost výchovy. Že je dítě prostředníkem při řešení sporů uvádělo 6% a 3% respondentů uvedlo, že střídavá výchova má pouze nevýhody.

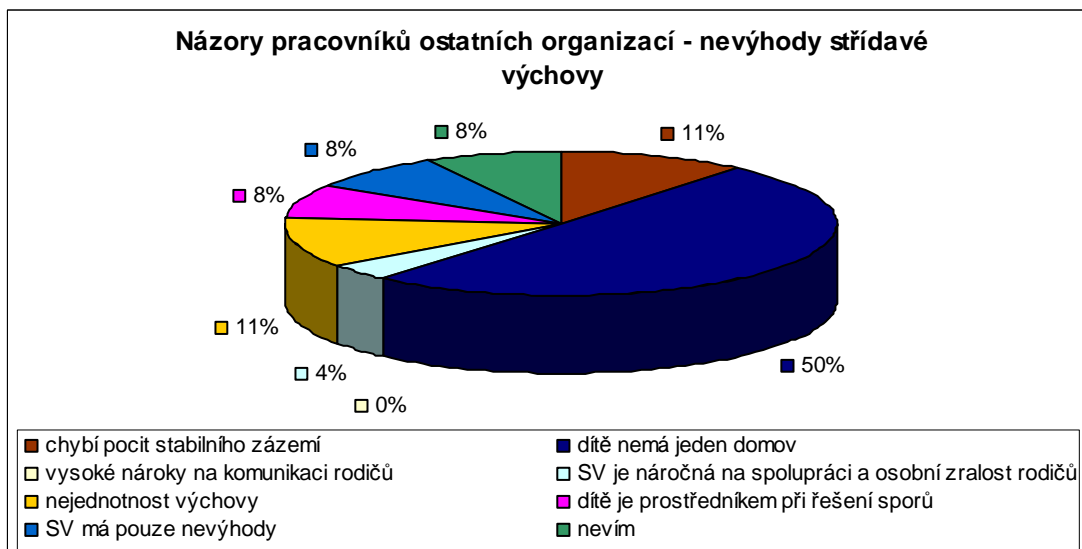
Graf 19: Nevýhody střídavé výchovy podle pracovníků krizových či intervenčních center

Zdroj: vlastní výzkum

Mezi těmito respondenty byla nejčastěji uváděná nevýhoda (36%), že dítě nemá jeden domov. Že je střídavá výchova náročná na spolupráci rodičů uvádělo 29% pracovníků krizových či intervenčních center. Třetí nejčastěji zmiňovaná nevýhoda (14%) byla nejednotnost výchovy. V 7% případů pak byly uváděny vysoké nároky na komunikaci rodičů, v dalších 7% případů, že je dítě prostředníkem při řešení sporů a zbylých 7% ve střídavé výchově žádné výhody nespatořovalo.

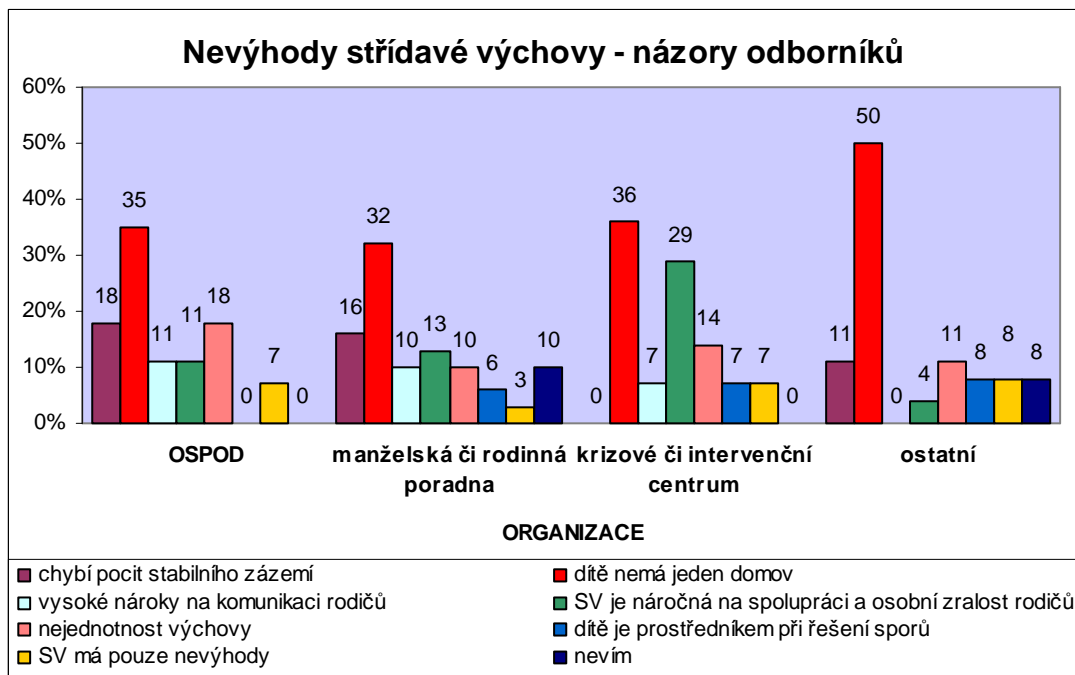
Graf 20: Nevýhody střídavé výchovy podle pracovníků ostatních organizací

Zdroj: vlastní výzkum

50% pracovníků ostatních organizací uvádělo jako nevýhodu střídavé výchovy, že dítě nemá jeden domov. 11% uvedlo chybějící pocit stabilního zázemí a dalších 11% nejednotnost výchovy. 8% vidí jako nevýhodu, že je dítě prostředníkem při řešení sporů, 8% respondentů se domnívalo, že střídavá výchova má pouze nevýhody a dalších 8% nevýhody nevědělo. 4% pracovníků zmínilo jako nevýhodu náročnost střídavé výchovy na spolupráci a osobnostní zralost rodičů.

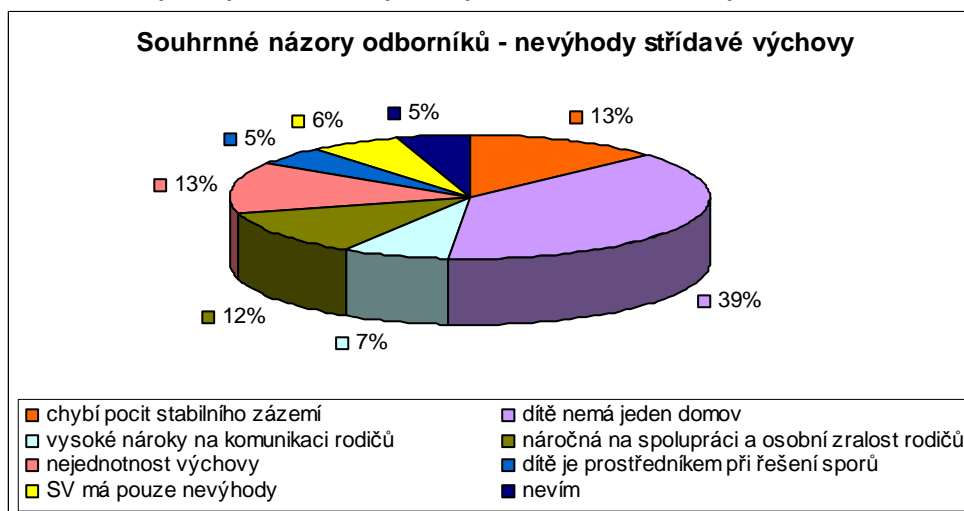
Graf 21: Nevýhody střídavé výchovy – kategorie odborníků

Zdroj: vlastní výzkum

Při porovnání jednotlivých kategorií odborníků, vyplynul podle všech respondentů, jako nejčastější nevýhoda střídavé výchovy názor, že dítě nemá jeden domov. To uvádělo celkem 35% respondentů z OSPOD, 32% respondentů z manželských či rodinných poraden, 36% respondentů krizových či intervenčních center a 50% pracovníků ostatních organizací. Dále byla nejčastěji zmiňována nejednotnost výchovy, chybějící pocit stabilního zázemí a náročnost střídavé výchovy na spolupráci a osobnostní zralost rodičů.

Graf 22: Nevýhody střídavé výchovy – souhrnné názory odborníků

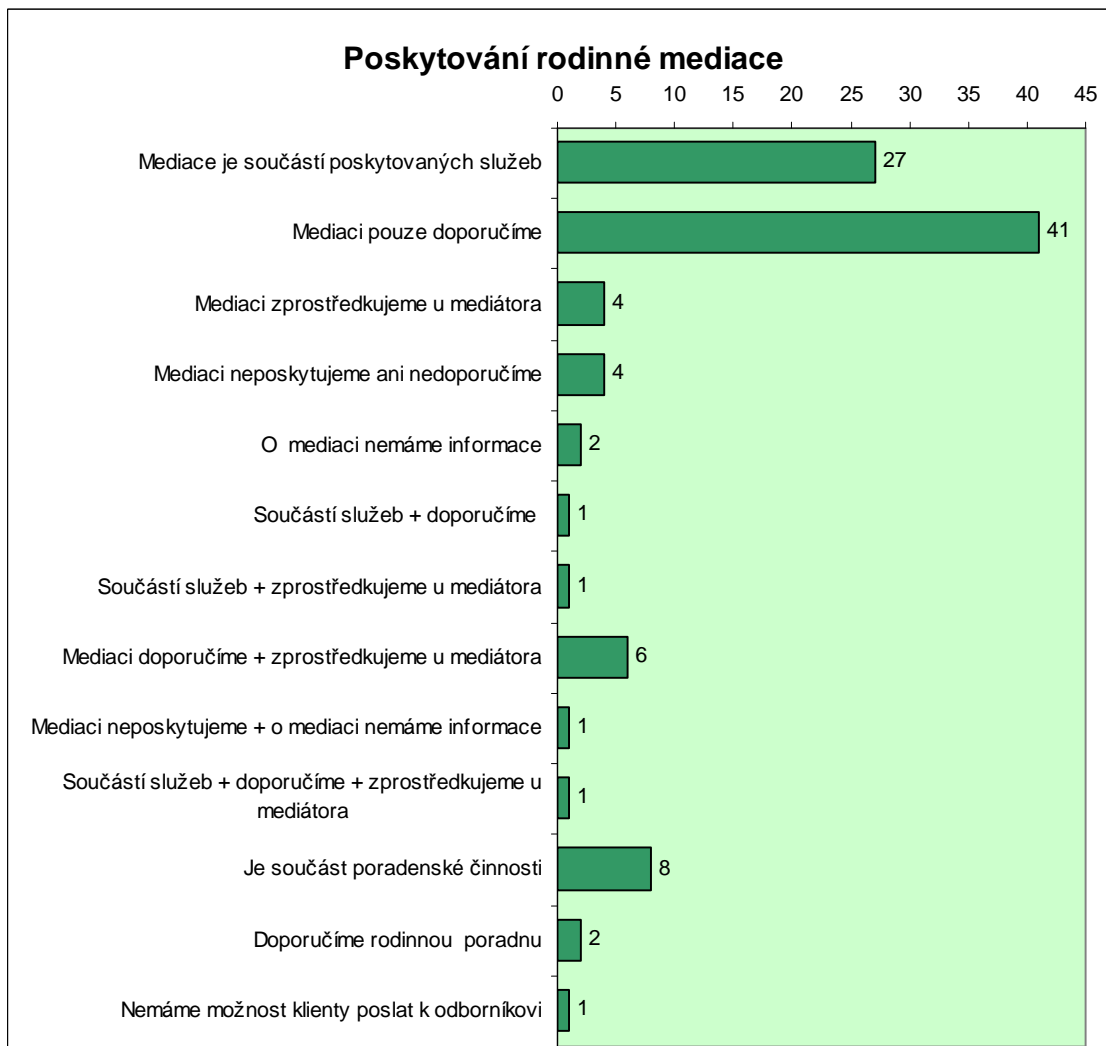

Zdroj: vlastní výzkum

Ze souhrnných odpovědí vyplynul jako největší nevýhoda názor, že dítě nemá jeden domov. Tuto možnost uvádělo celkem 39% všech dotazovaných respondentů. Ve 13% případů byl uváděn chybějící pocit stabilního zázemí a v dalších 13% byla zmiňována nejednotnost výchovy. 12% respondentů pak uvádělo, že je střídavá výchova náročná na spolupráci a osobní zralost rodičů. Dále byly uváděny vysoké nároky na komunikaci rodičů (7%). 6% dotazovaných se domnívalo, že střídavá výchova má pouze nevýhody. Dalších 5% odpovědělo nevím a 5% že je dítě prostředníkem při řešení pokračujících sporů.

Otázka č. 24: **Poskytuje Vaše organizace klientům rodinnou mediaci?**

Graf 23: Formy poskytování rodinné mediace – souhrnné informace

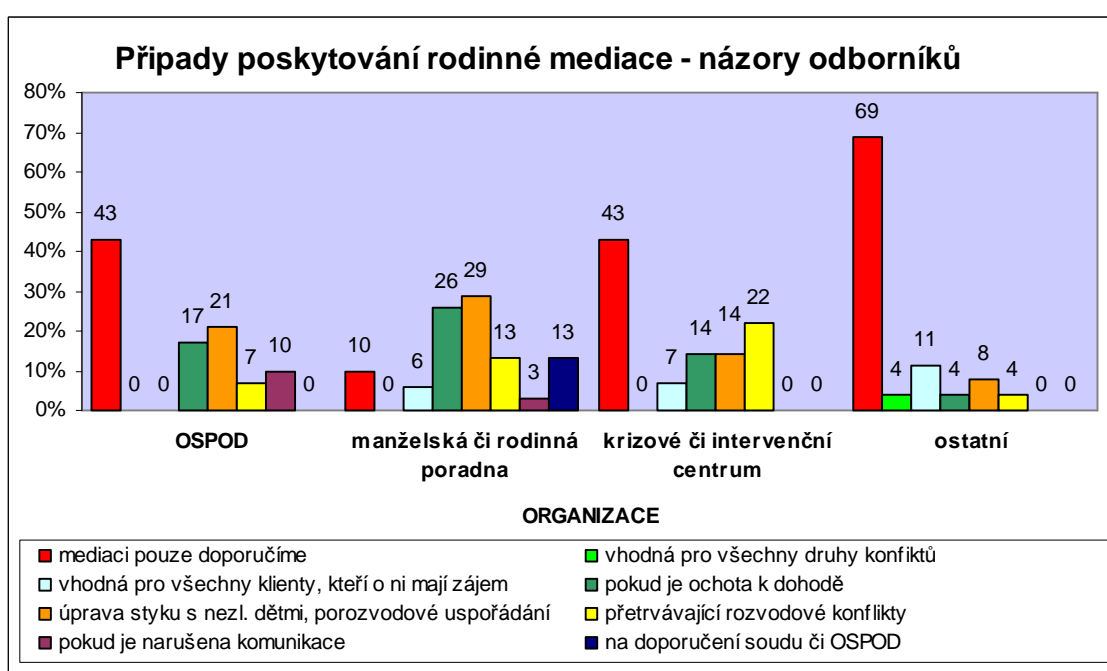
Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky respondenti nejčastěji uváděli odpověď, že mediaci klientům pouze doporučí, to uvedlo 41 respondentů. Dalších 27 dotázaných označilo možnost, že je mediace součástí poskytovaných služeb. 8 odborníků uvedlo, že mediaci poskytují částečně v rámci poradenské činnosti. 6 respondentů označilo možnost, že mediaci doporučí a také jí zprostředkují u mediátora. 4 oslovení respondenti mediaci neposkytují ani nedoporučují a další 4 jí klientům zprostředkují u mediátora. 2 respondenti uvedli,

že o mediaci nemají informace. Klientům doporučují rodinnou poradnu další 2 respondenti. V dalších případech byly uváděny kombinace nabízených možností. Jeden respondent také uvedl, že nemá možnost klienty poslat k odborníkovi.

Otázka č. 25: **Pokud rodinnou mediaci klientům poskytujete nebo zprostředkujete, uveďte v jakých případech:**

Graf 24: Případy poskytování rodinné mediace – kategorie odborníků

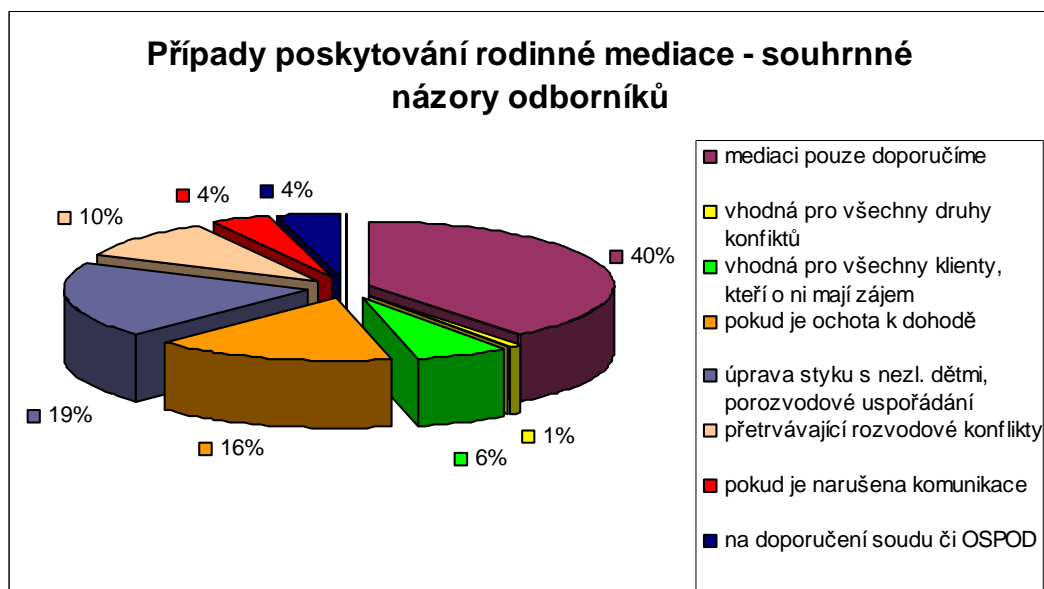

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti nejčastěji uváděli, že mediaci klientům doporučují, tuto odpověď uvedlo 43% respondentů OSPOD, 43% respondentů krizových či intervenčních center a 69% respondentů ostatních organizací. V kategorii manželských či rodinných poraden respondenti mediaci klientům poskytují v případech úpravy styku s nezletilými dětmi a porozvodového uspořádání. Tuto odpověď označilo 29% dotázaných respondentů. Dalších 26% respondentů z této kategorie odborníků mediaci zprostředkují či poskytují pokud je u klientů ochota k dohodě. Odborníci z ostatních kategorií dále uváděli, že mediaci zprostředkovávají v případech porozvodového upořádání a úpravy styku

s nezletilými dětmi, v případech ochoty k dohodě, dále pokud je narušena komunikace a v případech přetrvávajících rozvodových konfliktů.

Graf 25: Případy poskytování rodinné mediace – souhrnné informace

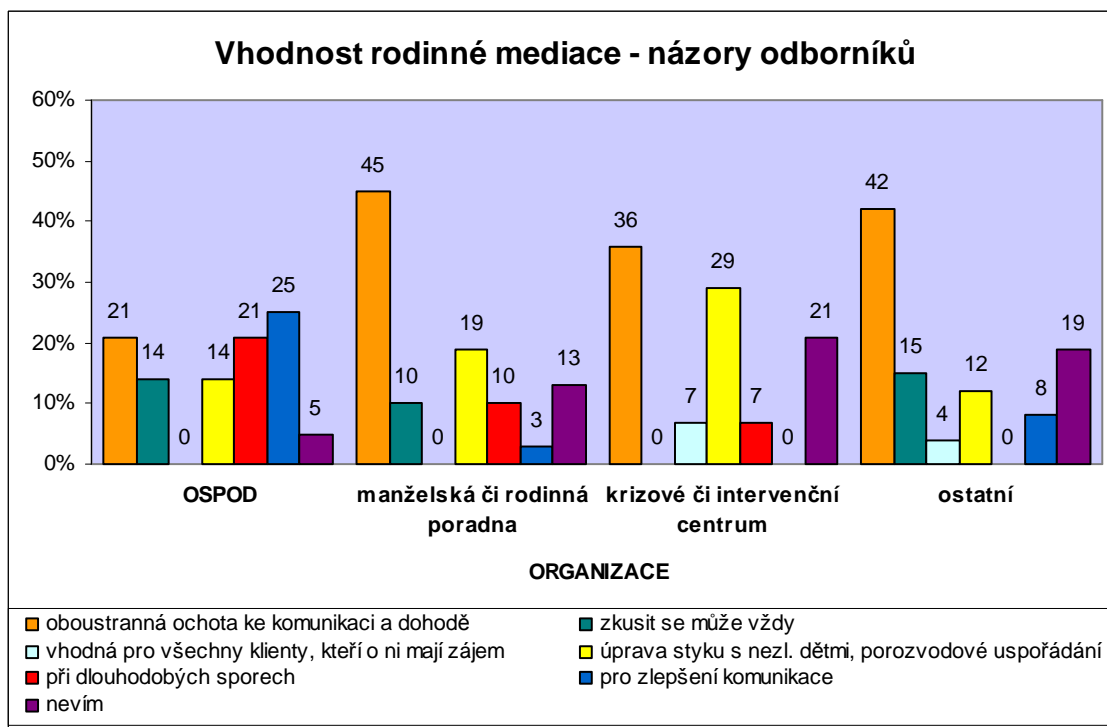

Zdroj: vlastní výzkum

Ze souhrnných informací vyplynulo, že nejčastěji respondenti mediaci klientům pouze doporučují. Tuto odpověď uvádělo 40% všech dotazovaných respondentů. Dalších 19% pak mediaci poskytují či zprostředkují v případech porozvodového upořádání a úpravy styku s nezletilými dětmi. Dále byly uváděny informace, že mediace je poskytována či zprostředkována v případech kdy je ochota k dohodě (16%) a dále v případech přetrvávajících konfliktů (10%). 6% respondentů uvádělo, že mediace je vhodná pro všechny klienty, kteří o ni mají zájem. Ve 4% případů je mediace poskytována pokud je narušena komunikace a ve 4% případů na doporučení soudu či OSPOD. Zbylé 1% respondentů se domnívalo, že je mediace vhodná pro všechny druhy konfliktů.

Otázka č. 26: V jakých případech je podle Vašeho názoru rodinná mediace vhodná?

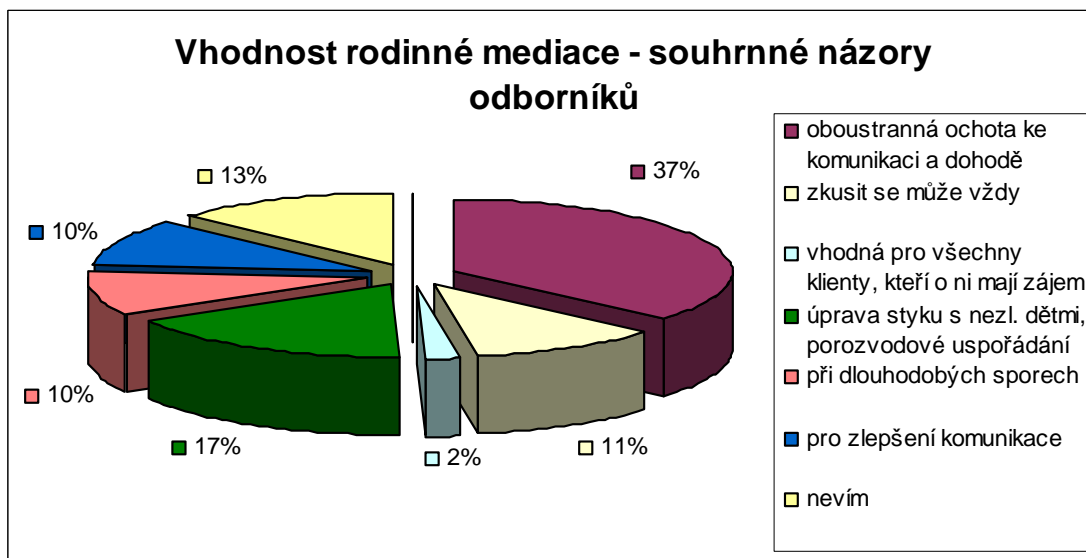
Graf 26: Vhodnost rodinné mediace – kategorie odborníků

Zdroj: vlastní výzkum

Podle respondentů manželských či rodinných poraden (45%), krizových či intervenčních center (36%) a pracovníků ostatních organizací (42%) je rodinná mediace vhodná především při oboustranné ochotě ke komunikaci a dohodě. Odborníci v kategorii OSPOD se v 25% případů domnívali, že mediace je vhodná především pro zlepšení komunikace. Dále v 21% případů při dlouhodobých sporech a v dalších 21% případů při oboustranné ochotě ke komunikaci a dohodě. Mezi odborníky z krizových či intervenčních center také převažovaly odpovědi (29%), že mediace je vhodná při úpravě styku s nezletilými dětmi a porozvodovém uspořádání.

Graf 27: Vhodnost rodinné mediace – souhrnné názory odborníků

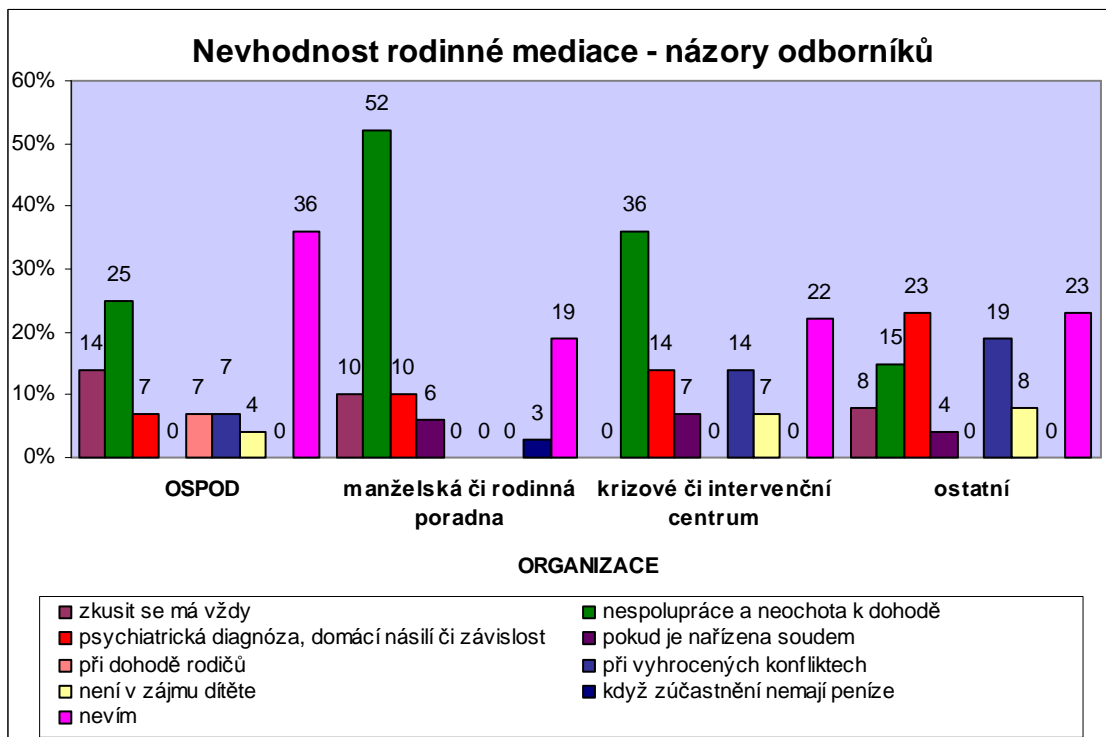

Zdroj: vlastní výzkum

37% všech respondentů se domnívalo, že mediace je vhodná při oboustranné ochotě klientů ke komunikaci a dohodě. Dalších 17% dotazovaných respondentů, považovalo mediaci za vhodný způsob řešení sporů, v případech úpravy styku s nezletilými dětmi a porozvodovém uspořádání. 13% respondentů na tuto otázku neumělo odpovědět. Dalších 11% uvedlo, že mediace se může zkusit vždy. 10% dotazovaných spatřovalo vhodnost mediace v případech, kdy je třeba zlepšit komunikaci a dalších 10% při dlouhodobých sporech. Zbývá 2% respondentů se domnívala, že je mediace vhodná pro všechny klienty, kteří o ni mají zájem.

Otázka č. 27: Kdy podle Vašeho názoru rodinná mediace není vhodná?

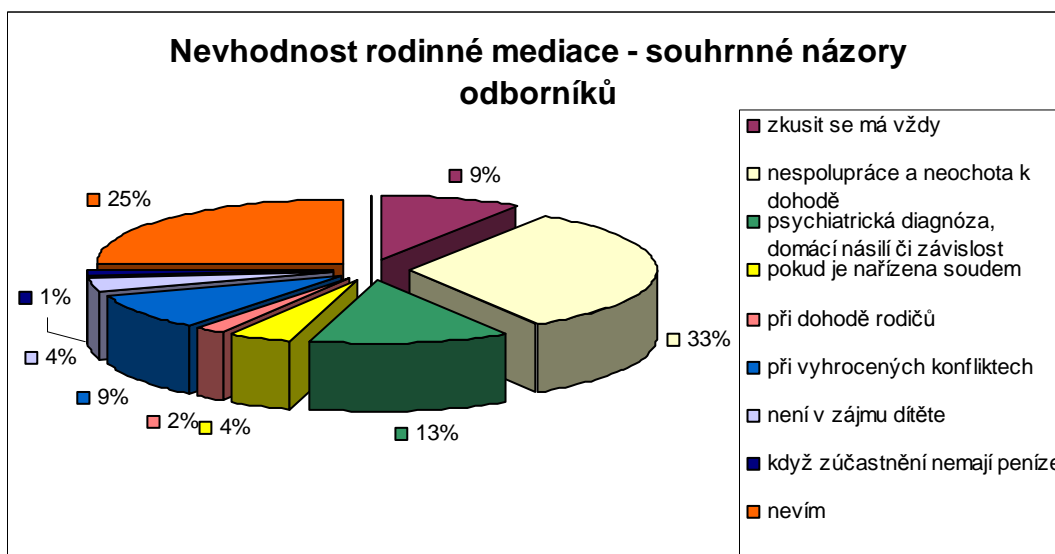
Graf 28: Nevhodnost rodinné mediace – kategorie odborníků

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti z OSPOD (25%), z manželských či rodinných poraden (52%) a z krizových či intervenčních center (36%) se domnívali, že mediace není vhodná, pokud není ochota k dohodě a spolupráci. Další nejčastěji uváděné případy nevhodnosti rodinné mediace byly psychiatrická diagnóza, domácí násilí či závislost, vyhracené spory nebo nařízení mediace soudem. Respondenti z ostatních organizací se domnívali, že rodinná mediace není vhodná především v případech psychiatrické diagnózy, domácího násilí či závislosti (23% odpovědí). Dalších 23% dotázaných respondentů z této kategorie neumělo na tuto otázku odpovědět a uvedli tedy odpověď nevim.

Graf 29: Nevhodnost rodinné mediace – souhrnné názory odborníků

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni respondenti nejčastěji uváděli, že rodinná mediace není vhodná v případech nespolupráce a neochoty k dohodě. To uvádělo 33% dotázaných. 25% respondentů nevědělo případy nevhodnosti rodinné mediace. Dalších 13% respondentů se domnívalo, že mediace není vhodná v případě psychiatrické diagnózy, domácího násilí či závislosti. 9% oslovených respondentů se domnívalo, že by se mediace měla zkusit vždy a 9% jí považovalo za nevhodnou při vyhrocených konfliktech. 4% respondentů jí nepovažovalo za vhodnou pokud jí nařídí soud a další 4% se domnívalo, že není vhodná, pokud není v zájmu dítěte. 2% uvedly nevhodnost v případě, že se rodiče již dohodli a zbylé 1% respondentů považovalo mediaci za nevhodnou, v případě kdy zúčastnění nemají peníze.

5. Diskuse

Práce měla za cíl zmapovat postoje pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a dalších odborníků, k rozvodové situaci rodin s dětmi školního věku.

Dílními cíly práce pak bylo zmapovat názory pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a dalších odborníků na problematiku střídavé výchovy, dále zmapovat zkušenosti odborné veřejnosti s rodinnou mediací a také bylo cílem zjistit, zda oslovení odborníci považují možnosti dalšího vzdělávání za dostatečné a dostupné. K dosažení cílů práce byly stanoveny 4 hypotézy.

Hypotéza 1: Existují rozdíly v postojích pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a pracovníků z ostatních organizací k problematice střídavé výchovy. Platnost této hypotézy v dotazníku ověřovaly otázky č. 15, 16, 20, 21, 22 a 23.

Hypotéza bude potvrzena, pokud existují rozdíly v odpovědích skupin respondentů na nadpoloviční většinu otázek týkajících se střídavé výchovy. Pro testování platnosti hypotézy číslo 1 byl použit Chí-kvadrát test nezávislosti. V odpovědích na 5 otázek ze 6ti, zaměřených na střídavou výchovu, nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v závislosti na zaměstnání respondentů. Platnost hypotézy dokládají kontingenční tabulky 21, 23, 31 a grafy 9, 15, 21 uvedené v kapitole č. 4. Výsledky a kontingenční tabulky 11, 12 a 15 uvedené v kapitole č. 9. Přílohy. Pro Chí-kvadrát test byla stanovena 5%ní hladina významnosti.

U otázky číslo 15 respondenti uváděli míru svého souhlasu s tvrzením, že matky nechtějí, aby bylo dítě po rozvodu svěřeno do střídavé výchovy. 57 respondentů s tímto výrokem spíše nebo určitě souhlasilo, 14 spíše nebo zcela nesouhlasilo a 28 respondentů se přiklonilo k neutrální odpovědi. Ve všech kategoriích odborníků byla nejčastěji označována možnost spíše souhlasím. Tu uvedlo 8 respondentů z krizových

či intervenčních center, 13 respondentů z manželských či rodinných poraden, 14 sociálních pracovníků z OSPOD a 15 dotazovaných z ostatních organizací. Významné rozdíly v odpovědích u této otázky tedy nalezeny nebyly.

Otázka číslo 16 mapovala míru souhlasu s výrokem: otcové mají zájem o to, aby bylo dítě svěřeno do střídavé výchovy. U této otázky byla nejčastěji volena neutrální odpověď ani nesouhlasím ani souhlasím. Tu označilo celkem 45 dotázaných respondentů. V jednotlivých kategoriích ji pak uvedli pracovníci krizových či intervenčních center v 6 případech, pracovníci manželských či rodinných poraden v 17 případech a pracovníci ostatních organizací ve 12 případech. Pouze respondenti z OSPOD uváděli častěji možnost spíše nesouhlasím, tu v dotazníku označilo 11 respondentů. Ani u této otázky, ale nebyly v odpovědích jednotlivých kategorií odborníků zjištěny statisticky významné rozdíly.

U další otázky č. 20, související s touto hypotézou, byla zjišťována zkušenost odborné veřejnosti se střídavou výchovou. Celkem 92 respondentů uvedlo, že se během své praxe se svěřením dítěte do střídavé výchovy setkalo. Pouze 7 respondentů uvedlo zápornou odpověď. Zkušenost se střídavou výchovou mělo 29 respondentů z manželských či rodinných poraden, 27 pracovníků OSPOD, 22 respondentů z ostatních organizací a 14 respondentů z krizových či intervenčních center.

Odpovědi na otázku č. 21 se nejvíce rozcházely. Tato otázka se dotazovala na vhodnost střídavé výchovy. 35% všech dotázaných respondentů se domnívalo, že je střídavá výchova vhodným či spíše vhodným uspořádáním péče o děti po rozvodu. Což dokládá také řada studií, podle kterých jsou děti a adolescenti ve střídavé výchově rodičů ve svém porozvodovém uspořádání spokojenější a pocít ztráty v důsledku rozvodu rodičů u nich není tak intenzivní (5).

Druhou nejčastěji uváděnou odpovědí bylo, že velice záleží na individuální situaci a vhodných podmínkách. Což uvádělo 31% všech dotázaných. To ve svém článku uvádí také psychologka Špaňhelová, která se domnívá, že je střídavá výchova pro dítě přínosem a to za předpokladu, že jsou respektována především přání dítěte. Za velmi důležitou také považuje možnost komunikovat o všem, co dítě prožívá spolu s otcem i spolu s matkou (54).

Při porovnání jednotlivých kategorií odborníků se jejich názory výrazně lišily. Sociální pracovníci OSPOD uváděli častěji odpověď, že střídavá výchova je nevhodná či spíše nevhodná. To uvádělo 29% dotazovaných. 28% respondentů OSPOD pak vyslovilo souhlas s vhodností střídavé výchovy. Naopak pracovníci manželských či rodinných poraden byli spíše pro vhodnost střídavé výchovy. Odpověď ano nebo spíše ano jich označilo celkem 39%. Odpověď ne či spíše ne pak uvádělo 20% respondentů.

Oslovení respondenti z krizových či intervenčních center byli také spíše pro vhodnost střídavé výchovy. S tímto názorem se ztotožňovalo 58% respondentů, dalších 26% pak uvádělo záporné odpovědi. Naopak pracovníci ostatních organizací byli proti střídavé výchově, 42% z nich ji považovalo za nevhodné či spíše nevhodné uspořádání péče o děti po rozvodu. Souhlas s vhodností střídavé výchovy pak uvádělo 27% dotazovaných respondentů.

Následující otázka č. 22 se oslovených odborníků dotazovala na výhody střídavé výchovy. Názory jednotlivých kategorií odborníků se zde příliš nelišily. Nejčastěji byly u této otázky zmiňovány dva názory. Jako největší výhoda se respondentům jevila možnost stálého kontaktu s oběma rodiči, tu uvádělo 44% dotázaných. Druhou nejčastěji uváděnou výhodou byl fakt, že se na výchově dítěte mohou nadále podílet oba rodiče, to uvedlo 33% všech respondentů.

Dále byl uváděn názor, že výhodou je také zachování obou rodičovských vzorů. S tímto názorem se ztotožnilo 10% respondentů. Někteří oslovení odborníci žádné výhody ve střídavé výchově nespatořovali, tuto odpověď uvedly 4% respondentů OSPOD a 12% respondentů z ostatních organizací. Další 4% respondentů z ostatních organizací uvedla, že střídavou výchovu neuznávají. A celkem 8% všech dotázaných si žádnou výhodou střídavé výchovy nevybavilo a uvedli tedy odpověď nevím.

Poslední otázka vztahující se k první hypotéze, otázka č. 23, mapovala naopak nevýhody střídavé výchovy. Ani zde se názory odborné veřejnosti příliš nelišily. Ze souhrnných odpovědí vyplynul jako největší nevýhoda názor, že dítě nemá jeden domov. Tuto odpověď uvedlo celkem 39% všech dotázaných. Tento názor ve své knize uvádí také Černá, která poukazuje na to, že děti potřebují stálé prostředí. Pravidelná

změna je podle ní pro děti velmi stresující, nedává jim jistotu kam patří a znemožňuje jim navázat bezpečný vztah alespoň k jednomu rodiči (11).

Další nevýhody spatřovali oslovení odborníci v chybějícím pocitu stabilního zázemí a v nejednotné výchově, obě tyto odpovědi uvádělo 13% všech respondentů. Také Matějček se domnívá, že časté střídání životního prostředí je pro dítě a pro vzájemné vztahy s rodiči zvláště nevýhodné. Při svěřeni dítěte do péče by tak dával přednost takovému řešení, kdy je dítě převážně v péči jednoho z rodičů, ale ten druhý má dítě u sebe vždy určitou delší dobu v celku (29).

Dalších 12% všech respondentů pak uvádělo, že je střídavá výchova náročná na spolupráci a osobní zralost rodičů. Dále byly v 7% odpovědí zmiňovány vysoké nároky na komunikaci rodičů. To uvádí také Hrušáková, pro kterou jsou předpokladem fungující střídavé výchovy především osobnostní rysy účastníků. U rodičů je podle ní také nezbytná normální, ne tedy disharmonická struktura osobnosti a nenarušená schopnost spolupráce a komunikace s druhým rodičem (22).

Dva respondenti z řad odborníků OSPOD a jeden pracovník manželské či rodinné poradny dokonce uváděli názor, že by se při střídavé výchově místo dítěte měli stěhovat spíše rodiče. Tento způsob je zatím praktikován spíše v zemích, kde má střídavá výchova delší tradici. Dítě se tak nestěhuje nikam, ale naopak jeden měsíc s ním bydlí maminka a druhý měsíc tatínek. V našich podmínkách toto uspořádání zatím příliš nefunguje (22).

Hypotéza č. 1 tedy nebyla potvrzena. Určité rozdíly v postojích pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a pracovníků z ostatních organizací sice existují, ale významné byly pouze u otázky číslo 21.

Hypotéza 2: Nadpoloviční většina odborníků, zabývajících se rozvodovou problematikou, by uvítala další vzdělávání v oblasti sociálně-právní problematiky. Na tuto hypotézu byla v dotazníku zaměřena především otázka č. 7. Informace o možnostech, důležitosti a dostupnosti dalšího vzdělávání dále mapovaly otázky č. 6, 8 a 9.

Na otázku číslo 7 odpovědělo celkem 72 respondentů, že možnosti dalšího vzdělávání považují za dostatečné. Naopak další možnosti vzdělávání by uvítalo 22 respondentů. Na otázku číslo 6, uvedlo 98 respondentů, že jim jsou v rámci profese nabízeny dostatečné možnosti dalšího vzdělávání. Pouze jeden respondent se k tomuto názoru nepřiklonil. Další otázka, číslo 8, mapovala důležitost dalšího vzdělávání. Také na tuto otázku většina dotázaných uváděla kladnou odpověď. Celkem 96 respondentů tedy považovalo další vzdělávání za důležité, jeden odborník se přiklonil k odpovědi ne a dva označili odpověď nevím.

Zajímavé informace přinesly také odpovědi na otázku číslo 9, která byla zaměřena na dostupnost dalšího vzdělávání. Většina respondentů se domnívala, že jim další vzdělávání dostupné je, tuto odpověď značilo 51 odborníků. Další 4 se domnívali, že sice dostupné je, ale uvedli také finanční náročnost. 29 respondentů, kteří označili odpověď, že jim možnosti dalšího vzdělávání dostupné nejsou, k důvodům nejčastěji řadili: nedostatek finančních prostředků, časovou náročnost, ale také uváděli odpověď, že vzdělávání zaměstnavatel nepodporuje. Zbýlých 15 respondentů uvádělo jinou možnost odpovědi. I zde byly nejčastěji uváděny důvody jako finanční a časová náročnost (viz. graf 4 v kapitole č. 4. výsledky).

Hypotéza č. 2 tedy také nebyla potvrzena. Většina odborníků se domnívala, že možnosti rozšiřujícího vzdělávání jsou pro ně dostačující.

Hypotéza 3: Nadpoloviční většina odborné veřejnosti považuje rozvodovou mediaci za vhodný způsob řešení rodinných sporů. Platnost této hypotézy v dotazníku ověřovala otázka č. 17. K rodinné mediaci se dále vztahovaly otázky č. 24, 25, 26 a 27.

S tvrzením, že rozvodová mediace je vhodný způsob řešení rodinných sporů, souhlasilo či spíše souhlasilo celkem 85 dotazovaných respondentů, dalších 10 jich uvedlo neutrální odpověď a 4 respondenti s tímto výrokem spíše či zcela nesouhlasili. Nesouhlas s tímto tvrzením vyslovil 1 respondent z manželské či rodinné poradny, 1 sociální pracovník OSPOD a 2 pracovníci ostatních organizací.

Otázka číslo 24 byla zaměřena na formy poskytování rodinné mediace v jednotlivých organizacích. Nejčastěji byl uváděn názor, že je mediace klientům pouze doporučena, to zmínilo 41 respondentů. Dalších 27 dotázaných označilo možnost, že je mediace součástí poskytovaných služeb. Dále byly uváděny možnosti, že je mediace doporučována či zprostředkována u mediátora, to uvedlo 6 respondentů. 4 oslovení respondenti mediaci neposkytují ani nedoporučují, další 4 jí klientům pouze zprostředkují u mediátora. 2 respondenti uvedli, že o mediaci nemají informace. Klientům doporučují rodinnou poradnu další 2 respondenti. A dalších případech byly uváděny kombinace nabízených možností (viz. graf 23 v kapitole č. 4. výsledky). Jeden respondent také uvedl, že nemá možnost klienty poslat k odborníkovi.

8 odborníků pak uvedlo, že mediaci poskytují částečně v rámci poradenské činnosti. S tím ovšem nesouhlasí Holá, která uvádí, že v důsledku zvětšujícího se počtu manželství končících rozvodem se sice zavádí různé nové prostředky k řešení konfliktů kooperativnějším způsobem. Ne všechny z nich lze ale specificky označit jako rodinnou mediaci, i když jejich cíle a záměry mohou být dosti podobné, mediací je ovšem nazvat nelze (21).

Otázka číslo 25 mapovala příklady, ve kterých je rodinná mediace klientům poskytována či zprostředkována. 40% všech respondentů opět uvádělo, že mediaci klientům pouze doporučují, ale neuvedli v jakých případech. Konkrétně tedy respondenti uváděli, že mediaci poskytují či zprostředkují: v případech porozvodového uspořádání a úpravy styku s nezletilými dětmi (19% případů), v případě ochoty k dohodě (16% případů), v případech přetrvávajících konfliktů (10%) a dále v případě narušené komunikace (4%).

Někteří z respondentů také uváděli, že mediace je vhodná pro všechny druhy konfliktů (1% dotázaných) a nebo pro všechny klienty, kteří o ni mají zájem, k tomuto názoru se přiklonilo 6% dotázaných. Zbývá 4% respondentů uvedla, že mediaci poskytují na doporučení soudu či OSPOD.

U otázky číslo 26 se 37% všech respondentů domnívalo, že je mediace vhodná při oboustranné ochotě klientů ke komunikaci a dohodě. Dále byla vhodnost spatřována v případech úpravy styku s nezletilými dětmi a porozvodovém uspořádání (17%), při

dlouhodobých sporech (10%) nebo v případech, kde je třeba zlepšit komunikaci (10%). 13% respondentů na tuto otázku neumělo odpovědět, dalších 11% uvedlo, že se mediace může zkusit vždy a zbylá 2% respondentů se domnívala, že je mediace vhodná pro všechny klienty, kteří o ni mají zájem.

Poslední otázka vztahující se k této hypotéze byla otázka číslo 27. Odpovědi na tuto otázku ukázaly, že 33% dotázaných spatřovalo nevhodnost mediace v případech, kdy spolu strany nespolupracují a nejsou ochotny k dohodě. Za nevhodnou považovali respondenti mediaci dále v případech psychiatrické diagnózy, domácího násilí či závislosti (13%), při vyhrocených konfliktech (9%), pokud není v zájmu dítěte (4%), nařídil ji soud (4%) nebo se rodiče již dohodli (2%). 9% dotázaných odborníků se dokonce domnívalo, že by se mediace měla zkusit vždy. 3 respondenti považovali mediaci za nevhodnou, v situaci kdy zúčastnění nemají peníze a 25% respondentů případy nevhodnosti rodinné mediace nevědělo.

Obdobné případy nevhodnosti rodinné mediace uvádí také Holá, podle které by mediace neměla být aplikována na řešení dlouhodobých vztahových krizí, dále není doporučována v situacích, kdy násilné jednání trvalo delší dobu a jedna strana má před druhou silné obavy. Vyloučeny z mediace by podle ní také měly být případy spojené se závislostí na alkoholu či drogách (21).

Tato hypotéza tedy byla potvrzena. Téměř 86% všech dotázaných respondentů považovalo rozvodovou mediaci za vhodný způsob řešení rodinných sporů.

Hypotéza 4: Nadpoloviční většina odborné veřejnosti se domnívá, že neúplné rodiny jsou schopny zabezpečit zdárný vývoj dítěte. Tuto otázku měly v dotazníku vyvrátit či potvrdit otázky č. 11 a 13.

Otázka číslo 11 mapovala souhlas s tvrzením, že neúplná (rozvedená) rodina je i nadále schopna plně zabezpečit potřeby pro zdárný vývoj dítěte. 67 respondentů s tímto výrokem souhlasilo či spíše souhlasilo, 21 respondentů uvádělo neutrální odpověď ani ano ani ne a 11 respondentů s tímto spíše nesouhlasilo.

U otázky číslo 13 vyslovalo souhlas či spíše souhlas s tvrzením, že po rozvodu může nadále dítě vychovávat jeden z rodičů aniž by tím trpěl zdravý vývoj dítěte, celkem 54 dotázaných odborníků. Spíše či rozhodně nesouhlasilo 19 respondentů a 26 se jich přiklonilo k neutrální odpovědi. Také Colorosová uvádí, že rodina s jedním rodičem je životaschopná struktura, kde z dětí mohou vyrůst zodpovědní, samostatní a soucitní lidé **(10)**.

Z toho vyplývá, že i tato hypotéza byla potvrzena. U obou otázek se nadpoloviční většina odborné veřejnosti domnívala, že neúplná rodina bude schopna zabezpečit zdárný vývoj dítěte.

6. Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat postoje odborné veřejnosti k rozvodové situaci rodin s dětmi. Teoretická část práce byla zaměřena na rodinu, její význam pro zdravý vývoj dítěte, její historii a předpokládanou budoucnost. Dále jsem se zabývala rozvodem a s ním související sociálně-právní problematikou. Následující kapitoly byly zaměřeny na odborná pracoviště zajišťující sociální práci s rodinou a rodinnou mediaci. V poslední kapitole jsem se pak zabývala současnou legislativou související s rozvodovou problematikou.

Dílními cíly diplomové práce bylo zmapovat postoje pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a dalších odborníků, k problematice střídavé výchovy, rodinné mediaci a možnosti odborného vzdělávání. Názory byly zjišťovány pomocí dotazníkového šetření, které probíhalo během měsíců ledna, února a března. Dotazníky byly určeny odborné veřejnosti. Konkrétně šlo o zaměstnance organizací, kteří se při výkonu své činnosti mohou setkat s rozvedenými či rozvádějícími se rodiči a jejich dětmi. Oslovení odborníci se do výzkumu zapojili na základně dobrovolnosti.

Nejdříve byly osloveni odborníci z Jihočeského a Libereckého kraje. Dále byli osloveni odborníci sdružující se v Asociaci mediátorů České republiky, Asociaci občanských poraden a Asociaci manželských a rodinných poradců ČR. Oslovena byla také Intervenční centra, různá Dětská krizová centra, Diagnostické ústavy, další sociálně právní poradny či střediska pomoci dětem a rodinám.

První stanovená hypotéza, zda existují v problematice střídavé výchovy rozdíly v odpovědích skupin respondentů nebyla potvrzena. Určité rozdíly v postojích pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí, manželských či rodinných poraden, krizových či intervenčních center a pracovníků z ostatních organizací sice existují, ale statisticky významné byly pouze u otázky číslo 21.

Druhá hypotéza také nebyla potvrzena. Nadpoloviční většina odborné veřejnosti, zabývající se rozvodovou problematikou, se domnívala, že možnosti dalšího vzdělávání jsou pro ně dostačující. Třetí hypotéza naopak potvrzena byla. Více než 50% dotázaných respondentů považovalo rozvodovou mediaci za vhodný způsob řešení

rodinných sporů. Také čtvrtá hypotéza byla potvrzena. Nadpoloviční většina odborné veřejnosti se domnívala, že neúplné (rozvedené) rodiny jsou schopny zabezpečit zdárný vývoj dítěte.

Cíl práce byl splněn. Názory odborné veřejnosti se shodovaly v tom, že každou rozvodovou situaci je třeba vždy posuzovat s individuálním přístupem. Z výzkumu mimo jiné vyplynulo, že odborníci považují rozvodovou mediaci za vhodný způsob řešení rodinných sporů a také já se domnívám, že by měla být tato služba více využívána. Vzhledem k neexistenci zákona o mediaci v netrestních věcech však nelze rozhádané páry k tomuto mimosoudnímu ukončení konfliktů nutit.

Podle mého názoru nejsou možnosti využití střídavé výchovy stále dostatečné. I přes rostoucí zájem otců o děti, soudy stále svěřují dítě ve většině případů matkám. Každý případ by měl být posuzován individuálně, měly by být ale také zohledněny možnosti rodičů ke svěření dítěte do střídavé výchovy. Mezi rodiči by však neměla panovat napjatá atmosféra a dítě by nemělo být prostředníkem k vyřešení jejich sporů. Za velice důležitou považuji také schopnost vzájemné komunikace. Rodiče by měli být schopni komunikovat především o věcech, týkajících se dítěte a měli by stanovit stejná pravidla při jeho výchově.

7. Seznam použité literatury

1. ANTIER, Edwige. *Dítě toho druhého: umění žít s dítětem nového partnera*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 144 s. ISBN 80-7178-946-1
2. ASOCIACE MEDIÁTORŮ ČESKÉ REPUBLIKY. *O mediaci*. [online]. [cit. 2010-3-1]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz/mediace/o-mediaci.php#top>
3. ASOCIACE MEDIÁTORŮ ČESKÉ REPUBLIKY. *Výhody mediace a typy sporů*. [online]. [cit. 2010-3-1]. Dostupné z: <http://www.amcr.cz/mediace/vyhody-mediace-typy-sporu.php>
4. BAKALÁŘ, Eduard a kolektiv autorů. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 124 s. ISBN 80-246-1089-2
5. BAKALÁŘ, Eduard – NOVÁK, Daniel – ŽÁČKOVÁ, Dana a kol. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem: tři studie problému*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. 39 s. ISBN 978-80-7387-119-2.
6. BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. 216 s. ISBN 80-7021-605-0.
7. BARTOŠOVÁ, Michaela. Životní dráhy prvorodiček po třicítce: proč mít dítě později? *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Praha: 2007, roč. 8, č. 2, s. 75-81. ISSN 1213-0028.
8. BECHYŇOVÁ, Věra – KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.

9. BIMKOVÁ, Zdenka – KAJUK, Miloš. Střídává výchova ano, nebo raději ne? *Psychologie dnes*. Praha: 2008, roč. 14, č. 3 s. 36-37. ISSN 1212-9607
10. COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a trauma adopce*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2008. 240 s. ISBN 978-80-249-1027-7.
11. ČERNÁ, Marie. *Rozvod, otcové a děti*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 114 s. ISBN 80-86432-11-4
12. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2010. *Rekordně málo sňatků, pohyb obyvatelstva – rok 2009*. Aktualizováno dne: 15.3. 2010 [online]. [cit. 2010-3-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031510.doc>
13. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2010. *Rozvodovost*. Aktualizováno dne: 15.1. 2010 [online]. [cit. 2010-2-25]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
14. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2010. *Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2008*. Aktualizováno dne: 17.6. 2009 [online]. [cit. 2010-2-25]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uhrnna rozvodovost v letech 1950 2008](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uhrnna_rozvodovost_v letech_1950_2008)
15. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
16. DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ Jana – MAŠEK, Daniel – KRÁLOVÁ, Martina a kol. *Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vyd. Praha: Linde, 2002. 104 s. ISBN 80-86131-34-4.

17. ELLIOTT, Julian, PLACE, Maurice. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 208 s. ISBN 80-247-0182-0
18. GARDNER, Richard A. *Syndrom zavrženého rodiče*. 1. vyd. Praha: MPSV, 1996. 102 s. ISBN 80-85529-22-X.
19. GELDARD, Kathryn – GELDARD, David. *Counselling children: a practical introduction*. 3. vyd. London: Sage Publications, 2007. 328 s. ISBN 9781412948340.
20. GILÍK, Richard. *Rozvody – mýty a fakta*. [online]. [cit. 2010-2-28]. Dostupné z: <http://www.vitalia.cz/clanky/rozvody-myty-a-fakta/>
21. HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2003. 192 s. ISBN 80-247-0467-6.
22. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2001. 73 s. ISBN 80-7226-477-X.
23. CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 108 s. ISBN 80-247-0217-7.
24. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
25. KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská terapie*. 4. vyd. Praha: Portál, 2006. 255 s. ISBN 80-7367-048-8
26. LANGMEIER, Josef – BALCAR, Karel – ŠPITZ, Jan. *Dětská psychoterapie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 432 s. ISBN 80-7178-381-1.

27. LEON, Kim. *Helping children understand divorce*. [online]. [cit. 2010-2-28].
Dostupné z: <http://extension.missouri.edu/xplor/hesguide/humanrel/gh6600.htm>
28. MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd.
Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 223 s. ISBN 80-04-25236-2.
29. MATĚJČEK, Zdeněk. *Škola rodičů*. 1. vyd. Praha: Maxdorf, 2000. 285 s. ISBN
80-85912-29-5
30. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha:
Portál, 2008. 384 s. ISBN 978-80-7367-502-8.
31. MATOUŠEK, Oldřich – KOLÁČKOVÁ, Jana – KODYMOVÁ, Pavla (eds.).
Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. 1. vyd.
Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80 – 7367 – 002 – X.
32. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Slon
2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
33. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní koncepce rodinné
politiky*. [online]. [cit. 2009-12-27]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf
34. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Porozvodové konflikty*.
[online]. [cit. 2009-12-14]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7288/Porozvodove_konflikty.pdf
35. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Zpráva o rodině 2004*.
Aktualizováno dne: 29.4.2005 [online]. [cit. 2007-11-17]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

36. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Návrh zákona o mediaci v netrestních věcech a o změně některých zákonů*. [online]. [cit. 2010-3-10]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=4978&o=23&j=33&d=281981>
37. MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 268 s. ISBN80-86429-25-3
38. NOVÁK, Tomáš – PRŮCHOVÁ, Bohumila. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 144 s. ISBN 978-80-247-1449-3.
39. PATERA, Luboš – VODIČKA, Jiří. *Podklady ke zpracování Zprávy o stavu lidských práv v ČR za rok 2007*. [online]. [cit. 2010-2-28]. Dostupné z: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=312>
40. PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. 296 s. ISBN 80-7239-039-2
41. PROTIVANSKÁ, Lucie. *Aby rozvod vaše děti nebolel*. [online]. [cit. 2010-2-28]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/aby-rozvod-vase-deti-nebolel-d19-/ona_vztahy.asp?c=A070205_123416_ona_vztahy_bih
42. PRŮCHOVÁ, Bohumila. *Slušný rozvod: když už rozvod, tak rychle, levně a s co nejmenším stresem*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002. 114 s. ISBN 80-86517-25-X
43. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

44. ŘÍČAN, Pavel – KREJČÍŘOVÁ, Dana a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. 604 s. ISBN 80-247-1049-8.
45. SAKAŘ, Petr. Táta s mámou v ringu. *Psychologie dnes*. Praha: 2008, roč. 14, č. 2, s. 22-25. ISSN 1212-9607
46. SATIR, Virginia. *Conjoint family therapy*. 1. vyd. London: Souvenir Press Ltd, 1991. 208 s. ISBN 9780285648715
47. SATIR, Virginia. *Kniha o rodině*. 1. vyd. Praha: Institut Virginie Satirové, 1994. 350 s. ISBN 80-901325-0-2
48. SAUZEDE, Jean-Paul – SAUZEDE-LAGARDE, Anne. *Spokojené soužití v nové rodině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 160 s. ISBN 978-80-7367-295-9
49. SIMON, Robert. *Collaborative divorce – Collaborative divorce and the child specialist*. [online]. [cit. 2010-2-28]. Dostupné z: <http://fatherhood.about.com/cs/divorceddads/a/divorcekids.htm>
50. SMITH, Heather. *Children, feelings and divorce*. 1. vyd. London: Free Association Books, 1999. 200 s. ISBN 9781853434341.
51. SPOLEČNOST PRO ŘEŠENÍ SPORŮ MEDIACÍ. *Rodinná mediace*. [online]. [cit. 2010-3-1]. Dostupné z: <http://www.resenisporu.cz/mediace/rodina.htm>
52. ŠIMKOVÁ, Lenka. *Rozvádíme se aneb k čemu je dobré rozvodové poradenství?* [online]. [cit. 2010-2-25]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek6666.htm>

53. ŠMOLKA, Petr – MACH, Jan. *Manželská a rodinná trápení: z pohledu právníka a psychologa*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 192 s. ISBN 978-80-7367-448-9.
54. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa*. [online]. [cit. 2009-2-17]. Dostupné z: <http://www.azrodina.cz/1699-stridava-pece-o-deti-po-rozvoduocima-psychologa>
55. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
56. VARGOVÁ, Branislava. *Násilí a syndrom zavrženého rodiče*. *Psychologie dnes*. Praha: 2006, roč. 12, č. 2, s. 37-39. ISSN 1212-9607
57. VESELÁ SAMKOVÁ, Klára. *Trendy rozhodování soudů ve věcech svěřené děti do péče jednoho z rodičů*. [online]. [cit. 2010-2-28]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/trendy-rozhodovani-soudu-ve-vecich-svereni-deti-do-pece-jednoho-z-rodicu-subjektivni-zamysleni-24685.html>
58. VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 544 s. ISBN 978-80-7367-342-0
59. WALLEROVÁ, Radka. *Rozvody jsou stále drsnější, páry se hádají až o desetitisíce*. [online]. [cit. 2010-3-2]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?c=A091011_205445_domaci_abr
60. WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 1995. 264 s. ISBN 80-855229-16-5.

61. WARSHAK, Richard Ades. *Rozvodové jedy*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 389 s. ISBN 80-7254-439-X.
62. Zákon č. 54/2001 Sb., Evropská úmluva o výkonu práv dítěte
63. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
64. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
65. Zákon č. 257/2000 Sb., O probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
66. Zákon č. 94/1963 Sb., O rodině, ve znění pozdějších předpisů
67. Zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
68. Zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
69. Zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád, ve znění pozdějších předpisů
70. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník
71. Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte
72. ZELENÁ, Martina – KLÉGROVÁ, Alžběta. *Podpora rodiny*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 32 s. ISBN 80-86991-67-9

8. Klíčová slova

Rodina

Rozvod

Střídavá výchova

Rodinná mediace

Sociální práce s rodinou

9. Přílohy

Seznam příloh

Příloha číslo 1	Dotazník
Příloha číslo 2	Graf úhrnné rozvodovosti a průměrné délky trvání manželství při rozvodu
Příloha číslo 3	Tabulka - Počet dětí svěřených do výchovy rodičům
Příloha číslo 4	Graf úhrnné rozvodovosti v letech 1950-2008
Příloha číslo 5	Tabulka - Mediace versus soudní pře
Příloha číslo 6	Tabulky – kvantitativní výzkum

Příloha číslo 1

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Radka Mikulová a studuji obor Rehabilitační-psychosociální péče o děti, dospělé a seniory na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích. V současné době píš diplomovou práci na téma: Rozvodové situace rodin s dětmi školního věku, z pohledu odborníků, zabývajících se rozvodovou problematikou. Chtěla bych Vás požádat o pomoc při realizaci mého výzkumu vyplněním tohoto dotazníku. Dotazník je anonymní a poskytnuté informace poslouží pouze pro účely této práce. **Z nabízených možností označte prosím pouze jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak. U otázek, u kterých možnosti uvedeny nejsou, vypište, prosím, vlastními slovy.**

Děkuji za spolupráci.

1. Pohlaví a) Žena
 b) Muž

2. Věk

3. Jaká je Vaše profese? (je možné vybrat více možností)

a) psycholog

b) psychoterapeut

c) sociální pracovník

d) pediatr

e) psychiatr

f) právník

g) jiná:

4. Pracujete v: (je možné vybrat více možností)

a) krizovém centru

b) manželské či rodinné poradně

c) oddělení sociálně právní ochrany dětí

d) jinde:

5. Jaká je délka Vaší praxe?

6. Jsou Vám nabízeny (v rámci Vaší profese) možnosti dalšího vzdělávání?

a) ano

b) ne

c) nevím

7. Pokud ano, domníváte se, že jsou dostatečné?

- a) ano, možnosti jsou dostačující
- b) ne, uvítal/a bych další možnosti
- c) jiné:

8. Považujete možnosti dalšího vzdělávání za důležité?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. Jsou pro Vás možnosti dalšího vzdělávání dostupné? (např. finančně dosažitelné, zaměstnavatel je nepodporuje apod.)

- a) ano jsou
- b) ne, nejsou - proč:
- c) jiná možnost:

Označte míru svého souhlasu s následujícími tvrzeními na škále uvedené pod každým výrokem:

10. Společné soužití v úplné rodině s trvalými hlubokými rozpory je pro dítě lepší než rozvod rodičů.

- a) určitě souhlasím
- b) spíše souhlasím
- c) ani nesouhlasím ani souhlasím
- d) spíše nesouhlasím
- e) zcela nesouhlasím

11. Neúplná (rozvedená) rodina je i nadále schopna plně zabezpečit potřeby pro zdárný vývoj dítěte.

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) ani ano ani ned)
- d) spíše ne
- e) rozhodně ne

12. Pokud jsou v rodině děti, měli by rodiče zůstat pohromadě, i když jsou mezi nimi velké spory.

- a) určitě souhlasím
- b) spíše souhlasím
- c) ani nesouhlasím ani souhlasím
- d) spíše nesouhlasím
- e) zcela nesouhlasím

13. Po rozvodu může nadále dítě vychovávat jeden z rodičů aniž by tím trpěl zdravý vývoj dítěte.

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) ani ano ani ned)
- d) spíše ne
- e) rozhodně ne

14. Rozvod rodičů má negativní dopad na dětský vývoj.

- a) určitě souhlasím
- b) spíše souhlasím
- c) ani nesouhlasím ani souhlasím
- d) spíše nesouhlasím
- e) zcela nesouhlasím

15. Matky nechtějí, aby bylo dítě po rozvodu svěřeno do střídavé péče?

- a) určitě souhlasím
- b) spíše souhlasím
- c) ani nesouhlasím ani souhlasím
- d) spíše nesouhlasím
- e) zcela nesouhlasím

16. Otcové mají zájem o to, aby bylo dítě svěřeno do střídavé péče?
a) určitě souhlasím b) spíše souhlasím c) ani nesouhlasím ani souhlasím
d) spíše nesouhlasím e) zcela nesouhlasím

17. Rozvodová mediace je vhodný způsob řešení rodinných sporů.
a) určitě ano b) spíše ano c) ani ano ani ne d) spíše ne e) rozhodně ne

18. Setkal/a jste se během Vaší praxe se syndromem zavrženého rodiče?
a) ano
b) ne

19. Pokud ano, častějším programátorem dítěte byl/a:
a) matka
b) otec
c) někdo jiný:

20. Setkal/a jste se během Vaší praxe se svěřením dítěte do střídavé péče?
a) ano
b) ne

21. Myslíte si, že je střídavá péče vhodným uspořádáním péče o děti po rozvodu?
a) ano
b) ne
c) jiná možnost:

22. Jaké má podle Vašeho názoru střídavá péče výhody?
Uveďte:
.....
.....

23. Jaké má podle Vašeho názoru střídavá péče nevýhody?
Uveďte:
.....
.....

24. Poskytuje Vaše organizace klientům rodinnou mediaci?
a) rodinná mediace je součástí námi poskytovaných služeb
b) rodinnou mediaci klientům pouze doporučíme
c) rodinnou mediaci zprostředkujeme u mediátora
d) rodinnou mediaci neposkytujeme ani nedoporučujeme
e) o rodinné mediaci nemáme informace
f) jiná možnost:

25. Pokud rodinnou mediaci klientům poskytujete nebo zprostředkujete, uveďte v jakých případech :

.....

.....

26. V jakých případech je podle Vašeho názoru rodinná mediace vhodná?
Uveďte:

.....

.....

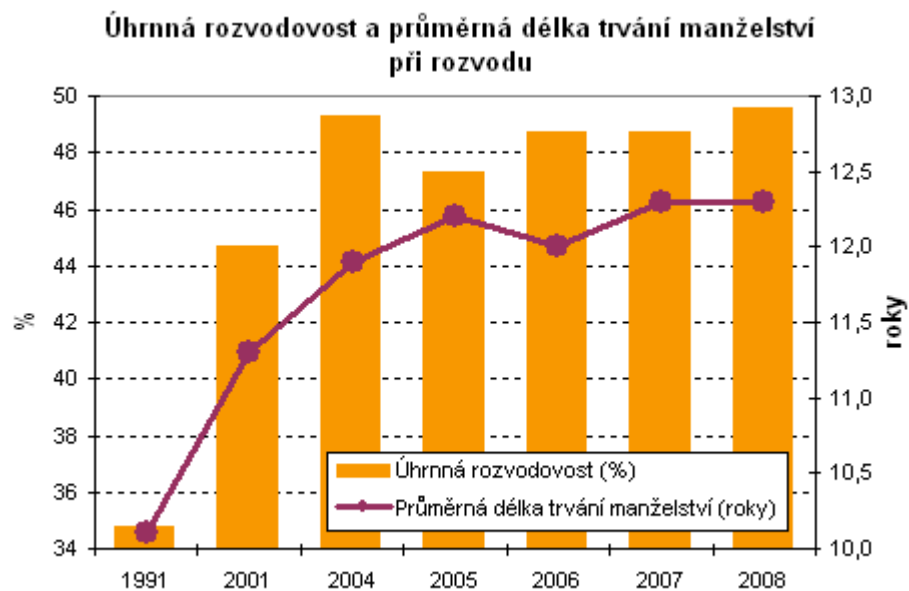
27. Kdy podle Vašeho názoru rodinná mediace není vhodná?
Uveďte:

.....

.....

Příloha číslo 2

Graf 1: Úhrnná rozvodovost a průměrná délka trvání manželství při rozvodu

Zdroj: Český statistický úřad, 2010

Příloha číslo 3

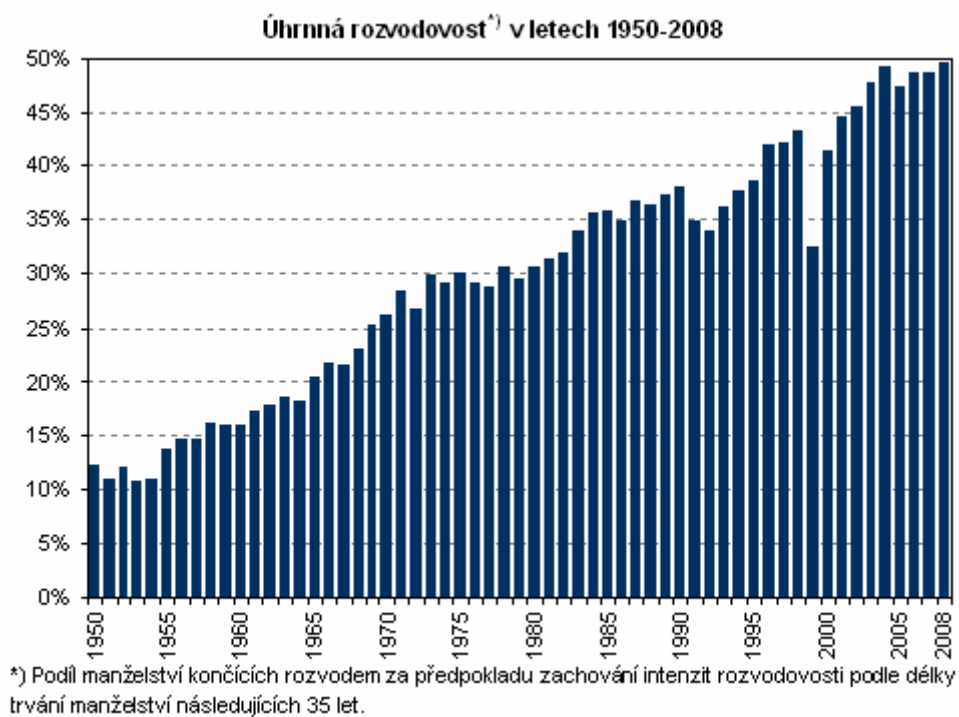
Tabulka 1: Počet dětí svěřených do výchovy rodičům

rok	celkový počet	svěřeno matce	svěřeno otci	střídavá/společná výchova	svěřeno jiné osobě
2004	33 513	30 425	1 959	453	676
2005	30 891	27 883	1 874	536	598
2006	31 574	28 400	1 818	679	677

Zdroj: Spravedlnost dětem

Příloha číslo 4

Graf 2: Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2008

Zdroj: Český statistický úřad, 2010

Příloha číslo 5

Tabulka 2: Mediace versus soudní pře

Mediace versus soudní pře		
	Mediace	Soudní pře
1. Rodiče mají možnost i dále rozhodovat o věcech, které se týkají jejich dětí.	Ano	Ne
2. Posílení úcty a důstojnosti rodiče	Ano	Ne
3. Podpora komunikace a kooperace mezi rodiči	Ano	Ne
4. Zmírnění nepřátelství mezi rodiči	Ano	Ne
5. Upevnění závazku obou rodičů vůči porozvodovému uspořádání	Ano	Ne
6. Možnost porozvodového uspořádání „na zkoušku“ před konečným rozhodnutím.	Ano	Ne
7. Širší rozsah variant a voleb v porozvodovém uspořádání (svěření dítěte a styk)	Ano	Ne
8. Možnost flexibilního uspořádání různých činností a programů, tak jak to vyžadují měnící se potřeby rodiny	Ano	Ne
9. Zachování soukromí v osobních a rodinných záležitostech	Ano	Ne
10. Minimum státního vměšování do rodinného života	Ano	Ne
11. Minimalizace finančních výdajů rodičů i daňových poplatníků	Ano	Ne

Zdroj: R. Warshak: Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství.

Příloha číslo 6

Tabulky – kvantitativní výzkum

Tabulka 3: Kategorie profesí / Možnosti dalšího vzdělávání

Kategorie profesí	Možnosti dalšího vzdělávání		
	ano	ne	Total
Krizové či intervenční centrum	14	0	14
Manželská či rodinná poradna	31	0	31
OSPOD	28	0	28
Ostatní organizace	25	1	26
Total	98	1	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,836 ^a	3	,418
Likelihood Ratio	2,703	3	,440
Linear-by-Linear Association	1,725	1	,189
N of Valid Cases	99		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.

Tabulka 4: Kategorie profesí / Důležitost dalšího vzdělávání

Kategorie profesí	Důležitost dalšího vzdělávání			
	ano	ne	nevím	Total
Krizová či intervenční centra	14	0	0	14
Manželská či rodinná poradna	31	0	0	31
OSPOD	27	0	1	28
Ostatní organizace	24	1	1	26
Total	96	1	2	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,581	6	,599
Likelihood Ratio	5,204	6	,518
Linear-by-Linear Association	2,392	1	,122
N of Valid Cases	99		

a. 8 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.

Tabulka 5: Dostupnost dalšího vzdělávání

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ano jsou	51	51,5	51,5	51,5
	ano + finanční náročnost	4	4,0	4,0	55,6
	prázdná možnost	1	1,0	1,0	56,6
	nedostatek finančních prostředků	17	17,2	17,2	73,7
	časová náročnost	1	1,0	1,0	74,7
	zaměstnavatel nepodporuje	2	2,0	2,0	76,8
	Zam. nepodporuje+finanční náročnost	3	3,0	3,0	79,8
	Finanční + časová náročnost	3	3,0	3,0	82,8
	Finanční náročnost + zaměstnavatel podporuje	2	2,0	2,0	84,8
	Jiná - Finanční náročnost	9	9,1	9,1	93,9
	Jiná - hradím je z vlastních zdrojů	2	2,0	2,0	96,0
	Jiná - pokud je silná motivace	1	1,0	1,0	97,0
	Jiná - Časová náročnost	1	1,0	1,0	98,0
	Jiná - záleží na možnostech zaměstnavatele	2	2,0	2,0	100,0
	Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	51,48	39	0,087
Likelihood Ratio	57,39	39	0,029
Linear-by-Linear Association	0,01	1	0,942
N of Valid Cases	99		

a. 51 cells (91,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.

Tabulka 6: Kategorie profesí / Názory na rozvod rodičů

Kategorie profesí	Názory na rozvod rodičů					Total
	určitě souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím	
Krizová či intervenční centra	0	0	0	9	5	14
Manželská či rodinná poradna	0	0	3	19	9	31
OSPOD	0	1	4	18	5	28
Ostatní organizace	1	0	5	14	6	26
Total	1	1	12	60	25	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,115 ^a	12	,606
Likelihood Ratio	11,508	12	,486
Linear-by-Linear Association	4,577	1	,032
N of Valid Cases	99		

a. 13 cells (65,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.

Tabulka 7: Kategorie profesí / Názory na neúplnou rodinu

Kategorie profesí	Názory na neúplnou rodinu				Total
	určitě ano	spíše ano	ani ano ani ne	spíše ne	
Krizová či intervenční centra	5	6	3	0	14
Manželská či rodinná poradna	4	21	5	1	31
OSPOD	1	12	10	5	28
Ostatní organizace	4	14	3	5	26
Total	14	53	21	11	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,226 ^a	9	,023
Likelihood Ratio	20,336	9	,016
Linear-by-Linear Association	5,271	1	,022
N of Valid Cases	99		

a. 9 cells (56,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,56.

Tabulka 8: Kategorie profesí / Názory na spory v rodině

Kategorie profesí	Názory na spory v rodině				Total
	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím	
Krizová či intervenční centra	1	0	7	6	14
Manželská či rodinná poradna	1	3	20	7	31
OSPOD	2	5	17	4	28
Ostatní organizace	0	6	13	7	26
Total	4	14	57	24	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,224 ^a	9	,333
Likelihood Ratio	12,697	9	,177
Linear-by-Linear Association	1,237	1	,266
N of Valid Cases	99		

a. 9 cells (56,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,57.

Tabulka 9: Kategorie profesí / Výchova jednoho rodiče

Kategorie profesí	Výchova jednoho rodiče					Total
	určitě ano	spíše ano	ani ano ani ne	spíše ne	rozhodně ne	
Krizová či intervenční centra	4	6	3	0	1	14
Manželská či rodinná poradna	7	11	9	4	0	31
OSPOD	2	8	10	6	2	28
Ostatní organizace	3	13	4	6	0	26
Total	16	38	26	16	3	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,761 ^a	12	,202
Likelihood Ratio	19,154	12	,085
Linear-by-Linear Association	2,305	1	,129
N of Valid Cases	99		

a. 11 cells (55,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,42.

Tabulka 10: Kategorie profesí / Rozvod negativní dopad

Kategorie profesí	Rozvod negativní dopad					Total
	určitě souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím	
Krizové či intervenční centrum	0	5	4	5	0	14
Manželská či rodinná poradna	5	12	11	3	0	31
SPOD	15	9	4	0	0	28
Ostatní organizace	10	6	8	1	1	26
Total	30	32	27	9	1	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	32,69	12	0,001
Likelihood Ratio	34,67	12	0,001
Linear-by-Linear Association	9,35	1	0,002
N of Valid Cases	99		

a. 11 cells (55,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.

Tabulka 11: Kategorie profesí / Matky a střídavá péče

Kategorie profesí	Matky a střídavá péče					Total
	určitě souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím	
Krizová či intervenční centra	0	8	3	3	0	14
Manželská či rodinná poradna	2	13	11	5	0	31
OSPOD	1	14	8	5	0	28
Ostatní organizace	4	15	6	0	1	26
Total	7	50	28	13	1	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,569 ^a	12	,329
Likelihood Ratio	17,127	12	,145
Linear-by-Linear Association	3,193	1	,074
N of Valid Cases	99		

a. 13 cells (65,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.

Tabulka 12: Kategorie profesí / Otcové a střídavá péče

Kategorie profesí	Otcové a střídavá péče				Total
	určitě souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím ani souhlasím	spíše nesouhlasím	
Krizová či intervenční centra	1	3	6	4	14
Manželská či rodinná poradna	0	12	17	2	31
OSPOD	1	6	10	11	28
Ostatní organizace	1	7	12	6	26
Total	3	28	45	23	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,955 ^a	9	,216
Likelihood Ratio	13,592	9	,138
Linear-by-Linear Association	,442	1	,506
N of Valid Cases	99		

a. 6 cells (37,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,42.

Tabulka 13: Kategorie profesí / Vhodnost rozvodové mediace

Kategorie profesí	Vhodnost rozvodové mediace					Total
	určitě ano	spíše ano	ani ano ani ne	spíše ne	rozhodně ne	
Krizová či intervenční centra	6	6	2	0	0	14
Manželská či rodinná poradna	14	12	4	1	0	31
OSPOD	9	15	3	1	0	28
Ostatní organizace	13	10	1	0	2	26
Total	42	43	10	2	2	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,557 ^a	12	,567
Likelihood Ratio	11,277	12	,505
Linear-by-Linear Association	,093	1	,760
N of Valid Cases	99		

a. 12 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,28.

Tabulka 14: Kategorie profesí / Zkušenost se syndromem zavrženého rodiče

Kategorie profesí	Zkušenost se syndromem zavrženého rodiče		
	ano	ne	Total
Krizová či intervenční centra	12	2	14
Manželská či rodinná poradna	29	2	31
OSPOD	20	8	28
Ostatní organizace	18	8	26
Total	79	20	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,957 ^a	3	,073
Likelihood Ratio	7,717	3	,052
Linear-by-Linear Association	4,522	1	,033
N of Valid Cases	99		

a. 1 cells (12,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,83.

Tabulka 15: Kategorie profesí / Zkušenost se střídavou péčí

Kategorie profesí	Zkušenosti se střídavou péčí		
	ano	ne	Total
Krizová či intervenční centra	14	0	14
Manželská či rodinná poradna	29	2	31
OSPOD	27	1	28
Ostatní organizace	22	4	26
Total	92	7	99

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,340 ^a	3	,227
Likelihood Ratio	4,797	3	,187
Linear-by-Linear Association	2,773	1	,096
N of Valid Cases	99		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,99.

Tabulka 16: Poskytování rodinné mediace

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Mediace je součástí poskytovaných služeb	27	27,3	27,3	27,3
Mediaci pouze doporučíme	41	41,4	41,4	68,7
Zprostředkujeme u mediátora	4	4,0	4,0	72,7
Neposkytujeme ani neporučíme	4	4,0	4,0	76,8
O mediaci nemáme informace	2	2,0	2,0	78,8
Součástí služeb + doporučíme	1	1,0	1,0	79,8
Součástí služeb + zprostředkujeme u mediátora	1	1,0	1,0	80,8
Doporučíme + zprostředkujeme u mediátora	6	6,1	6,1	86,9
Neposkytujeme + o mediaci nemáme informace	1	1,0	1,0	87,9
Součástí poskytovaných služeb + doporučíme + zprostředkujeme	1	1,0	1,0	88,9
Je součástí poradenské činnosti	8	8,1	8,1	97,0
Doporučíme rodinnou poradnu	2	2,0	2,0	99,0
Nemáme možnost klienty poslat k odborníkovi	1	1,0	1,0	100,0
Total	99	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výzkum

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	70,11	36	0,001
Likelihood Ratio	69,05	36	0,001
Linear-by-Linear Association	0,31	1	0,579
N of Valid Cases	99		

a. 45 cells (86,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.